

Hrvatski jezik u osnovnoj i srednjoj školi: udžbenik za studente na školskoj praksi

Visinko, Karol; Grakalić Plenković, Sanja

Authored book / Autorska knjiga

Publication status / Verzija rada: **Published version / Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)**

Publication year / Godina izdavanja: **2023**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:130604>

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

KAROL VISINKO • SANJA GRAKALIĆ PLENKOVIĆ

HRVATSKI JEZIK U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI

A stylized, calligraphic logo or signature consisting of three vertical, slightly curved lines that resemble the letters 'f', 'r', and 'i' intertwined.

Naslov: Hrvatski jezik u osnovnoj i srednjoj školi: udžbenik za studente
na školskoj praksi
Autorice: prof. dr. sc. Karol Visinko i doc. dr. sc. Sanja Grakalić Plenković

Nakladnik: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Sveučilišna avenija 4, 51000
Rijeka
Za nakladnika: prof. dr. sc. Aleksandar Mijatović, dekan Filozofskoga fakulteta
u Rijeci

Lektura: autorska
Korektura: autorska
Recenzentice: izv. prof. dr. sc. Željka Macan
Ivana Marin-Garac, prof.

Autorice naslovnice: Cvijeta Veronika Plenković i Magdalena Prvonožec

Grafičko oblikovanje i tisak: REDAK Split

ISBN 978-953-361-100-6 (tiskano izdanje)
ISBN 978-953-361-101-3 (e-izdanje)

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Sveučilišne knjižnice Rijeka pod
brojem 150616003.

Objavljivanje ove knjige odobrilo je Vijeće Filozofskog fakulteta Sveučilišta
u Rijeci odlukom od 31. listopada 2023. (Klasa 611-01/23-01/32, Ur. broj:
2170-1-41-02-23-2)

© Autorice i Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet
Sva prava pridržana. Nijedan dio ovoga izdanja ne smije se, ni u cijelosti ni djelomično, reproducirati,
pohraniti ili prenositi ni u kojem elektroničkom obliku, mehaničkim fotokopiranjem, snimanjem
ili drugačije bez prethodnog dopuštenja autorica.

KAROL VISINKO
SANJA GRAKALIĆ PLENKOVIĆ

HRVATSKI JEZIK U OSNOVNOJ I SREDNJOJ ŠKOLI

Udžbenik za studente na školskoj praksi

Rijeka, 2023.

SADRŽAJ

PREGOVOR	7
SLOŽENOST PRAKSE STUDENATA KROATISTIKE (Karol Visinko)	11
METODIČKO OBRAZOVANJE NA STUDIJU HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	13
KOLEGIJ HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST U ŠKOLSKOJ PRAKSI	17
BORAVAK STUDENTA U ŠKOLAMA VJEŽBAONICAMA	21
Komunikacijski konvencionalni okvir	21
Mentor i student/i u školi vježbaonici	23
Praćenje nastave u školi vježbaonici i dnevnik školske prakse	25
Pripreme studenta za samostalno izvođenje nastavnoga sata	37
Pripremanje studenta i pisana priprema za nastavni sat	39
Samostalno izvođenje nastavnoga sata	45
Vrednovanje studentske metodičke prakse	46
Najčešće poteškoće tijekom samostalnoga rada studenta u nastavi	50
Evaluacija rada mentora i voditelja metodičkih vježbi	60
PRIMJERI IZ STUDENTSKE NASTAVNE PRAKSE (Sanja Grakalić Plenković)	63
PRIMJERI MOTIVACIJA ZA RECEPCIJU KNJIŽEVNOG TEKSTA	69
Primjeri za osnovnu školu	71
Primjeri za srednju školu	86
IZBOR LINGVOMETODIČKOG PREDLOŠKA I IZBOR VJEŽBI	97
Primjeri za osnovnu školu	100
Primjeri za srednju školu	113
PRIMJERI ZADATAKA ZA STVARALAČKI RAD NAKON PROČITANOGA TEKSTA	131
Primjeri za osnovnu školu	133
Primjeri za srednju školu	143
PRIMJERI METODIČKIH MODELA IZ CJELOVITIH NASTAVNIH PRIPREMA	161
Primjeri za osnovnu školu	163
Primjeri za srednju školu	179

ZAKLJUČAK	195
SAŽETAK	197
SUMMARY	198
KAZALO IMENA	199
KAZALO POJMOVA	201
LITERATURA	205
BILJEŠKE O AUTORICAMA	211

PREDGOVOR

Udžbenik *Hrvatski jezik u osnovnoj i srednjoj školi* odnosi se na školsku, osobito nastavnu praksu studenata te je namijenjen studentima nastavničkog usmjerenja u području kroatistike i njihovim mentorima u školama vježbaonica, kao i svim zainteresiranima za poučavanje sadržaja iz Hrvatskoga jezika u početnoj praksi.

Boravak na školskoj odnosno nastavnoj praksi studijskim se programima predviđa nakon slušanja, razumijevanja i učenja o svim bitnim sastavnicama metodičke teorije poučavanja sadržaja školskoga predmeta Hrvatski jezik. Metodičke su vježbe uključene u program studiranja i prije odlaska u školu vježbaonicu, ali su ograničene uvjetima u kojima se ostvaruju. Idealno bi bilo da se usporedno s učenjem o metodičkoj teoriji razvoja školskoga predmeta Hrvatski jezik i njegove uloge u odgoju i obrazovanju učenika, sustavno prati nastavna praksa u osnovnoj i srednjoj školi. To se u nekoliko navrata pokušavalo ostvarivati, međutim, u tome se nije uspjelo na zadovoljavajućoj razini jer za to nisu bili osigurani potrebni uvjeti. Zahtjevno je organizirati satnicu za ostale studentske obveze tijekom nekoliko semestara i usporedno provoditi kvalitetnu stručnu praksu. Višegodišnje iskustvo rada sa studentima govori o različitosti njihova prihvaćanja pojedinih opcija u ostvarivanju nastavne prakse, boravka u školama vježbaonica i polaganja sadržaja metodičkih kolegija. Posrijedi je niz čimbenika koji određuju osobu studenta u procesu studiranja, kao što je primjerice njegova motiviranost za studij, navike učenja i stjecanja znanja te stupanj posvećenosti razvijanju potrebnih vještina. To se odražava na profesionalni razvoj, osobito na iznimno važno i osjetljivo razdoblje stažiranja mladog učitelja/nastavnika, o čemu govore rezultati postignuti na stručnim ispitima. S druge strane, zahtjevno je ostvarivanje metodičke prakse studenta i s gledišta škola vježbaonica i njihovih mentora. Zapaža se neujednačenost među ustanovama koje obrazuju buduće učitelje i nastavnike Hrvatskoga jezika, osobito u broju vježbaonica i mentora. Opravdanje za to dijelom se nalazi u razlikama prema broju upisanih studenata, dijelom u usklađivanju sa studijskim programima i

ostvarivanju ECTS bodova. Bilo bi potrebno ozbiljno poraditi na pravilniku o radu škola vježbaonica kojim bi se bespogovorno u Hrvatskoj reguliralo pitanje broja studenata u skupini s kojom radi mentor, obveze koje se odnose na broj sati hospitacija te na broj sati samostalnih studentskih izvedbi (pokusnih i ispitnih), kao i svekoliki rad mentora (od uvjeta za njegovo imenovanje te obveze sustavnoga usavršavanja za mentorski rad sa studentima do evaluacije njegova rada). O tome se još uvijek raspravlja. U tim se raspravama izdvajaju neka zapažanja koja možemo ovdje navesti: 1. Rad sa skupinom od deset studenata pridonosi međusobnom praćenju postignutih aktivnosti, razvijanju suradničkoga učenja i poučavanja i većem uvidu u različitosti s mogućnošću uspoređivanja, pomaganja i jasnijeg sagledavanja okolnosti nastavne i školske prakse. 2. Rad pak s manjim brojem studenata osigurava više vremena za temeljitije bavljenje pojedincem u procesu njegova metodičkoga obrazovanja. 3. Učitelj/nastavnik koji je svojim radom postigao stupanj mentora ili savjetnika trebao bi među svojim obvezama imati mentorski rad sa studentima i pripravnicima, ali uz uvjet dodatnoga usavršavanja koje se odnosi na specifičnosti vođenja metodičkih vježbi. 4. Učitelja/nastavnika koji još nije napredovao u mentora, a čiji rad sveučilišni nastavnik i/ili savjetnik za školski predmet vrednuje uspješnim, valjalo bi uključiti u proces studentske nastavne odnosno školske prakse, također uz uvjet potrebnoga usavršavanja za rad sa studentima.

S obzirom na to da se slijedom vremena studijski programi, ali i osobnosti studenata i učitelja/nastavnika primjereno mijenjaju, mogu se očekivati promjene i u vezi s obvezama i zadaćama studenta u području nastavne i školske prakse. Vjerojatno je da će promjena biti i u domeni mentora. Ipak, vjeruje se da će mnoge od sastavnica studentske prakse navedenih u ovome udžbeniku ostati trajno u uporabi i utjecati na razvijanje metodičke teorije i metodičke prakse jezičnoga, književnoga i medijskoga odgoja i obrazovanja.

Pripremajući ovaj udžbenik nastojale su se obuhvatiti sve relevantne činjenice na kojima se temelji kolegij *Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi* u završnom semestru studija budućih učitelja i nastavnika toga predmeta. Teorijske bilješke i odabrani praktični primjeri proizlaze iz potrebe pomaganja studentima u onim metodičkim sadržajima koji su se na tome kolegiju pokazali osjetljivijima tijekom pripremanja i izvođenja nastavnih sati. Zahvaljujemo svim dosadašnjim mentorima u riječkim osnovnim i srednjim školama na pokazanoj suradljivosti. Zahvaljujemo recenzenticama, izv. prof. dr. sc. Željki Macan i Ivani Marin-Garac, profesorici, koje su pratile ovaj rad te ga u konačnici

vrednovale. Zahvaljujemo i svim studentima koji su pokazali razumijevanje i suradljivost tijekom vremena svoje nastavne i školske prakse. Među njima ima onih koji već rade u mnogim hrvatskim školama, uspješno su položili stručni ispit i zadovoljno napreduju u svom stručnom radu. To saznajemo iz njihovih javljanja, od kojih su neka sporadična, neka povremena, a neka redovita, što nas ohrabruje i raduje. Pretpostavljamo da će sljedećim generacijama studenata uz ovaj udžbenik biti ponešto lakše u ostvarivanju obveza tijekom i nakon stručne prakse. Kao i dosad, radovat ćemo se zajedno svakom postignuću.

Autorice

Rijeka, 23. rujna 2023.

SLOŽENOST PRAKSE STUDENATA KROATISTIKE

(Karol Visinko)

METODIČKO OBRAZOVANJE NA STUDIJU HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Metodička praksa studenata kroatistike vrlo je složena i zahtjevna. Složenost prakse proizlazi iz složenosti školskoga predmeta Hrvatski jezik koji obuhvaća tri opsežna nastavna područja: *hrvatski jezik i komunikaciju, književnost i stvaralaštvo i kulturu i medije*. Zahtjevnost metodičke prakse temelji se na potrebi za osviještenim sudjelovanjem studenta u mnogim stručnim, metodičkim i radnim aktivnostima kojima se razvija kompetencija budućeg učitelja/nastavnika Hrvatskoga jezika.

U nastavnom području *književnost i stvaralaštvo* naglasak se stavlja na čitanje i interpretiranje književnih tekstova svih rodova i vrsta. U tom nastavnom području posebno mjesto pripada književnoj lektiri, tj. tekstovima za cjelovito čitanje.

U nastavnom području *kultura i mediji* poučava se i uči o kazalištu i filmu, tisku, radiju i televiziji, zatim stripu, knjižnici te internetu kao platformi koja podržava sve medije.

U nastavnome području *hrvatski jezik i komunikacija* poučava se i uči o hrvatskome standardnom jeziku i, primjereno određenome stupnju obrazovanja, o nizu nestandardnih varijeteta hrvatskoga jezika među kojima se izdvajaju narječja (čakavsko, kajkavsko i štokavsko) s posebnim obzirom na zavičajni idiom učenika s kojima se izravno radi. U tom se nastavnom području poučavaju i uče te uvijek bavaju hrvatski pravopis i pravogovor, rječnik hrvatskoga jezika i funkcionalni stilovi, još uvijek prema minimalnoj klasifikaciji (razgovorni, književno-umjetnički, znanstveni, publicistički i administrativno-poslovni stil), premda se učenike postupno upućuje i na ostale stilove obrađene u suvremenoj literaturi u skladu s razvijenosti ljudske djelatnosti koja bitno utječe na funkcionalno-stilsku raslojenost jezika (Visinko 2014: 33-36). Poučava se i uči i o povijesti hrvatskoga jezika. Na recepcijskoj, produkcijskoj i interakcijskoj razini poučava se, uči i uvježbava svaki od oblika jezičnoga izražavanja te se tim sastavnicama

povezuju sva nastavna područja u skladnu cjelinu koja pridonosi jezičnome razvoju pojedinca, njegovoj spremnosti za svekoliku komunikacijsku praksu.

Pogled u složenost predmeta Hrvatski jezik jasno govori o zahtjevnosti koja se postavlja pred učitelja/nastavnika, pa prema tome i pred studenta koji će samo upornim i redovitim radom steći osnove na kojima će slijedom vremena razvijati svoja stručna i metodička znanja, sposobnosti i vještine, stjecati i razvijati navike, stavove i vrijednosti u vezi s cjelovitim sustavom školskoga predmeta Hrvatski jezik, da bi se sa sigurnošću mogla utvrditi postignuta razina kompetencije za poučavanje komunikacije na materinskome jeziku. U poveznici s tom prvom od osam ključnih kompetencija, budući će učitelj/nastavnik moći razvijati i ostale kompetencije, što će se očitovati u njegovoj nastavnoj i izvannastavnoj djelatnosti. Put stjecanja kompetencije u bilo kojemu području, tako i u području edukacije Hrvatskoga jezika, vrlo je dug, naporan i prepleten nizom zapreka. U konačnici, svaki oblik prakse, bilo one u školi ili na studiju, sve subjekte procesa, što znači i učenika i studenta i učitelja/nastavnika mentora i sveučilišnog nastavnika, treba voditi u smjeru cjeloživotnoga učenja.

Tijekom prve i druge godine diplomskoga studija Hrvatski jezik i književnost (nastavnički smjer) na Filozofskom fakultetu u Rijeci student sluša i polaže ispit iz dvaju obveznih metodičkih kolegija. To su *Osnove poučavanja hrvatskoga jezika i književnosti* i *Metodika jezičnoga i književnoga odgoja i obrazovanja*. Na taj se način priprema za metodičku praksu koju upisuje i pohađa te polaže u završnom semestru druge godine diplomskoga studija. Navedeni kolegiji koncipirani su tako da student uz neizostavna metodička teorijska znanja razvija sposobnosti i stječe vještine praktične primjene određenih sadržaja za koje sveučilišni nastavnik drži nužnima i važnima u procesu njegova pripremanja za metodičku praksu.

Dolaskom na praksu u školi vježbaonici, student je u prigodi razvijati svoja znanja, sposobnosti i vještine te stavove, vrijednosti i navike što proizlaze iz struke na kojima je sazdan predmet Hrvatski jezik. U tom se smislu govori o osnovnom, dodatnom i dopunskom stručnom znanju koje je didaktičko-metodički transponirano u školski predmet. Potrebna su još neka znanja koja određuju nastavno (i izvannastavno) djelovanje u odgojno-obrazovnome sustavu. To znači da student na praksi razvija metodičko stručno znanje. Ono ulazi u kompetenciju učiti kako učiti i učiti kako podučavati, a koja se u nacionalnom strateškom dokumentu izrijekom navodi kao metodička kompetencija (*Smjernice za strategiju odgoja, obrazovanja, znanosti i tehnologije* 2012: 11). Osobito se izdvaja

proceduralno znanje prilikom organiziranja i vođenja nastavnoga procesa u određenome vremenskom okviru. U tome je razvidan odnos prema jezičnom, književnom i medijskom sadržaju predmeta u suodnosu sa subjektima nastave, kao i znanje, sposobnosti i vještine organiziranja i vođenja unutarpredmetnih i međupredmetnih korelacija, integracija i koordinacija s navedenim sadržajima. Nadalje, metodička i školska praksa studenta upućuje na mnoge suodnose u neponovljivim, katkad i vrlo nepredvidljivim nastavnim i školskim situacijama te tako pridonosi razvijanju njegovih komunikacijskih i socijalnih vještina. Student tijekom boravka na praksi u školi vježbaonici može bolje sagledati interpersonalne odnose u koje ulazi voljno ili stjecajem okolnosti. Također može bolje ući u svoj intrapersonalni svijet u kojemu će naći brojna pitanja i odgovore o budućem zanimanju za koje se odabirom studija opredijelio.

Stručnost i dobrohotnost voditelja metodičkih vježbi i mentora u školi vježbaonici pomaže studentu u ostvarivanju svih programom predviđenih obveza. Štoviše, profesionalni i kolegijalni odnosi studenta ohrabruju, osnažuju njegovo samopouzdanje te ga usmjeravaju u što samostalnije i učinkovitije djelovanje. Odgovore koje student tijekom boravka na praksi, a pogotovu nakon njezina završetka, u sebi može otkriti, mogu biti potvrda izbora životnog poziva, ali i potvrda rješenja nekih dvojbi u vezi s tim izborom, o čemu bi u konačnici trebao otvoreno razgovarati i raspraviti. Metodička i školska praksa, kao i svekoliko metodičko obrazovanje studenta može umnogome oplemeniti i učvrstiti za život u zajednici koja uvijek ne mora biti školska ustanova, ali je u njoj dobrodošao svojim stručnim i metodičkim kompetencijama.

KOLEGIJ HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST U ŠKOLSKOJ PRAKSI

U svim je dosadašnjim studijskim programima Hrvatskoga jezika i književnosti nastavničkog usmjerenja bio predviđen kolegij koji se odnosio na nastavnu (metodičku) i školsku praksu (usp. Visinko 1991: 146-151; 2000: 111-119). Školska praksa sveobuhvatniji je pojam. Može se reći da školska praksa pokriva svekoliku nastavnu i izvannastavnu djelatnost, kao i nenastavnu djelatnost učitelja/nastavnika u školi. Međutim, s obzirom na predmetnu raslojenost, uvriježeno je studente određene predmetne struke uputiti na metodičku praksu, koja se odnosi na nastavnu i izvannastavnu djelatnost određenoga školskoga predmeta. Pritom se očekuje od mentora da studenta unekoliko upozna i s cjelokupnim radom škole i ulogom učitelja/nastavnika u školi, što ne podrazumijeva samo nastavnu i izvannastavnu djelatnost. Zbog toga se u studijskim programima posljednjih nekoliko godina odlučilo za naziv kolegija *Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi*. Tim se nazivom pokrivaju sve obveze studenta i mentora u školi vježbaonici.

Na predlošku obveznog skupa ishoda učenja metodičkih kolegija u najnovijem studijskome programu Hrvatskoga jezika i književnosti, određeni su ishodi učenja za pojedini metodički kolegij.¹ Ishodi učenja ovoga kolegija opisani su i popisani na razini diplomskoga studija Hrvatski jezik i književnost u skladu s Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom (HKO-om) na sedmoj razini za diplomatske studije.

Ishodi učenja za kolegij *Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi* jesu sljedeći:

1. Pratiti i samostalno analizirati izvedbe nastavnih sati u školskome predmetu Hrvatski jezik.
2. Pripremiti i samostalno izvoditi nastavni sat iz školskoga predmeta Hrvatski jezik.

¹ V. <https://ffri.uniri.hr/studiranje/programi/diplomski/hjk-2-nast/> (pristupljeno 18. rujna 2023.)

3. Izraditi pisanu pripremu za izvođenje nastavnog sata iz školskoga predmeta Hrvatski jezik.

Navedena su tri temeljna ishoda učenja za koja se očekuje potpuna ostvarenost tijekom i nakon boravka studenta u školi vježbaonici. Međutim, program boravka studenta u vježbaonici obuhvaća dodatne obveze i zadaće koje studentu pomažu u temeljitijem ostvarivanju tih ishoda. Praćenje i analiziranje nastavnih sati prati niz uputa učitelja/nastavnika mentora, kao i prethodno uključivanje studenta u mikropoučavanje (mikronastava). Vrlo je kompleksno pripremanje studenta za samostalno izvođenje nastavnog sata. Isto vrijedi i za izradbu pisane pripreme. Mentor studenta upoznaje sa svim svojim poslovima koje obavlja u školi. Opseg je aktivnosti popriličan. Stoga se studentu preporučuje vođenje dnevnika (kao što je obveza pripravnika vođenje dnevnika stažiranja). Budući da se student priprema za učitelja odnosno nastavnika Hrvatskoga jezika u osnovnoj i srednjoj školi, u sklopu ovoga metodičkog kolegija odlazi u najmanje dvije škole vježbaonice, i to obvezno u osnovnu školu te potom u srednju školu, ili obratno, ovisno o organizaciji rada s mentorima. To znači da navedena temeljna tri ishoda učenja mora ostvariti najmanje dvaput. Bilo bi sjajno kada bi se za svakog studenta mogao organizirati boravak u nekoliko vježbaonica za osnovnu i srednju školu. Tako bi student određeno vrijeme bio u nekoj od gradskih osnovnih škola, potom u nekoj manjoj školi s kombiniranim razrednim odjelima, zatim bi boravio u gimnaziji, i konačno pratio rad u srednjoj strukovnoj školi. Takvo se što dosad još nije moglo organizirati. Jedino što se nekoliko uspjelo učiniti odnosi se na praćenje rada u gimnazijskim i strukovnim programima Hrvatskoga jezika. Bilo bi vrijedno kad bi student unutar iste škole vježbaonice mogao pratiti nastavnu djelatnost više mentora da bi stekao uvid u različitosti među sustručnjacima i time obogatio svoja prva praktična iskustva.

Primjeri dobre prakse sa stranih sveučilišta (Belošević i dr. 2023: 17-23) mogu biti poticajni u radu na usavršavanju organiziranja stručne prakse u Hrvatskoj, samo što prema opisima mogućnosti boravka studenata na stručnoj praksi u inozemstvu, pretpostavljeni uvjeti nisu komparabilni s onima na hrvatskim sveučilištima, što ne znači da se stanje u budućnosti ne može promijeniti. Primjerice, osobito plijeni pozornost organizacija stručne prakse Sveučilišta u Konstanzi (Njemačka): *Studenti Sveučilišta Konstanz imaju priliku odraditi stručnu praksu i izvan Njemačke. Sveučilište ima i bazu podataka u kojoj se nalaze institucije u kojima se može odraditi praksa u inozemstvu. Stručna praksa studenata je usmjerena na razvoj vještina koje se stječu sudjelovanjem u aktivnostima*

u lokalnoj zajednici, tijekom rada s izbjeglicama, u različitim školama s učenicima s teškoćama i učenicima nižeg socio-ekonomskog statusa. Studenti također pomažu kao mentori za bruce. Tijekom studija studenti imaju priliku posjetiti različite škole u Njemačkoj i usporediti pristupe u poučavanju, a nakon putovanja rezultate svojeg posjeta trebaju prezentirati drugim studentima i nastavnicima čime usavršavaju vještine javnog nastupa i digitalne vještine (izrada kratkoga dokumentarnog filma). U ponudi Sveučilišta Konstanz su i zanimljivi seminari koji se odnose na kreiranje izložbi. Studenti mogu predložiti one aktivnosti za koje smatraju da su im potrebne za tržište rada. Sveučilište Konstanz u sklopu stručne prakse nudi različite radionice i seminare. Praksa izvan Njemačke pridonosi razvoju jedinstvenih vještina koje se teško mogu steći samo u okviru nacionalnoga obrazovnog sustava. (Isto: 20-21)

U nastavku se ovoga poglavlja razrađuju bitne sastavnice metodičke i školske prakse na studiju kroatistike.

BORAVAK STUDENTA U ŠKOLAMA VJEŽBAONICAMA

Komunikacijski konvencionalni okvir

Očekuje se da se student tijekom boravka u školi vježbaonici ponaša u skladu s nizom pisanih i nepisanih pravila.

Među nepisanim je pravilima kulturno ophođenje u prostorima škole te u neposrednoj blizini škole, poštivanje kućnog reda škole (vrijeme nastave i odmora, kretanje školskim prostorom, susret s dežurnim učenicom i podvornikom, ravnateljem i stručnom službom, mentorom te ostalim djelatnicima u školi). Pretpostavlja se studentovo obzirno ponašanje prema svim učenicima i djelatnicima škole vježbaonice. Kada je riječ o učenicima, misli se na sve učenike u školi s kojima student može doći u doticaj. Ipak će se student više susretati s učenicima na nastavi koju izvodi mentor, još i više s učenicima onih razrednih odjela u kojima će ostvarivati mikronastavu i izvoditi nastavne sate. Student će na razne načine dolaziti u doticaj s nastavnim i nenastavnim osobljem, ali će pretežito ostvarivati odnose s učiteljem/nastavnikom mentorom, unekoliko s članovima stručne službe škole (ravnateljem, pedagogom, psihologom, defektologom, logopedom i školskim knjižničarem). Neki će se studenti u tim profesionalnim odnosima brže i lakše snalaziti, dok će za neke boravak u vježbaonici, uz stjecanje stručnih i metodičkih kompetencija, biti mjesto boljeg upoznavanja s radnim kompetencijama. O stupnju profesionalnosti podosta se može utvrditi na temelju studentskih dnevničkih zapisa o radu škole, mentora i učenika. U dnevničkim zapisima student umnogome iznosi svoja mišljenja i stavove kojima otkriva uspostavljene odnose i udio profesionalnosti u njima.

Pisana se pravila odnose na pravila rada u školi, na koja studenta upućuje učitelj/nastavnik mentor. Studentu nije dopušteno kršiti pravila s kojima je upoznat, osobito kada se pravila odnose na nastavu i neposredni rad s učenicima.

U komunikacijskome konvencionalnom okviru prepoznaje se primjena načela predmeta Hrvatski jezik. Od posebne je važnosti komunikacijska i estetska razina svake aktivnosti tijekom nastave, u okruženju u kojemu se nastava ostvaruje, u poveznici s onim koji je za sve to zaslužan i odgovoran. Prema tome, student tijekom pripremanja za izvedbu nastavnog sata promišlja i o izgledu učioničkoga prostora u povezanosti s temom koju obrađuje. Student će se pobrinuti za uređenje učioničkoga panoa, za grafički izgled slikokaza (podlogu, boje, grafeme) i plakata, možebitnu manju izložbu knjiga u prostoru katedre, sve procijeni li potrebnim navedena sredstva primijeniti u nastavi. Estetska razina treba biti razvidna u izboru svakog nastavnog sredstva. Zasigurno je sve to važno i mentoru koji ne vodi brigu samo o točnosti i ispravnosti glede sadržaja, nego se trudi i glede forme. To se odražava i na pridavanje važnosti izgledu učenika i učitelja/nastavnika i svekolike njihove opreme. Urednost i sklad može se postići i u vrlo skromnim uvjetima. Prema tome, nije riječ o raskoši, niti o prisilnom odricanju, nego o primjerenosti i skladnoj vanjštini koja ničim nije nametljiva, napadna ili odbojna. Jasno je da se navedeno odnosi na odjeću i nakit, frizuru i šminku. S obzirom na to da se tijekom vremena podosta toga izgubilo, jer se umnogome zanemarilo, došlo se u situaciju da škole moraju same iznaći način kako stvari dovesti u red. Zbog toga su neke škole na temelju odluka donesenih na nastavničkim vijećima ili na vijećima učenika i roditelja te na školskim odborima objavile zasebne kodekse odijevanja ili su pravila odijevanja i ponašanja obuhvatile dokumentom kućnog reda². U vezi je s tim i služenje mobitelom tijekom nastave.

Premda se o navedenim postupcima u javnosti raspravlja, valja reći da se uz obrazovna trebaju njegovati i odgojna obilježja u svim segmentima školskoga života.

S gledišta govorne uporabe jezika govori se o konvencionalnome govoru (Škarić 2000: 22-25). Zanimljivo je da se o tom aspektu govora redovito poučava i uči, ali ga se u stvarnim životnim situacijama često zanemari.

Svi navedeni aspekti konvencionalne komunikacije međusobno su povezani i životna nam praksa u svim javnim ustanovama govori da oni ne zastarijevaju. Promjene koje se događaju ne treba olako prihvaćati. *Nije dobro pristati na*

² Npr. Kodeks odijevanja u Srednjoj školi Jelkovec http://www.ss-jelkovec.skole.hr/skola/ploca/news_id=867; https://gsfk-osijek.hr/wp-content/uploads/2018/07/Kucni_red.pdf; Pravila o kućnom redu Gimnazije Matije Antuna Reljkovića Vinkovci <https://gimnazijavk.hr/wp-content/uploads/2021/06/Kucni-red-skole.pdf> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)

pritisak kulturne destrukcije kojoj sve to skupa i nije tako važno, kojoj je sve to skupa preživjelo. (Škarić isto: 24). Boravak studenta na školskoj praksi treba ići u smjeru očuvanja i nekih vrijednosti koje se ne tiču izravno izvođenja nastave i njezinih književnih ili jezičnih sadržaja, ali dopunjavaju sliku života škole, prema tome i života uopće.

Mentor i student/i u školi vježbaonici

Mentor u kontekstu metodičke prakse studenta nastavnčkog usmjerenja studija Hrvatski jezik i književnost je učitelj u osnovnoj odnosno nastavnik u srednjoj školi, koji samostalno vodi i organizira nastavu Hrvatskoga jezika, kao i neke od izvannastavnih djelatnosti jezično-izražajne usmjerenosti, primjerice literarnu, novinarsku, recitatorsku, scensku, jezičnu ili filmsku družinu. Vjerojatno je da je mentor i razrednik jednom od razrednih odjela, što znači da ima iskustva u radu s roditeljima učenika i sa stručnom službom škole te u mnogim administrativnim poslovima u školi. Usto, mentor je često angažiran i u još nekim stručnim poslovima izvan škole, npr. u županijskom stručnom vijeću učitelja/nastavnika Hrvatskoga jezika, u provođenju stručnih ispita za pripravnike toga predmeta, u nekim stručnim povjerenstvima na gradskoj, županijskoj ili državnoj razini, kao što su natjecanje u poznavanju hrvatskoga jezika, procjenjivanje jezičnoga i književnoga učeničkog stvaralaštva, ocjenjivanje pisanih radova iz Hrvatskoga jezika na nacionalnim ispitima. Međutim, uza sve prethodno navedeno, rad sa studentima traži dodatni napor i vrlo razrađen pristup programskim obvezama na metodičkoj praksi. Stihijski rad koji proizlazi samo iz činjenice višegodišnjeg iskustva školskoga i nastavnoga rada i postignutih uspjeha u neposrednom radu s učenicima, kao i postignuća u nekim aktivnostima, kao što je primjerice sastavljanje i objavljivanje udžbenika i priručnika, ne osigurava kvalitetan rad sa studentom i obostrano zadovoljstvo na metodičkoj praksi. Zbog toga se predlažu povremena dodatna usavršavanja na matičnom fakultetu. Ona će mentoru olakšati proces vođenja studenta u praktičnom dijelu metodičkoga obrazovanja i poboljšati suradnju sa sveučilišnim nastavnicima, napose sa sveučilišnim voditeljem metodičkih vježbi.

Tijekom proteklih razdoblja (80-ih i 90-ih godina prošloga stoljeća i u prvome desetljeću 21. stoljeća) sveučilišni nastavnik metodike anonimnim je upitnikom propitivao mišljenje studenata o radu na metodičkim kolegijima i u školama vježbaonicama, da bi stekao uvid u studentsku perspektivu uspješnosti i učinkovitosti metodičkoga osposobljavanja. Uz ostalo je propitivao i o

postignućima u radu s mentorima. Na predlošku su se dobivenih odgovora unosile izmjene, dopune i korekcije predloženih obveza u programu metodičkoga obrazovanja i metodičke prakse. Više nego u pisanoj dokumentaciji, koja je samo popisivala tražene aktivnosti mentora, obveze su se mentora razrađivale u organiziranim razgovorima koji su pridonijeli iznimno uspješnoj suradnji. Tako se radilo u vrijeme kada nije bilo redovitog procjenjivanja rada mentora putem institucijski pripremljenih upitnika i evaluacija. Studenti su opširno navodili svoja promišljanja, koja bi sveučilišni nastavnik povezivao i uspoređivao s navodima u studentskim dnevnicima s prakse i njihovim metodičkim osvrtima. Tako se iz godine u godinu utvrđivalo što student najviše očekuje od mentora. U skladu se s tim u nastavku navode obilježja mentora koja su studenti redovito isticali kao najvažnija.

Student osobito prihvaća mentora motiviranoga za nastavu, koji pokazuje entuzijazam u radu, koji je dobro pripremljen za sve ono na što studenta upućuje. Takav mentor djeluje poticajno na studenta, budućeg učitelja/nastavnika. Mnogi studenti po povratku s prakse upravo su zbog susreta s takvim mentorima promijenili mišljenje o viđenju sebe u školi. Važno je da način na koji mentor izvodi nastavu i na koji upućuje studenta tijekom pripremanja nastavnih sati bude u skladu s programom metodičkoga obrazovanja, što znači s metodičkom teorijom i njezinom praktičnom primjenom kakvu student susreće na fakultetskoj nastavi i u relevantnoj literaturi. Događalo se da nastava koju izvodi mentor bude uspješna, ali da student u njoj ne prepoznaje sastavnice o kojima uči na fakultetu. To se npr. može odnositi na primjenu strategija o kojima se uči u području poučavanja rječniku ili u području čitanja i pisanja. U vezi je s tim i dobra povezanost među supstratnim znanstvenim disciplinama transponiranim u školski predmet a što mentor (ne) postiže uspostavljanjem suodnosa sadržaja svih nastavnih područja. U studentskim se bilješkama može pročitati i o iznimno uspješnim satima (npr. lektire, tj. tekstova za cjelovito čitanje) ili obradbe života i djela nekog književnika), kakve nije susretao ni na studiju niti u literaturi. Neizostavne su komunikacijske jezične kompetencije i interkulturalne kompetencije mentora. Sve navedeno razvidno je studentu tijekom hospitiranja na nastavi koju izvodi mentor, zbog čega su mu hospitacije iznimno korisne. Opisane kvalitete mentorskoga rada osigurat će temeljito i znalačko metodičko vrednovanje aktivnosti koje izvodi student. Reći studentu da je nešto što je izveo dobro ili nije dobro, nije dostatno. Potrebno je metajezikom struke studentu objasniti što je bilo dobro i zašto te što nije bilo dobro i zašto. Kao što

studentu tijekom samostalne izvedbe nastavnog sata katkad nedostaje verbali- zacije, premda se temeljito pripremao, tako katkad i mentoru može nedostajati cjelovitosti u objašnjavanju i tumačenju studentskih postignuća. S druge pak strane student često ne razumije dokraja sve važnosti i vrijednosti na koje upozorava mentor, što ne čudi jer je to u prirodi neiskusnog početnika. Međutim, studentu će to biti prihvatljivije u sklopu korektnog odnosa, dostupnosti za konzultacije, susretljivosti i suradljivosti, što u svojim zapažanjima studenti izričito navode kao bitna obilježja dobrog mentora.

Upravo stoga što se za mentora pretpostavlja visoki stupanj stručnosti i profesionalni odnos u kojemu se prepoznaje niz socijalnih vještina i odgojnih vrijednosti u svakom susretu sa studentom, učitelj/nastavnik kojega se predlaže za mentora svjestan je zahtjevnosti i odgovornosti koje ga s mentorstvom očekuju.

Praćenje nastave u školi vježbaonici i dnevnik školske prakse

Student je obvezan pratiti nastavu Hrvatskoga jezika iz svih nastavnih područja (*hrvatskoga jezika i komunikacije; književnosti i stvaralaštva; kulture i medija*) u osnovnoj i srednjoj školi koje su za određenu akademsku godinu aktivirane kao vježbaonice.

Studenta se upućuje na kritičko promatranje u školama vježbaonicama. Važno je pripomenuti mu da nastavna praksa nije savršena u svemu, uvijek i svugdje, da ima i propusta i promašaja, kao i velikih uspjeha, jer su posrijedi žive situacije sa živim ljudima, različitim u svojim htijenjima i potrebama. Zadatak je studenta da u vježbaonici može prepoznati ono najbolje što učitelj/nastavnik mentor može ponuditi, i ono najbolje što učenici mogu pružiti tijekom različitih nastavnih situacija. Ipak, važno je razumjeti poneku nesuglasicu ili nemio događaj. Najvažnije je da se stvari unaprijed pretjerano ne idealiziraju, kao što je važno otkloniti bilo kakvu predrasudu o učenicima, o stupnjevima obrazovanja, o školi. Zbog toga se mnogo ulaže u pripreme za odlazak u škole vježbaonice.

Izvršno je ako je moguće da student osim što će provesti određeno vrijeme u osnovnoj školi potom određeno vrijeme u srednjoj školi, bude u mogućnosti pratiti nastavni rad više od jednog mentora u pojedinoj školi vježbaonici. Na taj će način moći usporediti različitosti osobe učitelja/nastavnika u ostvarivanju mnogih sadržaja predmeta i različite interakcije tijekom nastavnoga i

izvannastavnoga procesa. To se može postići rasporedom studenata unutar škole vježbaonice u kojoj je među učiteljima/nastavnicima više od jednog mentora.

Praćenje nastave u školi vježbaonici obuhvaća sljedeće aktivnosti studenta:

1. hospitiranje na određenom broju nastavnih sati
2. slobodno praćenje nastave koju izvodi mentor
3. usmjereno praćenje nastave koju izvodi mentor
4. praćenje nastave koju izvode studenti u skupini
5. pisanje metodičkih osvrtâ (o studentskim izvedbama nastavnih sati)
6. vođenje dnevnika.

Pojmom hospitacija određuje se praćenje nastave koju izvodi učitelj/nastavnik mentor. Programom se predviđa od deset (10) do dvadeset (20) sati hospitacija u svakoj od škola vježbaonica (za osnovnu i za srednju školu). To znači da je u obvezi studenta slušati od 20 do 40 sati hospitacija ovisno o dogovoru s mentorima. Tomu valja dodati nekoliko uzornih predavanjima (ili oglednih sati). Smatra se da su uzorni svi nastavni sati na koje mentor poziva skupinu studenata s kojom radi. To stoga jer studenti ne borave cijeli semestar samo na hospitacijama. Zbog toga se mentor za svaki sat hospitacije posebno priprema da bi studentima pokazao što više elemenata koje inače raspoređuje u više nastavnih sati. Programom se hospitacija nastoje obuhvatiti sva nastavna područja, što znači da će mentor izvesti nastavne sate iz hrvatskog jezika i komunikacije, nastavne sate iz književnosti i one iz područja medijske kulture. Ovdje se govori isključivo o praćenju nastave. No, vrijeme hospitacija se odnosi i na ostale aktivnosti učitelja/nastavnika mentora, za koje će mentor organizirati posebne izvannastavne susrete sa studentima u prostorima škole vježbaonice. Ti su susreti najčešće u suradnji s ravnateljem i stručnom službom škole, s tim da se u svemu ipak pretežito angažira mentor.

U nastavku će teksta ovoga udžbenika biti riječi isključivo o nastavnoj praksi studenta u predmetu Hrvatski jezik.

Slobodno se praćenje studenta odnosi na sva zapažanja kojima student provjerava svoj odnos prema svim subjektima nastavnoga procesa. Student je potaknut slobodno bilježiti što mu je bilo osobito zanimljivo, motivirajuće, poticajno, neočekivano, što ga je (ne)ugodno iznenadilo. To su njegova neselekcionirana zapažanja, koja bilježi tijekom praćenja onako kako mu dolaze. U objavljivanju svojih zapažanja, student uvijek biva kako na prvo mjesto stavljati ono što je zapazio kao dobro, pohvalno, uspješno. Za sve što traži kritičko promišljanje, u skladu s uputama voditelja metodičkih vježbi, student nastoji iznaći

skladno izražavanje. Nakon određenoga vremena, slušajući zapažanja ostalih kolega, napose voditelja metodičkih vježbi, student će napredovati u praćenju nastavnog procesa, sigurnije će se i bolje izražavati i sveobuhvatnije sagledavati sastavnice nastave. Slobodno mu praćenje treba i dalje biti unutarnji vodič. Slijedom vremena uspoređivat će svoje slobodno praćenje s rezultatima dobivenim na predlošku pitanja i zadataka usmjerenoga praćenja, na koje ga upućuju ponajprije voditelj metodičkih vježbi, ali i mentor.

Usmjerenom praćenju započinje upućivanjem na promatranje sastavnica o kojima student već podosta zna te su mu dopuštena neselekcionirana zapažanja. To znači da student prati sve sastavnice ustroja nastavnog sata (npr. obradbu novog jezičnog pojma ili obradbu novog oblika jezičnoga izražavanja ili interpretaciju književnog teksta), ali su njegova zapažanja oslobođena odgovaranja na unaprijed postavljena pitanja. Na taj način student uvježbava prepoznati bitno u nastavnome procesu, usredotočiti se na probleme koje će analizirati po svome izboru. Usmjerenom se praćenju može odnositi na cjeloviti nastavni proces sa selekcioniranim zapažanjima. Na primjer, student prati nastavni sat iz književnosti tako što će se usredotočiti na sudjelovanje učenika tijekom svake od nastavnih faza ili student prati nastavni sat iz povijesti hrvatskoga jezika tako što će se usredotočiti na izbor lingvometodičkih predložaka (polaznih i vježbenih) i pripremljenih zadataka tijekom bavljenja određenim povijesnim razdobljem.

Da bi student bio spremniji za primjenu različitih oblika interakcije u nastavi Hrvatskoga jezika, usmjereno se praćenje može odnositi na komunikaciju učitelja/nastavnika s učenikom/učenicima, učenika s učenicima u skupini, učenika prigodom izlaganja pred cijelim razrednim odjelom. Pritom se na predlošku jezičnih, književnih i medijskih sadržaja može promatrati učenikovo izražavanje, učenikova pripremljenost za izlaganje, suradničko učenje u skupinama. Posebno se može organizirati usmjereno praćenje učenikova pisanog izražavanja, što je zahtjevan zadatak i za mentora jer bi za to trebao pripremiti pisane radove određene skupine učenika u razvojnom slijedu od nekoliko faza u poučavanju pisanju (usp. Visinko 2010: 99-112). Zasad se pisano izražavanje u vježbaonicama promatra samo linearno: domaće zadaće, rješavanje zadataka na nastavnim listićima i u radnim bilježnicama, školske zadaće.

Studentu se olakšava usmjereno praćenje pripremljenim pitanjima i zadacima, kao što se navodi u jednom od podsjetnika za praćenje nastave na hospitacijama u školi vježbaonici.

Tablica 1. Primjer podsjetnika za praćenje nastave na hospitacijama iz Hrvatskoga jezika

1. Nastavna jedinica, razredni odjel, škola, sat u rasporedu, nadnevak:		
2. Ishodi učenja Što su na nastavnome satu učenici naučili?		
3. Uspješnost poučavanja		
Što je na nastavnome satu bilo osobito uspješno tijekom poučavanja? Objasnite.	Što je na nastavnome satu bilo manje uspješno? Objasnite.	Koje bi promjene bile nužne ili vrijedne u ponovnom ostvarivanju iste nastavne jedinice? Objasnite.
4. Učenici tijekom nastavnoga procesa:		
Uključivanje učenika u nastavni proces:	Učenički rječnik i izražavanje:	Motiviranost učenika za nastavni sadržaj:
Plan ploče:		
Domaća zadaća:		
Argumentirajte njezinu funkcionalnost.		

Studentu je u početku vrlo naporno i zahtjevno pratiti nastavu po svim točkama navedenim u primjeru tablice 1. Zbog toga se može predložiti da se studenti u skupini međusobno dogovore u vezi s vođenjem bilježaka te da nakon održane nastave rasprave s mentorom po odabranim točkama praćenja. Tako se postupno razvija vještina praćenja i zapažanja bitnih odrednica nastavnoga procesa.

U tablici 2. prikazane su točke motrišta tijekom praćenja izvedbe nastavnih sati. Njima su obuhvaćena mjerila vrednovanja na temelju kojih se u konačnici lakše može izreći odnosno napisati mišljenje o održanome satu na bilo kojoj razini promatranja, opisno ga ocijeniti. Stoga se te točke motrišta mogu nazvati opisnicima. Opisnici se kao ključevi u analitičkom pristupu vrednovanju, i to u procesu poučavanja pisanju, navode u novijoj metodičkoj literaturi (v. Visinko 2010: 295-343; Listeš i Grubišić-Belina 2016:129-172) te za određivanje razine čitalačke pismenosti (v. Visinko 2014: 135-140). Opisnici su mjerila za preciznije oblikovanje opisne ocjene odnosno oblikovanje mišljenja o postignutom rezultatu u određenoj vježbi ili pak ispitnom zadatku.

Tablica 2. Opisnici za praćenje izvedbe nastavnih sati

Opisnici (mjerila vrednovanja)	Objašnjenje opisnika	Bilješke ocjenjivača
Odnos prema nastavnome sadržaju	<ul style="list-style-type: none"> - poznavanje pojmova i njihovo tumačenje - točnost u izlaganju - pripremljenost - razrađenost 	
Ustroj nastavnoga sata	<ul style="list-style-type: none"> - nastavne faze - vremenska organizacija - povezanost među nastavnim fazama (prijelazne dionice s pomoću pitanja i kratkih komentara) 	
Ishodi učenja	<ul style="list-style-type: none"> - funkcionalno određivanje ishoda učenja - ostvarenost ishoda navedenih u pisanoj pripremi 	
Funkcionalnost uporabljenih sredstava, metoda i postupaka, oblika nastave i izvora spoznaje te digitalnih alata	<ul style="list-style-type: none"> - operacionalizacija ciljeva (praktična primjena tijekom nastavnih faza) - komunikacijska i estetska razina predstavljanja - prezentacijske vještine 	

Plan ploče	<ul style="list-style-type: none"> - preglednost i točnost zapisa - funkcionalnost zapisa - učenje prema planu ploče - rukopisno pismo 	
Komunikacija s učenicima	<ul style="list-style-type: none"> - svekoliki odnos prema učenicima - poticanje na aktivnost - u izražavanju: razumljivost, primjerenost dobi, jasnoća uputa i oblikovanje pitanja - upućivanje na vrijednosti u vezi s hrvatskim jezikom, književnosti i medijima 	
Učitelj/nastavnik u nastavnome procesu	<ul style="list-style-type: none"> - govorno izražavanje - stavovi i ponašanje u različitim komunikacijskim situacijama tijekom nastavnoga procesa - osobne kvalitete, osobine razvidne tijekom nastavnoga procesa, kao što su npr. (ne)profesionalnost, (ne)stručnost, (ne)poštovanje, (ne)strpljenje i dr. 	

Navedeni su opisnici (mjerila vrednovanja) prihvatljivi kada je riječ o hospitaciji, o studentskoj samostalnoj izvedbi, o izvedbi nastavnog sata učitelja/nastavnika pripravnika ili učitelja/nastavnika prigodom napredovanja u zvanje mentora ili savjetnika. Opisnici su uvijek isti, ali se, naravno, kao mjerila različito odražavaju u analizi, ovisno o stečenom iskustvu pristupnika (studenta, učitelja/nastavnika početnika ili učitelja/nastavnika s višegodišnjim iskustvom rada u nastavi) i stupnju obrazovanja učenika s kojima pristupnik radi. Opisnici pomažu u opisu učinkovitosti, pripremljenosti i organiziranosti onoga tko izvodi nastavu. Opisnici odnosno mjerila vrednovanja mogu se uporabiti i u postupku samovrednovanja. U procesu metodičkoga obrazovanja temeljita zapažanja pomažu studentu u boljem razumijevanju složenosti posla. Organiziraju li se studentske izvedbe nastavnih sati u krugu skupine studenata, dobro je nakon određenoga vremena u proces vrednovanja uključivati sve sudionike procesa. Katkad je dobrodošlo i mišljenje učenika, osobito srednjoškolaca, ako se može postići oslobođenost od njihove pristranosti. Objasni li im se važnost samostalnog rada studenta, u većini slučajeva učenici su vrlo suradljivi tijekom nastave koju izvodi student.

U vezi s opisnicima odnosno mjerilima vrednovanja izvedbe nastavnog sata potrebna su neka dodatna objašnjenja.

Pretpostavlja se da student i mentor dobro poznaju ustroje (strukture) nastavnih sati koji se primjenjuju u predmetu Hrvatski jezik. Proizvoljne promjene nisu dopuštene. Nisu potrebna niti nespretna „uguravanja“ prihvaćenih i u metodičkoj teoriji i praksi provjerenih nastavnih faza u opći didaktički okvir. Hoće se reći: tri osnovne nastavne faze proizašle iz opće didaktičke misli (uvodni dio, glavni/središnji dio i završni dio nastavnog sata) koje vrijede za sve školske predmete, u metodici se svakoga predmeta, u skladu sa specifičnostima sadržaja, razvijaju u posebno zadanim ustrojima koji pomažu pri ostvarivanju bitnih sastavnica tijeka nastavnoga procesa. U školskome predmetu Hrvatski jezik uvriježeno je nekoliko ustroja nastavnih sati koji se odnose na nastavu književnosti, na nastavu hrvatskoga jezika i jezičnoga izražavanja i na nastavu medijske kulture. To potvrđuje bogata metodička literatura za Hrvatski jezik. O navedenim ustrojima studente se uz primjerena uvježbavanja poučava u metodičkim kolegijima koji prethode hospitacijama i metodičkim vježbama u školama vježbaonicama. O tome se opširno govori u udžbeniku za kolegij *Osnove poučavanja hrvatskoga jezika i književnosti* (koji je u pripremi). U izvedbama

studenata i početnika najosjetljiviji su prijelazi iz jedne u drugu nastavnu fazu. Potrebne su upute koje pomažu u vremenskoj organizaciji pojedine nastavne faze te u njihovu međusobnom skladnom povezivanju. Tomu pridonose dobro osmišljena pitanja i kraća objašnjenja ili komentari.

Sljedeći se problem odnosi na određivanje ishoda učenja i potom na njihovo ostvarivanje u nastavnome satu. Da bi se studentu olakšao postupak određivanja ishoda učenja, poučava ga se razumijevanju triju odnosno četiriju zadataka kako se to činilo u razdoblju prije reforme 2019. godine. Riječ je o obrazovnoj, odgojnoj, funkcionalnoj i komunikacijskoj zadaći, koje je trebalo navesti u pisanoj pripremi za svaki nastavni sat. Može se reći da objašnjenja tih zadataka, što su i na što se konkretno odnose, pomažu studentima danas u sigurnijem određivanju ishoda učenja. Studenti tako bolje razumiju da trebaju voditi računa o prethodnom znanju koje se na nastavnom satu podrazumijeva, o prethodnom znanju koje se na nastavnom satu utvrđuje, obnavlja ili nadograđuje i znanju koje se poučava kao novo (obrazovna zadaća). Pritom je važno uključiti moguće odgojne vrijednosti, koje proizlaze iz književnih i lingvometodičkih predložaka te svekolikog odnosa prema nastavnome sadržaju, kao što su npr. odnos prema materinskome jeziku ili prema poetskoj riječi ili prema povijesti hrvatskoga jezika, ali i socijalnih odnosa koji proizlaze iz oblika nastavnoga rada, kao što su npr. jezične igre, suradničko učenje pri obradbi tekstova za cjelovito čitanje ili organizirana rasprava nakon gledanja ili slušanja odabrane emisije (odgojna zadaća). Sve vještine koje bi se tijekom nastave uvježbavale, navodile su se kao funkcionalna zadaća, a svaki oblik komunikacije, kao komunikacijska zadaća. U skladu bi se s tim funkcionalne zadaće odnosile pretežito na razvijanje vještina slušanja, govorenja, čitanja i pisanja, a komunikacijske na interpersonalnu i intrapersonalnu komunikaciju u nastavi književnosti, važnost pravogovorenja i pravopisanja u svakodnevnoj komunikacijskoj praksi te na komunikaciju u različitim medijima. Prikazano određivanje zadataka za pojedini nastavni sat bilo je jednostavnije u odnosu na određivanje ishoda učenja. To stoga jer ishodi učenja traže sažimanje u dvije do tri odrednice bez posebnog obrazlaganja. Svako sažeto izražavanje misli zahtijeva mnogo znanja i vještine da bi se ukratko navelo najvažnije. Zbog toga student vrlo često u svojim pisanim priprema navodi po deset i više ishoda za jedan nastavni sat. Tek detaljnim raščlanjivanjem napisanoga postupno dolazi do konačnog rješenja od dva do tri ili najviše četiri ishoda koja je moguće ostvariti na predviđenom nastavnom satu. Sljedeća se poteškoća odnosi na konačno ostvarivanje navedenih ishoda u izvedbi. Iz

prethodno navedenoga proizlazi potreba za metodičkim vježbama s ishodima učenja, praćenjem njihove realizacije i samovrednovanja u vezi s tim u vlastitim izvedbama.

Funkcionalnost u uporabi nastavnih sredstava i pomagala te metoda i metodičkih postupaka student može ostvariti zahvaljujući dogovorima postignutim na konzultacijama s voditeljem metodičkih vježbi i s mentorom. Posebno se izdvaja plan ploče. Pretežito se upozorava na poteškoću u vezi s rukopisnim pismom i prostornom organizacijom zapisa na ploči. Suvremene školske ploče na kojima se piše flomasterom ne mijenjaju situaciju. Student je, međutim, skloniji slikokazu (PPP – PowerPoint prezentaciji) i pametnoj ploči. Najbolje je ako se student spremno može služiti i klasičnom pločom i suvremenim načinima zapisa tijekom nastave. Planski uređen zapis koji nastaje tijekom izvedbe nastavnog sata neizostavno je nastavno sredstvo u fazi učenja na satu. Nije toliko važno koji će se oblik zapisa rabiti (klasični plan ploče ili slikokaz), koliko je važno da učenici unose bilješke u svoje bilježnice tijekom nastavnog procesa, usporedno s nastajanjem (ili otkrivanjem) plana ploče u aktivnosti učitelja/nastavnika. Konačno je postignuće vještina služenja zapisima s ploče tijekom učenja, uvježbavanja i ponavljanja obrađenih sadržaja. Sređenost plana ploče koje svoje trajno mjesto nalazi u učeničkim bilježnicama pomoć je učenicima u utvrđivanju prethodnih znanja sve do završetka školske godine. O učeniku ovisi hoće li svoje školske bilježnice sačuvati za sljedeća razdoblja obrazovanja. Učitelj/nastavnik to može predložiti s obrazloženjem, ali ne i uvjetovati.

Što se pak tiče komunikacije s učenicima, uz natuknice navedene u tablici 2. valja dodati spremnost studenta da sluša učenike i odgovara na upite u nepredviđenim situacijama tijekom izvedbe, što je svakom početniku iznimno teško. Također je potrebno primjereno upozoriti studenta na zapaženu neverbalnu komunikaciju, koja može katkad pomoći, katkad naštetiti izvedbi nastavnog sata. Spretno reagiranje na neočekivane situacije, kao i primjeren humor zahtjevno je čak i za učitelja/nastavnika s višegodišnjim iskustvom. U nastavi se književnosti očekuje uključivanje učeničkih misli i doživljaja tijekom interpretacije, a u nastavi hrvatskoga jezika njihovo logičko mišljenje i zaključivanje. To su očekivanja o kojima student tek uči, zapaža ih na hospitacijama i pokušava ostvariti u svojoj praksi. Veliki je uspjeh ako je student na dobrom putu da time ovlada. Uspješni voditelj metodičkih vježbi i mentor to mogu prepoznati i navesti u svojim metodičkim opservacijama.

Bilješke nastale tijekom i neposredno nakon praćenja nastavnoga procesa studentu služe da bi s pomoću njih sudjelovao u raspravi o svakome mjerilu vrednovanja izvedbe. Kada samostalno piše svoje metodičke osvrte, student na temelju bilježaka može rekonstruirati određene nastavne situacije koje bi želio izdvojiti, primjerice da bi iz njih učio, da bi ga potaknule na promišljanje o istim ili sličnim nastavnim situacijama u drugom kontekstu, da bi primijenio određene metodičke postupke u svojim izvedbama i tomu slično. Voditelj metodičkih vježbi studentu daje na uvid uspjelije metodičke osvrte koje su sastavili studenti prethodnih generacija. Ovdje se primjeri takvih studentskih zapisa ne objavljuju da se izbjegnu nepotrebna preuzimanja gotovih konstrukcija. Bolje je provesti vježbu na fakultetskoj nastavi tako što će student rabiti tablicu s opisnicima prilikom čitanja primjera studentskih metodičkih osvrta. Sljedeći korak može biti na predlošku tablice s opisnicima usmeno, zatim i u pisanom obliku unekoliko se metodički osvrnuti na odslušane sate hospitacija i o njima raspraviti s ostalim studentima u skupini.

Premda se ovdje pretežito prikazuju sastavnice nastavne, metodičke prakse, student upoznaje i život škole vježbaonice u kojoj boravi. Da bi potvrdio svoje upoznavanje sa životom škole u kojoj boravi na praksi, predlaže se vođenje dnevnika. U tablici 3. prikazuju se smjernice za vođenje dnevnika školske prakse.

Tablica 3. Smjernice za vođenje dnevnika školske prakse

Podaci o studentu i školi vježbaonici	
Student/ica	ime i prezime, fakultet, studijski program, semestar i akademska godina
Kolegij	naziv kolegija, odsjek, fakultet
Sveučilišni voditelj metodičkih vježbi	ime i prezime, zvanje, odsjek, fakultet
Škola vježbaonica	naziv škole, adresa i mjesto, ravnatelj
Učitelj/nastavnik mentor	ime i prezime, zvanje mentora ili savjetnika
Dnevničke bilješke	
Vrijeme trajanja boravka u školi vježbaonici	
Bilješke o praćenju djelatnosti mentora	nastavna i izvannastavna djelatnost, obveze koje se odnose na razredništvo i školsku dokumentaciju, ostale stručne aktivnosti i zaduženja
Bilješke o školi vježbaonici	školski kurikulum, aktivnosti stručne službe, osobito školskog knjižničara u suradnji s učiteljima/nastavnicima Hrvatskoga jezika, posebni programi za učenike
Bilješke o praktičnim obvezama studenta	hospitacije, mikropoučavanja, pisane pripreme, samostalno izvođenje nastavnih sati, metodički osvrti na izvedbe nastavnih sati studenata u skupini
Prilozi	popis priloga koje student uz ovaj dnevnik predaje sveučilišnom voditelju metodičkih vježbi
Datum predaje dnevnika s priložima	
Potpis studenta	

Svoj dnevnik student ispunjava dijelom svojim slobodnim zapisima koje drži relevantnim za konačno vrednovanje boravka na metodičkoj i školskoj praksi, a dijelom mu u bilježenju pomažu neki od pripremljenih obrazaca za praćenje nastave, aktivnosti učitelja/nastavnika i aktivnosti učenika te nekih specifičnosti na koje ga sveučilišni nastavnik, voditelj metodičkih vježbi uputi.

Pripreme studenta za samostalno izvođenje nastavnoga sata

Za studenta je najslženija metodička vježba samostalnog izvođenja nastavnog sata. Upravo je stoga pomno razrađen postupak pripreme koji obuhvaća nekoliko faza.

Priprema za samostalno izvođenje nastavnog sata (studentsko ocjensko predavanje) započinje i razvija se još tijekom prva tri semestra diplomskoga studija. Tada student uči o bitnim odrednicama nastave Hrvatskoga jezika te postupno uvježbava pripremanje i izvođenje dijelova nastavnoga procesa, u europskoj i svjetskoj metodičkoj i didaktičkoj literaturi poznato kao mikronastava ili mikropoučavanje (usp. Belošević i dr. 2023: 23). Osim u metodičkom obrazovanju budućih učitelja/nastavnika, mikropoučavanje se uvelike ističe u programima usavršavanja sveučilišnih nastavnika za poučavanje u različitim programima na engleskom jeziku (Drljača Margić i Vodopija-Krstanović 2018a: 31-41; 2018b: 29-41). Riječ je o postupku kojim se iz cjelovitoga nastavnoga procesa, primjerice jednog nastavnog sata ili dvosata, izdvaja najčešće jedna nastavna faza koju se želi temeljito uvježbavati. Studenta se upućuje na uvježbavanje nekoliko složenijih nastavnih faza za svako od nastavnih područja predmeta Hrvatski jezik. Konkretni primjeri u vezi s mikronastavom odnose se na pripremanje motivacije, najave teksta i pitanja u fazi objave dojmova u sklopu školske interpretacije književnoga teksta, zatim na pripremanje lingvometodičkoga predloška i vježbi za nastavni sat iz hrvatskoga jezika (u ljetnome semestru I. godine diplomskoga studija). Nastavlja se s pripremanjem lingvometodičkih predložaka i vježbi za oblike jezičnoga izražavanja (u zimskome semestru II. godine diplomskoga studija). Tada se uvelike uvježbava ispravljanje učeničkoga sastavka, što je jedno od najslženijih mikropoučavanja u metodičkome obrazovanju budućih učitelja i nastavnika Hrvatskoga jezika. Promjenom studijskih programa u skladu s Hrvatskim kvalifikacijskim okvirom (HKO-om) počam od akademske 2023./2024. godine omogućeno je više sati predavanja i vježbi na metodičkim kolegijima, za bolji teorijski i praktični pristup odabranim sadržajima nastave Hrvatskoga jezika, u skladu s aktualnim potrebama toga predmeta u osnovnoj i srednjoj školi.

Navedene se pripreme odnose na razdoblje metodičkoga obrazovanja studenta prije njegova odlaska u škole vježbaonice. Odlaskom na metodičku praksu, pripreme se usložnjavaju jer obuhvaćaju promišljanje o cjelovitom nastavnom satu koji će student samostalno izvoditi. Tomu pomaže praćenje nastavne djelatnosti mentora (hospitacije i uzorna predavanja) i postupno uvođenje studenta u aktivno sudjelovanje u nastavnoj praksi.

Ovisno o mogućnostima, učitelj/nastavnik mentor može studenta uključivati u neke od dijelova nastavnoga procesa kako bi se u stvarnom sudjelovanju u odabranim nastavnim situacijama okušao prije svoga samostalnog izvođenja nastave. Student npr. može pripremiti motivaciju za recepciju novoga književnog teksta ili određene vježbe na nastavnim listićima pri obradbi novoga jezičnog pojma; može pripremiti zadatak za domaću zadaću iz bilo kojeg nastavnog područja i potom napisane zadaće vrednovati; može pregledati učeničke bilješke o pročitanoj lektiri odnosno tekstovima za cjelovito čitanje i na temelju proučenoga pripremiti dio razgovora/rasprave s učenicima o lektirnom djelu; može vrednovati učeničke sastavke i sudjelovati zajedno s mentorom u vrednovanju školske zadaće. Posrijedi je mikropoučavanje za koje se student pripremao već tijekom studiranja u metodičkim kolegijima, pa se pretpostavlja da bi sada u suradnji s mentorom mogao spremnije iskustveno učiti na predlošku odabranih nastavnih situacija u neposrednom radu s učenicima na različitim stupnjevima obrazovanja. Prethodno metodičko obrazovanje na studiju, praćenje nastave koju izvodi učitelj/nastavnik mentor, povremeno sudjelovanje u mikronastavi, studentu su dobra podloga za samostalno pripremanje cjelovitoga nastavnog procesa u trajanju od najmanje 45 minuta. Pojmom nastavni proces želi se naglasiti važnost poznavanja širega konteksta u koji se smješta nastavni sadržaj u horizontalnom i vertikalnom čitanju kurikulskega sadržaja predmeta i aktivnosti učenika. Horizontalno se čitanje odnosi na povezivanje i nadopunjavanje sadržaja hrvatskoga jezika, komunikacije, književnosti i medija unutar određenoga stupnja obrazovanja (npr. 7. razreda osnovne škole ili III. razreda srednje škole), dok se vertikalnim čitanjem ostvaruje poveznica među svim sadržajima i aktivnostima navedenima u kurikulumu za Hrvatski jezik s gledišta prethodnih i sljedećih stupnjeva obrazovanja u odnosu na stupanj kojim se student trenutno bavi.

Mentor određuje nekoliko nastavnih jedinica koje pošalje studentima na uvid da bi svaki student odabrao jednu od ponuđenih nastavnih jedinica u dogovoru s ostalim studentima iz skupine. Student dobije primjereno vrijeme za samostalnu pripremu svih nastavnih faza. Prihvatljivo je razdoblje od dva do tri tjedna za

aktivnosti koje predviđa pripremanje studenta za samostalno izvođenje nastavnog sata. To su: 1. samostalna okvirna priprema studenta za dobivenu nastavnu jedinicu; 2. prve konzultacije s mentorom u školi vježbaonici; 3. konzultacije sa sveučilišnim nastavnikom metodike odnosno voditeljem metodičkih vježbi; 4. samostalno dorađivanje pripreme za izvedbu nastavnog sata; 5. nastavak konzultacija s mentorom odnosno s voditeljem metodičkih vježbi; 6. odobravanje pisane pripreme da bi student mogao pristupiti izvedbi nastavnog sata.

Konzultacije sa sveučilišnim voditeljem metodičkih vježbi i s učiteljem/nastavnikom mentorom nužne su, važne i vrijedne da bi student bio sigurniji u svom izvođenju nastavnoga procesa. Konzultacije se s mentorom u prvome redu odnose na upoznavanje s nastavnim sadržajima u obrazovnoj okomici (što je prethodilo i što slijedi u ostvarivanju nastavne jedinice koju priprema student) i na upoznavanje s učenicima (koje se aktivnosti pretpostavljaju, što koji učenik (ne)može uraditi, koje su moguće poteškoće i kako ih otkloniti, kako preduhitriti moguće zapreke, što učiniti u neočekivanim situacijama). Sveučilišni pak voditelj metodičkih vježbi osobito promatra odnos studenta prema sadržaju u skladu s određenim ishodima učenja i daje upute u vezi s pisanom pripremom (kako se njome služiti tijekom izvedbe nastavnog sata). Dakako da će i mentor i sveučilišni nastavnik obratiti pozornost na sve sastavnice pripreme studenta i na sve točke praćenja studentske izvedbe. Specifičnosti konzultacija usmjeravaju očekivanja studenta. Na konzultacijama postaje razvidno iznalaženje rješenja prigodom osmišljavanja nastavnih faza, i to prijedlozima i sugestijama, ne i gotovim predlošcima. Provjerava se ispravnost pripremljenih pisanih sadržaja (plana ploče, slikokaza, nastavnih listića), funkcionalnost odabira nastavnih sredstava i digitalnih alata te metodičkih postupaka i metoda rada. Utvrđuju se poveznice s nekom od međupredmetnih tema. Konačno, konzultacije djeluju poticajno u razvijanju profesionalnog odnosa prema struci i samopouzdanja studenta u okolnostima školskoga sustava.

Pripremanje studenta i pisana priprema za nastavni sat

Nastavni se proces priprema na makroplanu i na mikroplanu. Student sudjeluje u izravnom pripremanju na mikroplanu, i to svojim pripremapa i izvedbama mikronastave te svojim cjelovitim pripremapa za samostalno izvođenje nastavnog sata. S pripremanjem na makroplanu studenta upoznaje učitelj/nastavnik mentor u školi vježbaonici jer pripremanje na makroplanu obuhvaća širi kontekst koji se odnosi na kurikulum predmeta (aktualan je kurikulum iz 2019. godine) na

predložku kojeg učitelj/nastavnik sastavlja godišnji izvedbeni kurikulum za pojedini stupanj obrazovanja (razred) u određenoj školskoj godini. Neizostavan je i školski kurikulum koji je specifičan za pojedinu školu. Sa školskim kurikulumom studenta upoznaje mentor u prvim susretima u školi vježbaonici. Potom slijedi vođenje studenta u mikroplaniranjima koji se odnose na mikropoučavanja (ako za to mentor nalazi mogućnosti) i pripreme za samostalnu izvedbu nastavnog sata. Rezultat samostalnoga pripremanja studenta razvidan je u izvedbi nastavnog sata i pisanoj pripremi za tu izvedbu. Napisanom se pripremom student služi tijekom izvedbe nastavnog sata. Studenta se upućuje na praćenje slijeda izvedbe s pomoću napisane pripreme, ali ga se upozori i na moguće sitne promjene koje se mogu dogoditi tijekom izvedbe, jer svaka živa nastavna situacija i neposredni rad s učenicima nisu dokraja predvidljivi. Zato studentski sat izvedbe prate voditelj metodičkih vježbi i mentor koji mogu prema potrebi intervenirati da bi studentu olakšali rješenje neočekivanog trenutka. To se najčešće odnosi na aktivnosti učenika (njihova pitanja, odgovore, /ne/razumijevanje, /ne/suradljivost i slično).

Pisana priprema ostaje u dokumentaciji voditelja metodičkih vježbi i čuva se najmanje godinu dana od dana završetka rada studenta na kolegiju (od dana upisa ocjene).

Za pisanu pripremu u literaturi možemo pronaći primjere uputa i dobre prakse (npr. Banaš 1991: 116-170; Gudelj-Velaga 1990: 160-162; Pandžić 1989; Težak 1996: 193-245; Peko i Pintarić 1999: 105-159; Visinko 2003:173-184). U dogledno se vrijeme ovaj udžbenik može proširiti popisom objavljenih metodičkih modela nastavnih sati, pretežito iz nastave hrvatskoga jezika i nastave književnosti u osnovnoj i srednjoj školi, što bi pomoglo osobito studentima, pripravnicima i učiteljima/nastavnicima početnicima, ali i učiteljima/nastavnicima s višegodišnjim nastavnim iskustvom u iznalaženju različitih mogućnosti pristupa uvriježenim temama te istraživačima povijesti nastave predmeta Hrvatski jezik. Objavljeni metodički modeli inače su pisanih priprema u bogatom razvoju školskoga predmeta Hrvatski jezik i njegove metodičke teorije. Riječ je o dragocjenim tekstovima koji govore i o promjenama formalnoga i stvarnoga odnosa prema nastavnome sadržaju, postavljenim zahtjevima izvedbe nastavnih sati i određivanju metodičkih i didaktičkih pojmova i njihova nazivlja. Ovaj se udžbenik bavi aktualnom metodičkom praksom studenata kroatistike, stoga se prikazuju obrasci za pisanu pripremu obveznu u programu studiranja. Ti su obrasci dijelom nastali zajedničkim dogovorima sveučilišnih voditelja metodičkih vježbi i savjetnika u Agenciji za odgoj i obrazovanje. Gotovo se isti obrasci

primjenjuju i prigodom polaganja stručnoga ispita za učitelje i nastavnike iz Hrvatskoga jezika u osnovnoj i srednjoj školi.

Obrazac za konzultacije

Obrascem za konzultacije (tablica 4.) studenta se upućuje na bitne sastavnice o kojima treba temeljitije promisliti i sastaviti potrebne bilješke da bi došao spreman na prve konzultacije s mentorom te potom pripremljen došao na konzultacije sa sveučilišnim voditeljem metodičkih vježbi.

Tablica 4. Obrazac za prve konzultacije

Ime i prezime studenta:
Ime i prezime mentora:
Nastavna jedinica:
Razred:
Škola vježbaonica:
Datum predviđen za izvedbu:
Datumi konzultacija:
Odgojno-obrazovni ishodi prema godišnjem izvedbenom kurikulumu mentora:
Razrada odgojno-obrazovnih ishoda na razini aktivnosti nastavnoga sata:
Ustroj nastavnog sata i trajanje pojedine nastavne faze:
Prilozi: promišljanje o sadržaju nastavnih faza (nacrt)
Nastavna sredstva i pomagala; digitalni alati:
Međupredmetne teme i moguće aktivnosti iz školskog kurikula:

Obrazac za pisanu pripremu

Obrazac za pisanu pripremu upućuje studenta na uredno i korektno bilježenje svih potrebnih podataka koji ulaze u dokumentaciju o provedenoj metodičkoj vježbi u školi vježbaonici, kao i svih sastavnica za koje se očekuje da ih u završnom semestru studiranja treba poznavati, razumjeti i primijeniti u svojoj praksi.

I. Naslovnica pripreme (stranica A4)

Ime i prezime studenta:

Naziv škole vježbaonice:

Ime i prezime mentora:

Pisana priprema za izvedbu nastavnoga sata

Nastavno područje:

Nastavna jedinica:

Razred (stupanj obrazovanja):

Datum i školski sat održavanja nastavnoga sata:

Ime i prezime voditelja metodičkih vježbi:

II. Prva sljedeća stranica pisane pripreme (stranica A4)

Nastavna tema/nastavne teme:

Odgojno-obrazovni ishodi kurikula za nastavni predmet Hrvatski jezik:

Odgojno-obrazovni ishodi na razini teme Godišnjeg izvedbenog kurikula mentora:

(Potrebno je razraditi i napisati odgojno-obrazovne ishode na razini aktivnosti nastavnoga sata.)

Tip nastavnoga sata:

Odgojno-obrazovni ishodi na razini aktivnosti nastavnog sata:

Metodički sustav (sustavi):

Nastavna sredstva:

Nastavna pomagala:

Unutarpredmetna korelacija:

Međupredmetna korelacija:

Moguća povezanost s odgojno-obrazovnim očekivanjima međupredmetnih tema i specifičnim aktivnostima navedenim u školskome kurikulu:

Tablica 5. Ustroj nastavnog sata i trajanje pojedine nastavne faze

FAZE NASTAVNOGA SATA	NASTAVNI SADRŽAJ	TRAJANJE U MINUTAMA

Tablica 5. omogućuje pregled svih nastavnih faza u skraćenoj inačici.

III. Sljedeće stranice pisane pripreme sadrže tablično prikazanu artikulaciju sata, plan ploče, pripremljena nastavna sredstva (npr. preslike slikokaza, nastavnih listića i ostalog pisanog i/ili govorenog didaktičkog materijala) te literaturu i ostale izvore potrebne za pripremu i izvedbu nastavnoga sata. U nastavku se navode sve predviđene sastavnice. Broj stranica ovisi o opsegu sadržaja koji priprema student. Preporučuje se da se tablični prikaz artikulacije nastavnoga sata (tablica 6.) radi ekonomičnosti korištenja stranica objavi u horizontalnom smjeru.

Tablica 6. Artikulacija nastavnoga sata

Faze nastavnoga sata i njihovo trajanje	Nastavni sadržaji i aktivnosti učitelja/nastavnika	Nastavni oblici	Aktivnosti učenika	Planirani ishodi učenja na razini aktivnosti unutar faza nastavnoga sata
		Metode i metodički postupci		

Plan ploče:

Prilozi (preslike svih uporabljenih nastavnih sredstava, kao što su slikokazi, plakati, nastavni listići te sadržaji posebno pripremljeni za učenike koji rade po prilagođenome programu):

Literatura i ostali izvori:

- a) Literatura i izvori na koje se upućuju učenici (kao što su udžbenik, vježbenica, rječnik, zbirka, leksikon, enciklopedija).
 - b) Literatura i izvori kojima se koristio student tijekom pripremanja i tijekom izvedbe nastavnoga sata (školski udžbenici i priručnici za učitelja/nastavnika, metodička literatura, literatura iz supstratnih znanosti).
-

Samostalno izvođenje nastavnoga sata

Ovisno o uobičajenoj praksi uporabe naziva, na različitim se kroatističkim studijima samostalno izvođenje nastavnog sata različito naziva: studentsko javno predavanje, ocjensko predavanje, diplomski sat, samostalno izvođenje nastavnog sata, nastavni sat koji izvodi student, izvedba nastavnog sata iz Hrvatskog jezika, individualni (ocjenski) sat, pokusni sat. U našem je kolegiju prihvaćen naziv samostalno izvođenje / samostalna izvedba nastavnog sata, s tim da se precizira u obrascu opisa je li riječ o nastavnom satu iz hrvatskoga jezika, jezičnoga izražavanja, književnosti ili medijske kulture.

U praksi je našega kolegija bilo više inačica samostalne izvedbe nastavnog sata. Premda bi studenti pripremili cjeloviti nastavni sat, njih je dvoje sudjelovalo u izvedbi istoga nastavnog sata. To se znalo dogoditi u vremenu kada je bilo mnogo studenata, a mali broj mentora i vježbaonica. U tom slučaju, isti bi par studenata održao jedan zajednički sat u srednjoj školi, ali bi u osnovnoj školi svaki od tih studenata ostvario svoj cjeloviti nastavni sat. U to je vrijeme (davnih 80-ih i 90-ih godina prošloga stoljeća) bilo mnogo više sati fakultetske nastave metodike. Uspješno osamostaljivanje studenta bolje se postiže osigura li mu se samostalno izvođenje nastave iz Hrvatskog jezika u osnovnoj i u srednjoj školi, što se nesmetano ostvaruje u dvama posljednjim desetljećima. Pritom se pazi i uspijeva u nastojanju da student održi dva sata s temama iz različitih nastavnih područja.

Mjerila su vrednovanja prikazana u tablici 2. te protumačena u dijelu pod naslovom *Praćenje nastave u školi vježbaonici*.

Vrednovanje studentske metodičke prakse

Studentu, pa čak i mentoru i voditelju metodičkih vježbi najbliže je sumativno vrednovanje odnosno vrednovanje naučenog, jer se još uvijek najbolje poznaje tradicionalna primjena vrednovanja (usp. npr. Grgin 1999). U posljednjem su desetljeću sve prisutniji ponešto raslojeniji oblici vrednovanja (Listeš i Grubišić-Belina 2016: 119-128), osobito u osnovnoškolskome i srednoškolskome obrazovanju, za kojima se u našoj zemlji sporijim tempom razvija visokoškolsko obrazovanje. U vezi se s tim mogu zapaziti formalne promjene naziva, ali i promjene zahtjeva u provođenju postupaka vrednovanja. Riječ je o formativnom vrednovanju koje se odnosi na vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje te o sumativnom vrednovanju koje je vrednovanje naučenog.

U nastavku se prikazuju postupci vrednovanja na metodičkoj praksi studenta kroatistike u skladu s navedenim aktualnim kategorijama vrednovanja.

Formativno i sumativno vrednovanje

Formativno vrednovanje obuhvaća svaku metodičku vježbu koja ulazi u sklop priprema za samostalno izvođenje nastavnog sata. U to su uključene sve vježbe mikropoučavanja tijekom metodičkoga obrazovanja na fakultetskoj nastavi te sve vježbe mikropoučavanja koje se ostvaruju na metodičkoj praksi u vježbaonici. U formativno vrednovanje možemo ubrojiti i praćenje uz bilježenje na organiziranim hospitacijama, kao i praćenje uz bilježenje studentskih izvedbi. Nastali se radovi studenta na predlošku usmjerenog i slobodnog praćenja što rada mentora, što rada pojedinog studenta iz grupe, formativno vrednuju.

Sumativno se vrednovanje odnosi na samostalnu izvedbu nastavnog sata.

Međutim, unutar svake se metodičke vježbe, bila ona na razini formativnoga ili sumativnoga vrednovanja, mogu prepoznati sastavnice obiju razina vrednovanja. Naime, u izvedbi se bilo koje metodičke vježbe polazi s jedne strane od prethodno već naučenoga i s druge strane od metodičkih sadržaja o kojima se tek uči. Prethodno se naučeno pretpostavlja u vezi sa sadržajima iz književnosti, standardnoga hrvatskoga jezika, povijesti hrvatskoga jezika, komunikacije (jezičnoga izražavanja) i medijske kulture (osobito filma i kazališta). Nešto je posve drugo što se tijekom provođenja metodičkih vježbi, katkad više, katkad manje utvrđuje nedostatno znanje iz sadržaja relevantnih za predmet Hrvatski jezik, što je problem cjelokupnoga studiranja.

Najjednostavnije je navesti što se odnosi na vrednovanje naučenoga. U svakoj metodičkoj vježbi kao pripremi za samostalno izvođenje nastave, a osobito u vježbi izvedbe nastavnog sata koja se promatra u cjelini s pisanom pripremom, vrednuje se naučeno u vezi sa sadržajem iz područja književnosti, hrvatskoga jezika i komunikacije te medijske kulture. Na završnom se stupnju studiranja pretpostavlja znanje koje će studentu olakšati pripremanje sadržaja i njegovu primjenu u izvedbi sata na određenome stupnju obrazovanja učenika. Pritom se od mentora i voditelja metodičkih vježbi očekuje usmjeravanje studenta s obzirom na opseg znanja, ali ne poučavanje studenta o sadržaju. Vrednuje se naučeno iz metodičke teorije u praktičnoj primjeni, što je za studenta potpuno novo znanje. Ono se ne može vrednovati a da se ne uključi poznavanje sadržaja. U metodičkoj se praksi ta dva znanja povezuju u neraskidivu cjelinu. Zbog toga je studentu samostalno izvođenje nastavnog sata iznimno zahtjevno. Može se reći da se u vrednovanju naučenoga prepoznaje stupanj postignute kompetencije, pa se u analizi izvedbe, uz znanja, sposobnosti i vještine, mogu dotaknuti i pitanja izraženih stavova i vrijednosti te prepoznatih navika. Vrlo je osjetljivo raspravljanje o stavovima i vrijednostima, a navike je teže procijeniti. Međutim, iskusni će voditelj metodičkih vježbi, kao i mentor, prepoznati stavove i vrijednosti koje student, katkad svjesno, katkad nesvjesno odašilje. U skladu s tim valja vrednovati postignuto, prema potrebi upozoriti na nedostatnosti ili propuste ili pak ponešto korigirati. Konkretno, to se može odnositi na pridavanje (ne)važnosti određenoj sastavnici, na (ne)potrebnom isticanju nekih misli, na (ne)potrebnom višekratnom vraćanju nekim dijelovima sadržaja, radi vrijednosti za pojedinca i za društvo. Što se tiče navika, neki se postupci izvođača mogu utvrditi kao posljedice prethodno stečenih navika koje postaju razvidne tijekom nastavnog procesa te ih je potrebno podržati, razvijati ili otkloniti. Zbog svoje osjetljivosti, pitanja stavova, vrijednosti i navika više ulaze u vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje (jer potiče samorefleksiju studenta).

Vrednovanje za učenje i vrednovanje kao učenje obuhvaćaju praćenje nastave mentora, praćenje nastave ostalih studenata iz skupine i samovrednovanje. Student slobodno i usmjereno bilježi, piše metodičke osvrtne, da bi na tim osnovama sudjelovao u analizama i raspravama, i to u krugu studenata i u zajedništvu s voditeljem metodičkih vježbi i s mentorom. Zahvaljujući tome, u nastavku se metodičkoga uvježbavanja ta dva oblika vrednovanja postupno uključuju u konačno vrednovanje naučenoga.

Samovrednovanje

Posebnu važnost ima samovrednovanje. Poticanje studenta da aktivno sudjeluje u analizi nastavnih sati, što na metodičkim vježbama na fakultetskoj nastavi, što tijekom metodičke prakse, postupno ga osposobljava za samovrednovanje. Interakcijski pristup tijekom metodičkih zapažanja dovodi do boljeg uvida i temeljitijeg razmišljanja tijekom praćenja svake sljedeće izvedbe nastavnog sata, osobito u vrijeme održavanja studentskih sati pretkraj metodičke prakse. Rezultati su razvidni u sigurnijim samostalnim izvedbama nastavnih situacija i većoj spremnosti studenta za samovrednovanje. Uključivanje postupka samovrednovanja, u studentu rješava pitanja samopouzdanja i samokritičnosti. Opisana iskustva učeničkih samovrednovanja iz literature slična su iskustvima u radu sa studentima: učenici (i studenti) vrlo brzo nauče da im neobjektivne i nerealne ocjene ni u čemu ne pomažu (usp. Vizek-Vidović i sur. 2003: 336; 449; Mattes 2007: 91). Stoga, kao što se u poučavanju pisanju i čitanju predlažu vježbe samovrednovanja (Visinko 2010: 293-295 i 319; 2014: 133-134), potrebne su metodičke vježbe samovrednovanja studentskih izvedbi u mikronastavi i u cjelovitom nastavnom satu. U početku je studentu teško odgovoriti na pitanja kao što su primjerice ova: *Koliko ste zadovoljni svojom izvedbom? Čime ste osobito zadovoljni u svojoj izvedbi? Što biste promijenili u načinu izvedbe? Zbog čega? Kako biste ocijenili svoju izvedbu? Jeste li funkcionalno uporabili (određeno) nastavno sredstvo? Obrazložite. Što možete reći o učenicima s kojima ste radili?* Tijekom vremena student razvija svoja zapažanja, povezuje stečena metodička znanja s praktičnim primjenama te slušajući i sudjelujući u analizama praktičnih primjera jasnije sagledava i svoje izvedbe, osvještava propuste i pogreške koje brže ispravlja te je sve zadovoljniji postignutim rezultatima. Upućivanje studenta u postupak samovrednovanja razvija u njemu potrebu za usavršavanjem, spremnost na suradnju u krugu sustručnjaka i bogatije izražavanje u metajeziku struke.

Analitički pristup vrednovanju

Vrednovanje studentskog sata analitički je pristup koji u povratnoj informaciji studentu objašnjava kako je uspjela njegova priprema za nastavni proces te sam čin izvedbe toga procesa u skladu s prethodnim pripremanjem. Vrednovanju studentskog sata uz mentora i voditelja metodičkih vježbi trebaju prisustvovati i ostali studenti u skupini. Broj studenata u skupini ovisi o ukupnom broju upisanih studenata određene akademske godine. Radi ostvarivanja učinkovitosti tog tipa metodičke vježbe, skupina bi trebala imati do najviše deset

studenata. Analiza svake studentske izvedbe u skupini učvršćuje razumijevanje neponovljivosti i posebnosti nastavnog procesa s gledišta osobe koja izvodi nastavu i s gledišta učenika koji u toj nastavi sudjeluju u suodnosu s nastavnim sadržajem. Ako je moguće, dobro je za svaku skupinu studenata predvidjeti barem jedan primjer iste nastavne jedinice u izvedbi dvoje članova skupine u dvama različitim razrednim odjelima istoga obrazovnog stupnja (u paralelkama).

Prava svrha samostalnog izvođenja nastavnog sata nije samo u polaganju ispita, nego u otkrivanju osobe studenta sebi i ostalima, napose mentoru i sveučilišnom nastavniku s kojim će student moći o svemu bitnom potanko razgovarati. Valjalo bi osigurati provođenje vježbe samostalnog izvođenja nastavnog sata više puta u različitim okolnostima (osnovna, srednja škola, učenici mlađe dobi, npr. 5. razred; učenici starije dobi, npr. maturanti, učenici gimnazijalci, učenici strukovnjaci). To studentu olakšava donošenje odluka u vezi s profesionalnim usmjerenjem. Iskustva govore o promjenama koje se dogode u osobi studenta tijekom i nakon vježbe samostalnoga izvođenja nastavnog sata. Netko od studenata utvrdi nedostatak samopouzdanja, zapreke u suodnosu sa zahtjevima nastavnoga procesa s kojim se ne može nositi premda je zaljubljenik književnosti ili proučavanja materinskoga jezika. Drugi student sebe otkrije u nastavnome procesu a da do tog trenutka nije bio svjestan svih svojih sposobnosti. Mnogima upravo takva metodička vježba otkriva divnu priliku za istraživanje mogućnosti poučavanja voljenog sadržaja. Mnogo je primjera različitih reakcija do kojih studenta dovede izravno, stvarno sučeljavanje s nastavnim procesom. Težište je toj vježbi na usavršavanju, i to ne samo onoga koji vježbu izvodi, nego i ostalih promatrača uključujući i mentora i sveučilišnog voditelja. Vrednovanje izvedbe i cjelokupnog rada studenta u vezi s izvedbom povezuje studenta, mentora, sveučilišnog nastavnika, učenike i ostale kolege studente da bi lakše i iskrenije analizirali svoja postignuća. Samo tako može biti riječi o kvalitetnom stručnom osvrtu. Nije rijetkost da izvedba u cijelosti i ne uspije. Tada se zapažene manjkavosti, propusti i pogreške premetnu u sastavnice učenja i poučavanja. Konstruktivnim se promišljanjima postižu poboljšanja. Budući da je djelatnost poučavanja u školi vrlo zahtjevna, vrednovanje bi tih složenih metodičkih vježbi trebalo prožeti zahtjevnošću s puno razumijevanja. Pristupniku uvijek treba dati priliku da se po završetku vježbe izrazi: kako se osjećao na početku a kako se osjeća sada nakon održanoga sata, je li zadovoljan, razočaran, uplašen; što nije išlo po planu; jesu li ga učenici iznenadili; kada bi ponovno održao istu nastavnu jedinicu, što bi promijenio... Prethodno navedena pitanja mogu biti polazište u analizi izvedbe. Time se neće umanjiti stručnost analize, ali će ozračje pridonijeti ugodnijem radu.

Najčešće poteškoće tijekom samostalnoga rada studenta u nastavi

U objašnjenju opisnika (mjerila vrednovanja) za izvedbu nastavnog sata već se izdvojilo nekoliko bitnih odrednica o kojima student, mentor i voditelj metodičkih vježbi trebaju posebno voditi računa. To su ustroji nastavnih sati u Hrvatskome jeziku, oblikovanje ishoda učenja, neka od neizostavnih nastavnih sredstava, osobito plan ploče te komunikacija s učenicima. Na navedenim se odrednicama studenta podosta zadržava na predavanjima i vježbama u sklopu metodičkoga obrazovanja koji prethodi praksi. Ovdje se pak izdvajaju najčešće poteškoće s kojima se student suočava tijekom svojih samostalnih izvedbi nastavnih sati neovisno o prethodnim satima pripremanja. Popisane i opisane poteškoće navode se na temelju dugogodišnjeg rada sa studentima na metodičkoj praksi i mogu pomoći da se neke od njih unekoliko izbjegnu ili barem preduhitre. Studentu, pa i učitelju/nastavniku pripravniku, analitičko, problemsko i kritičko čitanje komentara na opisane poteškoće može poboljšati pripremanje za samostalan rad s učenicima u nastavi i tijekom nastave ubrzati proces osvješćivanja najčešćih poteškoća, da bi se postupno rasteretio gotovo svih opisanih poteškoća.

Poteškoće koje ometaju studenta (i početnika) u samostalnome radu u nastavi mogu se prikazati u nekoliko skupina:

1. poteškoće koje se odnose na funkcionalnu uporabu nastavnih sredstava
2. poteškoće koje se odnose na jezični odgoj i obrazovanje
3. poteškoće koje se odnose na književni odgoj i obrazovanje
4. poteškoće koje se odnose na služenje literaturom i ostalim izvorima
5. poteškoće koje se odnose na komunikaciju s učenicima
6. poteškoće koje se odnose na osobnost studenta u funkciji učitelja/nastavnika.

Poteškoće koje se odnose na funkcionalnu uporabu nastavnih sredstava

Ponajprije treba objasniti što znači funkcionalno uporabiti neko nastavno sredstvo. U metodičkome obrazovanju pojam funkcionalnosti često se spominje. Jedno od važnijih načela u nastavi Hrvatskoga jezika upravo je načelo komunikacijske i estetske funkcionalnosti. U literaturi piše da *jezične činjenice valja spoznavati u njihovu obavijesnom i estetskom funkcioniranju* i to se određuje načelom obavijesne i estetske funkcionalnosti (Težak 1996: 99-100). Primjer u

sklopu objašnjenja pojma funkcionalnosti može biti izbor motivacije za recepciju određenoga književnog teksta. Često se postavlja pitanje koliko je odabrana motivacija bila funkcionalna. Da je odabir nekog od nastavnih sredstava funkcionalan znači da se dobro uklapa u nastavni proces, da se upravo na tom mjestu i u tom vremenu s pomoću odabranoga nastavnog sredstva uspješno obrađuje jezični ili književni pojam, da uspijeva vježba jer učenici zahvaljujući tom nastavnom sredstvu (npr. dobro pripremljenim nastavnim listićem) uspješno povezuju naučeno s rješavanjem zadataka. Prema tome, izbor, trenutak uporabe i način primjene nastavnog sredstva ostvaruje svoju funkciju u procesu učenja i poučavanja, učinkovito je uporabljen. Primjer nefunkcionalne uporabe nastavnog sredstva može biti sljedeći: Student je primjerice prikazao izvrstan filmski zapis, ali je bez poveznice s prethodno rečenim izjavio samo ovako: *Sad ćemo pogledati kraći film*. Nakon gledanja filma zaključio je pitanjem: *Je li vam se svidio?* i nastavio sa sljedećom nastavnom fazom, opet bez poveznice. U prikazanome primjeru film je nefunkcionalno uporabljen. Postavlja se pitanje: Koja je bila funkcija gledanja odabranog filmskog predloška? U razgovoru nakon održanog nastavnog sata uspostavi se kako je problem u tome što je prigodom pripremanja student znao što odabire i zašto, ali tijekom izvedbe nije ništa verbalizirao nego je pošao od pretpostavke da svima mora biti jasno ono što je njemu posve jasno: što se filmom želi postići, kako je gledanje filma povezano s prethodno rečenim te je nakon gledanja filma suviše bilo što reći. Radi se o nerazumijevanju funkcije odabranog nastavnog sredstva u kontekstu obradbe sadržaja na nastavnome satu. To se događa zato što student ne razumije važnost verbalizacije svega što se radi i zašto se nešto radi. Student ne osjeća potrebu voditi učenika u povezivanju unutar sadržaja. U takvim se slučajevima nastavne faze doimaju rascjepkano, međusobno nepovezano. Zato se preporučuju vježbe mikropoučavanja kojima se uvježbava povezanost među nastavnim fazama: studenti za konkretne primjere nastavnih sadržaja pripremaju izražavanje unutarne funkcionalne povezanosti i smislenosti tijeka nastavnog procesa.

Funkcionalnost se odnosi i na odabir tekstova, pitanja i zadataka kojima se postiže učenikovo razumijevanje onoga što uči ili o čemu uči u kontekstu stvarnosti koja ga okružuje, života koji mu je blizak. Nije funkcionalno ako su odabiri poprilično udaljeni od svijeta učenika. To, međutim, ne znači da se konkretno nikada neće zamijeniti apstraktnim. Zbog toga student prethodno studira o razvojnim obilježjima učenika, a tijekom nastavne prakse u vezi mu s tim pomažu mentor i voditelj vježbi.

Jedan od najvažnijih pokazatelja kvalitete, posebice osnovnoškolske nastave je **plan školske ploče**, ili kako je uvriježeno govoriti – **plan ploče**. Plan ploče nastaje tijekom izvedbe nastavnog sata. Važno je da student uvježba bilježenje na ploči tijekom izvedbe, i to tako da govori što piše (dok piše) i da istodobno to isto učenici pišu u svojim bilježnicama. Prema potrebi može se ponovno izreći što se zapisalo. Nastali plan ploče (koji je i zapis u učeničkim bilježnicama) treba biti u funkciji učenja na satu. To znači da se i student i učenici služe nastalim planom ploče, tj. nastalim zabilješkama. Što je dob učenika mlađa, to je opisani postupak važniji. Za starije osnovce i za srednjoškolce dobra zamjena za klasični oblik plana ploče može biti dobro pripremljen **slikokaz (PowerPoint prezentacija)** i **interaktivna ploča** (na svjetlom platnu projicira se željeni sadržaj s pomoću računala i posebnog projektora, i to tako da omogućuje interaktivno sudjelovanje prigodom prikazivanja, snimanja, isticanja, igranja, dijeljenja pripremljenih sadržaja). Klasični plan ploče podržava razvijanje rukopisnog pisma, koje gotovo svi studenti trebaju uvježbati prije dolaska u vježbaonicu. Nije dopušteno miješati rukopisno s tehničkim pismom ili pisati tehničkim pismom, kao ni rabiti velika tiskana slova. To stoga jer se učenika potiče na pisanje rukopisnim pismom, što osim u razvijanju njegova osobnog rukopisa, pomaže u razvoju njegove grafomotorike. Plan ploče upućuje i na prostornu orijentaciju (kako će rasporediti pripremljeni sadržaj). Plan ploče treba biti pregledan, s jasnim, poglavito shematskim strukturiranjem zabilješki. To je ono što povezuje plan ploče i slikokaz. Niti jedno od tih nastavnih sredstava ne podnosi gusto pisani tekst, na način pripovijedanja. Usto, valja voditi računa o jezičnoj (gramatičkoj i pravopisnoj) ispravnosti. Najsloženije je kada plan ploče nastaje na temelju žive govorne situacije, jer se tada ne zna što se sve može dobiti u interakciji s učenicima te prilikom bilježenja na ploči, valja biti potpuno siguran u ispravnost svakog iskaza. Zato se za studenta u ispitnoj situaciji izbjegava takav način nastajanja plana ploče.

Student zna biti u poteškoći pri vođenju vježbe na predlošku **nastavnog listića**. Nastavni listić mora biti valjano strukturiran s jasno napisanom uputom za rad. Student bi trebao znati razlikovati tipove zadataka (rekognitivne, reproduktivne, rekonstruktivne i produktivne). Zadatke treba znati odabrati među ponuđenima u udžbeniku, priručniku i vježbenici, ali i moći ih samostalno sastaviti u vezi s nastavnom jedinicom koja se obrađuje. U dogovoru s mentorom student bi trebao pripremiti posebne zadatke za učenike koji rade po prilagođenome programu. Važna je pripomena da pripremljenih zadataka uvijek treba biti više kako izvođača ne bi iznenadila unutarnja dinamika sata.

Neki su razredni odjeli brži, neki su sporiji u reagiranju na pitanja i u postupku rješavanja zadataka. U radu s učenicima koji su brži u rješavanju zadataka, student će većim brojem dobro osmišljenih zadataka lakše dočekati završetak sata. U radu s učenicima koji su sporiji, ne dovrši li sve što je pripremio, student će u jednom trenutku zaokružiti svoju izvedbu i najaviti nastavak vježbi na sljedećem satu. Nije dopušteno s učenicima raditi nakon završetka nastavnog sata, u vrijeme njihova odmora, kao što nije dopušteno nastavni sat zaključiti prije njegova završetka i učenike napustiti.

Na jednome listiću može biti više zadataka, ali je važan **postupak vođenja**. Pri podjeli nastavnog listića daje se kratka i jasna uputa koja se odnosi na ono što se zadatkom odnosno zadacima želi postići (provjeriti tek naučeno, uvježbati naučeno na novim primjerima, ponoviti naučeno s prethodnih sati, primijeniti naučeno u sintezi). Potom netko od učenika pročita uputu, drugi učenik ponovi što se u zadatku traži. Time student osigura učenikovo razumijevanje zadatka. Učenici rješavaju samo prvi zadatak, nakon čega slijedi objava rezultata. Netko od učenika objasni što se u prvom zadatku tražilo, slijedi objavljivanje rješenja. Nastoji se da učenici sami interveniraju ako se u objavi rezultata utvrdi pogrešno ili nepotpuno rješenje. Student tek nakon te faze otkriva rješenje na slikokazu (nekad su se koristile grafoprozirnice putem grafoskopske projekcije). Tijekom rješavanja zadatka, student obilazi učenike i utvrđuje točnost i brzinu njihova rješavanja. To mu pomaže u uključivanju učenika u proces objavljivanja rezultata rada. Ne uključuje samo učenike koji se samostalno javljaju, kao ni samo učenike koji točno rješavaju, nego i one učenike koji nisu dovršili ili nisu točno riješili zadatak. Tek nakon završetka rada s prvim zadatkom, može se prijeći na sljedeći. Opisana vježba pridonosi učenju na nastavnom satu.

Slično student postupa u radu s **udžbenikom**. U metodičkoj se vježbi za studenta nastoji izbjeći da se nastavni sat u cijelosti ostvaruje na predlošku udžbeničke jedinice. Student treba uvježbati odabiranje lingvometodičkog predloška, samostalno pripremanje zadataka i povezivanje među nastavnim fazama u ustroju sata hrvatskoga jezika; u nastavi književnosti valja uvježbati samostalno pripremanje motivacije za recepciju književnog teksta, pitanja i zadatke koji se odnose na interpretaciju ili na učenje o književnosti. Udžbenik se u nekoj od faza nastavnog sata mora otvoriti, i o tome je student učio na metodičkim kolegijima, kao što je učio služiti se čitankom tijekom nastavnog sata književnosti. Ipak, događa se da student potpuno zaboravi na udžbenik ili da se književnom tekstu iz **čitanke** ne vraća onoliko koliko bi to bilo potrebno.

Istovremeno s objavljivanjem *Kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik*, objavljeni su kurikuli za svaku od sedam međupredmetnih tema, među kojima je međupredmetna tema *Uporaba informacijske i komunikacijske tehnologije (IKT) za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj* (2019). Upoznavanje sa svim domenama u tom dokumentu, a to su: *funkcionalna i odgovorna uporaba IKT-a, komunikacija i suradnja u digitalnom okruženju, istraživanje i kritičko vrednovanje u digitalnom okruženju i stvaralaštvo i inovativnost u digitalnom okruženju*, studentu pomaže u osmišljenoj primjeni inovativnih načina učenja i poučavanja kojima može katkad zamijeniti, a katkad nadopuniti tradicionalni način stjecanja znanja i vještina u Hrvatskome jeziku. Informiranost o IKT-u u nastavi Hrvatskoga jezika, osobito u nastavnom području *hrvatski jezik i komunikacija* (Nemeth-Jajić 2018:131-143) studenta će potaknuti na neke drukčije izbore u obradbi ili uvježbavanju novoga jezičnoga sadržaja. U nekom od sljedećih izdanja ova bi se cjelina mogla teorijski proširiti i bogato oprimirati.

S obzirom na iskustva **online nastave**, nije dostatno tek spominjanje njezine funkcionalnosti u posebnim okolnostima učenja i poučavanja. Potrebno je studijski razraditi sustav *online* obrazovanja za svako nastavno područje Hrvatskoga jezika i postaviti ga u suodnos s objavljenim kurikulumom za taj nastavni predmet. Na taj su način sveučilišni nastavnici razradili strateški okvir i nacionalni okvir za uvođenje *online* studijskih programa u visokom obrazovanju (usp. npr. Host i dr. 2018).

Poteškoće koje se odnose na jezični odgoj i obrazovanje

U području hrvatskoga jezika za samostalno izvođenje nastavnog sata student najčešće dobiva obradbu novog jezičnog pojma, za što je potrebno mnogo primjera. Svaki primjer mora biti kontekstualiziran, mora proizaći iz teksta koji je polazni ili vježbeni. Studenti uglavnom dobro vode faze sata koje obuhvaćaju objavu lingvometodičkog predloška zasićenog potrebnom jezičnom pojavom te zapažanje, promatranje i opisivanje jezičnog pojma. No, u fazi sata koja se odnosi na provjeru zaključaka na novim primjerima, studenti puno puta zanemare načelo teksta i posegnu za primjerima koji kontekstualno nisu povezani ni s čim: niti su u vezi s temom koju je otvorio lingvometodički predložak s početka sata, niti su sadržajno (tematski ili motivski) međusobno povezani, niti se odnose na neki drugi tekst. Njima se jednostavno provjerava jezična pojava zarad nje same. To je nefunkcionalno poučavanje jezičnoga sadržaja. Zbog toga se u literaturi pojavila metodička monografija o primjeni diktata u nastavi Hrvatskoga

jezika. U monografiji je objavljeno više od stotinu primjera kojima se podržava načelo teksta. Niti jedna se jezična ili književna pojava ne provjerava drukčije osim na odabranome tekstnom predlošku (Visinko 2016).

Studenti često kao poteškoću osjećaju metajezik koji je učenicima, osobito osnovcima, teško razumljiv. Lakše je maturantima u gimnaziji tumačiti nastavni sadržaj hrvatskoga jezika i književnosti na način kako se polaže ispit na fakultetu. Potrebne su vježbe kojima će student postići da o vrlo zahtjevnim temama govori jednostavnijim rječnikom, a da pritom ne iznevjeri znanstvenu utemeljenost pojmova.

Često studenti zaborave fazu sata koja se odnosi na učenje na satu, na predlošku zapisa s ploče odnosno zapisa u bilježnici. U toj nastavnoj fazi novi se obrazovni sadržaj utvrđuje (najmanje tri puta) i svako se navedeno pravilo oprimjeri (primjeri mogu biti s ploče ili iz udžbenika). U toj se nastavnoj fazi zapravo logički povezuju teorijske činjenice s prethodno zapisanim primjerima i učenicima se omogućuje iznalaženje novih primjera. Studenti tada mogu uvidjeti razlike među učenicima u vještini prepoznavanja, reproduciranja, rekonstruiranja poznatog na nov način i stvaranja novog, što se nastavlja u sljedećoj fazi, primjeni naučenog na novim primjerima.

Velikom se pogreškom smatra diktiranje pravila. Najbolje je ako se do pravila (opisa jezične pojave) dolazi logičkim mišljenjem i zaključivanjem učenika. Studenta se poučava kako od zapažanja i promatranja jezične pojave učenike voditi prema njezinu opisivanju. Postigne li to student u svojoj samostalnoj izvedbi nastavnoga sata, postigao je veliki uspjeh, jer je uspio tijekom svoje izvedbe potaknuti učenikovo jezično mišljenje, što je teže u odnosu na izlaganje opisa jezične pojave koju učenik samo zapisuje kao gotove činjenice.

Poteškoće koje se odnose na književni odgoj i obrazovanje

Književni odgoj i obrazovanje usklađuje se s drukčijim metodičkim zahtjevima u usporedbi s jezičnim odgojem i obrazovanjem. U nastavi književnosti u središtu je pozornosti čitanje i primanje umjetničkoga teksta, razvijanje osjetljivosti za umjetničku riječ. Učenje o književnosti u osnovnoj je školi u drugom planu i pri obradbi književnoteorijskih pojmova valja biti oprezan da se očuva uspostavljeni odnos s književnom umjetninom. U srednjoškolskoj se nastavi književnosti i dalje čita i prima književni tekst, ali se i mnogo uči o književnosti s gledišta njezine znanstvene utemeljenosti, što znači da se poučava o njezinoj teoriji, povijesti i kritici.

Među poteškoćama u metodičkome radu studenata zapažaju se one koje se odnose na vođenje interpretacije književnog teksta, kao i one koje se odnose na poučavanje o književnosti. Na prvome se mjestu nameće čitanje. Studenti se trude pripremiti svoje interpretativno čitanje. Potrebno je mnogo vježbi kojima bi bolje ovladali vrednotama govornoga jezika.

Tijekom školske interpretacije književnoga teksta potrebno je da student sigurnije uključuje učenike u čitanje, bez obzira što student misli o njihovu čitanju. Student koji je u ulozi učitelja/nastavnika može ponovno pročitati naglas određeni dio teksta radi ilustracije ili živosti u literarnoj komunikaciji, ali iznimno. Svako se ponovno čitanje teksta prepušta učenicima. Primjereno se izmjenjuju čitanje naglas i čitanje u sebi. Čitanje na satu aktivnost je koju treba više njegovati, osobito u osnovnoj školi. Nakon interpretacije teksta najčešće izostaje ponovno vraćanje tekstu u cijelosti, ponovno čitanje teksta. Primjećuje se da se to smatra suvišnom aktivnosti zbog čega student poseže za nizom ostalih sadržaja kojima se zapravo ispunjava tek forma, dok stvarni smisao nastave književnosti izostane.

U ostvarivanju nastavnih faza školske interpretacije, studenti su u poteškoći prigodom povezivanja, uspostavljanja skladnih prijelaza iz jedne u drugu nastavnu fazu. To se osobito odnosi na povezivanje faza motivacije i najave teksta. Faza najave teksta katkad uključuje i lokalizaciju teksta. U osnovnoj školi lokalizacija se uglavnom odnosi na smještanje ulomka u cjelinu. Tada je potrebna veća uvjerljivost koja se postiže pripremanjem kraćeg teksta koji će se izreći (usmeno prepričati, kazivati) umjesto da ga se neuvjerljivo pročita. U srednjoj se školi u fazama motivacije i najave teksta očekuje više znanja o djelu, autoru i razdoblju u kojemu je autor stvarao.

Pokažu li učenici nezainteresiranost za pitanja u objavi dojmova, onda ili nisu razumjeli tekst ili nisu pažljivo pratili interpretativno čitanje (razlozi mogu biti različiti, pa tomu ne mora uzrok biti student). Tada je potrebno tekst ponovno pročitati, i to uz otvorene čitanke.

Studentima je najteže baviti se manje poznatim i nepoznatim riječima, pojmovima i imenima koja se pojavljuju u tekstu. Rječnički oblik prikazivanja nepoznatih riječi iz teksta neposredno prije čitanja neučinkovit je postupak, kao što je neučinkovito i postavljanje pitanja netom nakon interpretativnoga čitanja: *Jeste li razumjeli sve riječi iz teksta?* To su postupci koji mogu poslužiti samo u čitanju teksta napisanog u narječju, odnosno idiomu koji učenicima nije blizak.

Pripremanje u vezi s nepoznatim riječima pretpostavlja osmišljavanje postupaka bavljenja nepoznatim riječima koji će se spretno utkati u motivaciju ili prilikom objave dojmova ili u samom tijeku interpretacije. Za riječi koje mogu uvelike biti smetnja u recepciji teksta, mogu se pripremiti postupci na jednom od sati koji prethode interpretaciji teksta (v. *Strategije poučavanja rječnika* u: Visinko 2014: 58-74).

Među književnoteorijskim pojmovima izdvajaju se tema, motivi, ideja, pjesnička slika u poeziji te gotovo sve mikrostrukture stila (stilska izražajna sredstva) o kojima učenici uče. Na njihovim teorijskim odrednicama studenti trebaju ozbiljno poraditi da bi mogli učenike misaono voditi prema značenju pojmova, njihovu prepoznavanju u tekstu i razumijevanju njihove funkcije u kontekstu književnog djela.

Poteškoće koje se odnose na služenje literaturom i ostalim izvorima

U pisanoj je pripremi student obvezan navesti literaturu na koju učitelj/nastavnik upućuje učenika i literaturu kojom se služio učitelj/nastavnik tijekom pripremanja nastave.

Prigodom popisivanja literature kojom se služio učitelj/nastavnik, studenti se uglavnom oslanjaju na udžbenike, dakle, na literaturu namijenjenu učeniku. To su nenadoknadivi propusti i nedostatnosti tijekom pripremanja studenta za izvođenje nastave. U pisanoj bi pripremi trebali biti razvidni naslovi iz metodičke literature te iz literature iz područja supstratnih znanosti na kojima se temelji školski predmet (znanosti o jeziku i znanosti o književnosti, korespondentnih znanosti i znanstvenih disciplina kao što su one koje se bave kazalištem, filmom, radijem i televizijom, zatim razvojnom psihologijom i mnogim drugim). Zamjetna je nenaviklost konzultiranja više izvora, zadovoljavanje s tek ponešto preslikanih stranica iz knjiga koje su u obveznoj literaturi na studiju. Potrebno je ozbiljno se zamisliti nad tim, jer je riječ o općoj pojavi na koju se žali većina sveučilišnih nastavnika.

Poteškoće koje se odnose na komunikaciju s učenicima

Studenti tijekom svojih izvedbi često nekontrolirano pohvaljuju učenike usklikima: *Bravo! Super! Jako dobro!* To je posljedica treme. Uznemiren neizvjesnošću ishoda sata, student učenike obasipa nepotrebnim pohvalama. Katkad student pretjera s upozorenjima ili pokudama (*Svi spavate! Još se niste probudili!*

Kako to ne znate? i slično). U tome se također prepoznaje uznemirenost, čak i strah da se neće ostvariti nastavni sat kako je isplanirano. Osim toga, studenti na svako pitanje očekuju brzi odgovor učenika, isti onaj kako je zapisano u pisanoj pripremi. Sve se to u sljedećim izvedbama postupno sređuje i student pohvaljuje učenike kada je to uistinu prihvatljivo, suzdržava se od bilo kakve pokude i s učenicima razgovara s manje opterećenja.

Upravljanje razrednim odjelom tijekom sata jedna je od redovitih poteškoća u studentovu radu s učenicima. Sretan što mu se javlja nekoliko učenika, samo njih i uključuje u aktivnosti. Zaboravi prozvati i ostale učenike. Studentu treba više vježbe da stekne vještinu pobuđivanja i održavanja učeničkog sudjelovanja tijekom cijelog nastavnog procesa.

U skladu s dobi učenika, potrebno je variranje ponavljanja postavljenih zahtjeva. Jednom reći i očekivati rezultat, osobito s učenicima mlađe dobi, vrlo je nerearno.

Najčešći problem u komunikaciji s učenicima je oblikovanje pitanja i očekivanje odgovora. Nejasno pitanje, nesređeno izražavanje kojim se pitanje zamagljuje i nizanje pitanja za pitanjem, zatim nestrpljenje u očekivanju odgovora, što katkad dovodi do toga da student i pita i odgovora da bi što brže ostvario dijelove svoje pripreme, studentu otežavaju tijekom komunikacije s učenicima. Jedna od osnovnih uputa je prethodno provjeravanje pitanja da bi student promislio o tome što želi pitanjem postići i što očekuje u učeničkim odgovorima. Također, umjesto pitanja koja sugeriraju odgovore *da* ili *ne*, valja postavljati kompleksnija pitanja koja traže razvijenije odgovore i pritom učenike poticati na odgovaranje cjelovitim rečenicama, poticati ih na izražavanje mišljenja, tražiti obrazloženja, a kada je u središtu razgovor o književnom tekstu, upućivati učenike u traženju odgovora u tekstu (vraćanje tekstu).

Tijekom nastavnoga procesa zapaža se koliko je student vješt u praćenju i slušanju učeničkih odgovora, njihovih komentara i različitih prosudbi. Događa se da student vodi svoju zamisao tjeka sata mimo učenika, da ih nesvjesno zanemaruje (ne čuje ih, preskače njihove odgovore i ne povezuje njihove iskaze s onim što ostvaruje u obradbi nastavnog sadržaja). Važnije je poticati učenikovo mišljenje od dobivanja odgovora koje predviđa pisana priprema. Važno je postići aktivnost većine učenika razrednog odjela od početka do završetka nastavnog sata, izmjenjivati pritom oblike nastavnog rada i učenike uspješno nadzirati (u svakom trenutku znati tko što radi, pratiti kako radi jer to učenici osjete te se u skladu s tim ponašaju).

Jasno je da pisana priprema studentu umnogome pomaže, ali njegovo svekoliko pripremanje prije izvedbe omogućit će mu da se njome nenametljivo služi, a ne da bude njome orobljen. Za to su potrebne sustavne metodičke vježbe još prije odlaska na školsku praksu. Neki se studenti brže oslobađaju u organiziranju i vođenju nastavnog procesa, dok je nekim studentima za to potrebno dulje vrijeme. Zbog toga je važno da student završi sa svojim pripremanjem nastavnog sadržaja barem nekoliko dana prije zakazanoga termina za izvedbu. To mu osigurava potreban odmak od pripreme, više sigurnosti i slobode tijekom procesa izvedbe.

Poteškoće koje se odnose na osobnost studenta u funkciji učitelja/nastavnika

Tijekom svake samostalne izvedbe, napose tijekom samostalnog vođenja nastavnog sata, do izražaja dolazi osobnost studenta, kao što do izražaja dolazi osobnost svakog učitelja/nastavnika u cijeloj obrazovnoj okomici. Osobnost je razvidna u nizu čimbenika među kojima se mogu izdvojiti sljedeći: (ne)pripremljenost, (ne)stručnost, (ne)dostatnost u znanju, (ne)organiziranost, (ne)sustavnost, (ne)točnost, (ne)preciznost, (ne)razumijevanje, (ne)predanost poslu, (ne)poštovanje, (ne)urednost, (ne)strpljenje, (ne)snalažljivost. Neke od tih osobina student već nosi u sebi i samo treba razvijati njihovu pozitivnu stranu. Na neke će ga osobine dobronamjerno upozoriti mentor ili voditelj vježbi.

Svojom osobnošću učitelj/nastavnik (i student) stvara određeno ozračje u neposrednom radu s učenicima. Želi se postići ugodno ozračje u kojemu se svi subjekti nastave osjećaju dobro. To pridonosi lakšem, bržem i boljem poučavanju, učenju i stvaranju.

Poseban se dio osobnosti odnosi i na govor studenta na nastavi. Osim vježbi kojima će postići jasnoću i primjerenu glasnoću u govorenju, student se treba baviti izborom riječi i izraza da bi postigao razumljivost u odnosu na stupanj jezičnog obrazovanja učenika. Vježbe snimanja i preslušavanja vlastitoga govora u prvome će redu studenta usmjeriti na usavršavanje rečenice, npr. da ne budu u njoj krnji glagoli te da se izbjegne interferencija zavičajnog idioma (biš, bite, bimo, ste napisali, možemo reć itd.), zatim na otklanjanje poštapalica (OK, super, u biti, recimo, bravo i sl.) i zamjenu nekih riječi i konstrukcija ispravnim izražavanjem (npr. *što* umjesto *šta*, u upitnim rečenicama *je li* umjesto *da li*; *biste li* umjesto *bi li*). Neki sustručnjaci osobito ističu probleme u akcentuaciji.

U skupinu poteškoća koje se odnose na osobnost studenta može se uvrstiti konvencionalna komunikacija o kojoj se prethodno već govorilo.

U vrijeme metodičke prakse student je u stvarnoj prigodi osjetiti što znači da nastavna djelatnost ima obilježja javne djelatnosti. Praćenje i analiziranje nastavnih i školskih aktivnosti mentora, praćenje i analiziranje aktivnosti studenata u skupini, napose samostalno ostvarivanje mikronastave i određenog broja nastavnih sati, sudjelovanje u njihovoj analizi i postupci samovrednovanja pridonijet će razumijevanju udjela osobnih kvaliteta u razvijanju školske, posebice nastavne prakse.

Evaluacija rada mentora i voditelja metodičkih vježbi

Evaluacija se provodi tijekom boravka u školi vježbaonici i na završetku pojedinih dijelova praktičnoga rada te u konačnici na završetku svih sati predviđenih za metodičku i školsku praksu.

Evaluira se rad studenta i rad mentora. Evaluacija se odnosi i na rad voditelja metodičkih vježbi.

Za potrebe evaluacije mentora u sklopu ovoga metodičkog kolegija, još je prije dvadeset godina sastavljen evaluacijski upitnik koji su studenti anonimno ispunjavali. U skladu s dobivenim odgovorima studenata, korigirale su se, izmjenjivale te dodavale određene smjernice u vezi s djelovanjem mentora, što se u ovome udžbeniku navodi u dijelu *Boravak studenta u školama vježbaonicama*, u odjeljku koji je posvećen mentoru.

Nedavno je Odbor metodičara u suradnji s Odborom za kvalitetu Filozofskoga fakulteta u Rijeci izradio upitnik za mentore kao pomoć u procjenjivanju postignutih metodičkih kompetencija studenata. Taj se upitnik ovdje samo unekoliko prikazuje, radi ilustracije. Pitanja su u upitniku na uopćenoj razini, odgovarajuća za studente svih nastavničkih studija. Takva se odnose na procjenu metodičkih kompetencija kao što su primjerice motiviranost za nastavnu djelatnost, spremnost za poučavanje u osnovnoj i srednjoj školi, planiranje i pripremanje nastavnog procesa, ostvarivanje ishoda učenja u izvedbi nastavnog sata, samostalno prikupljanje i izrađivanje nastavnih sredstava, primjena informacijsko-komunikacijske tehnologije i udžbeničke literature, ovladanost komunikacijskim vještinama, poznavanje rada u školi, upravljanje razrednim odjelom. Potom slijede pitanja specifična za pojedini nastavnički

studij. Za studente nastavničkog usmjerenja u području kroatistike mentor, uz ostalo, procjenjuje njihove metodičke kompetencije koje se odnose na primjenu strategija poučavanja pisanja i čitanja, primjenu strategija poučavanja rječnika, funkcionalno poučavanje jezičnih i književnih sadržaja te uspješnost komunikacije na materinskome jeziku. Pretpostavlja se da će se tijekom vremena upitnik dorađivati u skladu s aktualnim potrebama procjenjivanja metodičkih kompetencija i studenata i mentora.

Nastavna djelatnost sveučilišnog nastavnika, voditelja metodičkih vježbi redovito se evaluira uobičajenim načinom koji se primjenjuje za svakog sveučilišnog nastavnika.

Svi su sudionici metodičke prakse slobodni predložiti promjene u bilo kojoj od sastavnica prakse da bi se sustav unaprijedio.

**PRIMJERI IZ STUDENTSKE NASTAVNE
PRAKSE**
(Sanja Grakalić Plenković)

O IZBORU PRIMJERA IZ STUDENTSKE NASTAVNE PRAKSE

U ovome, drugom poglavlju udžbenika navode se primjeri iz studentske nastavne prakse u školama vježbaonicama. Tijekom rada na kolegiju *Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi*, studenti jednopredmetnog i dvopredmetnog studija kroatistike u proteklih su desetak godina izradili podosta materijala za nastavnu praksu. Trudili su se biti što samostalniji, no naravno da su im u tome pomagali mentori i sveučilišni voditelj metodičkih vježbi. Njihovi su uspješniji radovi za ovaj udžbenik korigirani, modificirani i, prema potrebi, skraćeni te nadopunjeni primjerima koje je izradila autorica.³

Primjeri metodičkih modela podijeljeni su u skupine prema nastavnim područjima i fazama nastavnih sati u koje se uključuju, potom u skupine primjera za osnovnu i srednju školu. Primjeri se odnose na svaki od triju nastavnih područja Hrvatskoga jezika; hrvatski jezik i komunikaciju, književnost i stvaralaštvo, kulturu i medije.

Najprije se navode primjeri za različite vrste doživljajno-spoznajnih motivacija za satove školske interpretacije književnih tekstova (lirske pjesme, pripovijetke, romana i dramskog djela) i primjeri motivacija za recepciju književnog teksta kao lingvometodičkog predloška na satu hrvatskoga jezika i komunikacije. Slijede primjeri lingvometodičkih predložaka, polaznih i vježbenih te različiti zadaci za provjeru naučenoga i uspostavljanje kontinuiteta u radu. Neizostavni su i primjeri zadataka za stvaralački rad nakon pročitana teksta. U posljednjem dijelu ovoga poglavlja opisani su primjeri metodičkih modela iz cjelovitih nastavnih priprema koje se odnose na obradbu novih jezičnih sadržaja ili

³ Imena studenata čiji su radovi bili predlošci za nastale primjere u ovome poglavlju navode se na kraju popisa literature i ostalih izvora. Premda su uvršteni studentski radovi uglavnom bili polazište za oblikovanje primjera, važno je pripomenuti da se svaki studentski rad smije uporabiti u obrazovne svrhe u skladu s dokumentom Filozofskog fakulteta u Rijeci: https://ffri.uniri.hr/files/Studentska/2020-2021/Ugovor_o_studiranju-HR_EU.pdf (pristupljeno 1. prosinca 2022.)

nastavnih sati školske interpretacije književnog teksta, i to prikazani u primjerima aktivnosti nastavnika i učenika za pojedine nastavne faze školskih sati.

Primjeri su birani s intencijom da potaknu studente, buduće učitelje/nastavnike, u osmišljavanju vlastitih materijala za nastavu, stoga se odlikuju primjerenom postupnošću i detaljnošću u pripremi (npr. pitanja u vođenom, heurističkom razgovoru ili zadataka za provjeru naučenoga) te raznolikošću i kreativnošću u pristupu nastavnim sadržajima (primjerice, u osmišljavanju doživljajno-spoznajne motivacije za različite nastavne jedinice). Čitajući ih i slijedeći u kreativnosti, studenti bi mogli iznaći nove zamisli ili nadopuniti postojeće.

Primjeri nikako nisu gotovi modeli za određene nastavne jedinice niti imaju svrhu postati recepti za uspješne satove. Oni nisu ni završeni, jer su upravo neponovljivošću i dinamičnošću svake nove nastavne situacije podložni stalnim promjenama i dopunama. Intencija je njihova pregleda u ovom udžbeniku osvijestiti u studentima činjenicu da je svaki oblik nastave neponovljiv i stvaralački izazovan u dinamici promjena i uvijek novim pristupima.

Primjeri za metodičke modele prikazani su u dijelovima, prema fazama školskih sati na koje se odnose, stoga se ne navode cjelovite pripreme za određenu nastavnu jedinicu. Ipak, primjeri pitanja i odgovora u aktivnostima i učitelja/nastavnika i učenika navode se u cijelosti, a ne u natuknicama ili samo skicirani. To je zato jer u pisanim pripremanama nastavni sadržaji ili aktivnosti učitelja/nastavnika podrazumijevaju najavljivanje i objašnjavanje nastavnikove aktivnosti i sadržaja pojedine faze nastavnoga sata te precizno oblikovanje sadržaja govorenoga teksta koji izlaže nastavnik. Studentima se savjetuje da ih detaljno osmisle, predvide i zapišu kao dio pripreme, pa je to razvidno i u primjerima koji slijede, jer svaka improvizacija i nepripremljenost mogu i iskusnog učitelja/nastavnika lako dovesti do banalizacije i površnosti. Isto vrijedi i za odgovore učenika koji proizlaze iz nastavnikovih pitanja. Valja pretpostaviti i brojne različite aktivnosti učenika, njihove opaske i moguća pitanja, koji prate i u suodnosu su sa sadržajem i aktivnostima nastavnika i koje valja što preciznije pretpostaviti i predvidjeti. Preciznije predviđanje učenikovih odgovora pomaže i jasnijoj usmjerenosti vođenog razgovora, što se također izdvaja kao učinkovit razlog ovakva postupka. Stoga se u primjerima ne navode samo postupci i nastavne situacije čijom izmjenom se odvija nastava (primjerice, *razgovor o temi i motivima*, *prepoznavanje ideje djela*, *razgovor o biobibliografskim podacima i piscu*, *ponavljanje gradiva utvrđenog na prošlom satu* i sl.), nego se detaljno navode

pitanja i objašnjenja aktivnosti učitelja i učenika u cijelosti. U praksi se pokazalo da studentima pomaže kada jasno unaprijed oblikuju i zapišu sadržaj govorenog teksta koji izlažu, odnosno pitanja koja će postavljati učenicima, umjesto da ih oblikuju na licu mjesta, u učionici, jer je to osobito teško i zahtjevno i iskusnijem učitelju/nastavniku.

Nastavno na rečeno, u navođenju primjera izostavljeni su općeniti uvodni dijelovi razgovora studenta (učitelja/nastavnika) i učenika na početku pojedinih nastavnih faza i situacija. To se odnosi na pozdravljanje i predstavljanje, zaključivanje sata, zadavanje zadaće, pitanja kojima se provjerava tijekom sata jesu li svi učenici razumjeli rečeno, pitanja provjere o zapisanome, pitanja kojima se utvrđuje i potvrđuje jesu li svi pronašli tekst u čitankama ili upute o zatvaranju/otvaranju udžbenika, pohvale i poticaji učenicima i tomu slično, a što cjelovite studentske pripreme za nastavni sat trebaju svakako uključiti.

Oblici rada, metode rada, nastavna sredstva i pomagala i ključni pojmovi povezani uz nastavnu jedinicu navode se samo u primjerima u kojima ih je potrebno naglasiti, mada ih u cjelovitu pripremu valja uključiti. Sami obrasci za nastavnu pripremu stoga su i prilagođeni nastavnim fazama koje oprimjeruju, upravo s tendencijom da se ne preuzimaju gotovi.

PRIMJERI MOTIVACIJA ZA RECEPCIJU KNJIŽEVNOG TEKSTA

Osmišljavanje prve nastavne faze u školskoj interpretaciji književnog teksta, doživljajno-spoznajne motivacije pokazalo se kao zadatak kojem studenti vrlo temeljito (i uspješno) pristupaju. Vjerojatno je to i stoga što se tijekom početnoga metodičkoga obrazovanja na fakultetskoj nastavi podosta vremena utroši na vježbe pripremanja. Na njima studenti vježbaju zasebno svaku od nastavnih faza u školskoj interpretaciji književnog teksta, točnije, sudjeluju u organiziranoj mikronastavi. Pritom osmišljavaju faze doživljajno-spoznajne motivacije za sat interpretacije književnog djela za odabrane književne tekstove. Primjere izvode pred svim studentima na fakultetskoj nastavi.

Primjeri uspješnih motivacija brojni su i raznoliki koliko je i studenata. Osobito se to jasno ističe kada se iste nastavne jedinice zadaju studentima za rad u dva ili više paralelnih razreda (npr. u dva ili više osmih razreda, 8. a i 8. b). Iste nastavne jedinice koje se predaju u paralelnim razredima u praksi su uobičajene, a različiti tipovi motivacija za iste nastavne jedinice pomažu studentima da promišljaju o vrstama motivacija koje su odabrali i prepoznaju one koje su u određenim nastavnim situacijama i/ili različitim razrednim odjelima funkcionalnije.

Izbor vrste motivacije ovisi o umjetničkim značajkama književnog djela koje se na satu interpretira i o recepcijskim i spoznajnim mogućnostima učenika. Stoga se donosi pregled primjera motivacije prema različitim kriterijima (iskustvenim, stilističkim, književnoteorijskim, estetskim) za različite tipove školskih sati, ponajviše primjere doživljajno-spoznajne motivacije za satove školske interpretacije književnog teksta (lirske poezije, drame, pripovjedne proze) te primjere motivacije za satove obradbe novog sadržaja iz područja hrvatskoga jezika i komunikacije, za obradbu oblika jezičnog izražavanja.

Primjeri se navode dvojako, ovisno o tome što će se i kako interpretirati nakon prikazane motivacije. Kada primjeri prikazuju doživljajno-spoznajnu

motivaciju na školskom satu u učionici, aktivnosti nastavnika i (u motivaciji često pretpostavljene) aktivnosti učenika prikazuju se paralelno i odvojeno u tablicama. Primjeri motivacije za samostalni rad učenika, koja prethodi samostalnom čitanju i interpretaciji književnog djela, prikazuju se kao zadatak za usmjereno čitanje koji započinje motivacijom.

Primjere povezuje i odlikuje kreativnost i raznolikost u uključivanju nastavnih sredstava, pa se nastoji da studenti, čitajući ih, istražuju i sami sudjeluju u osmišljavanju uvijek novih načina kojima će postići funkcionalnost vlastitih ideja za motivaciju.

Primjeri za osnovnu školu

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirske pjesme u 5. razredu osnovne škole: haiku poezija

Književnoumjetnički tekst u funkciji lingvometodičkog predloška za obradbu oblika jezičnoga izražavanja u 6. razredu osnovne škole - opisivanje i pričanje: Zlata Kolarić-Kišur: *Djetinjstvo u zlatnoj dolini*

Motivacija u funkciji upoznavanja manje poznatih i nepoznatih riječi na predlošku književnog teksta u 6. razredu osnovne škole: Zlata Kolarić-Kišur: *Naše dvorište*

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirske pjesme u 6. razredu osnovne škole: Viktor Vida: *Zbogom, kućo bijela*

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju teksta za cjelovito čitanje, romana u 7. razredu osnovne škole: Jostein Gaarder: *Sofijin svijet*

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju dramskog teksta u 7. razredu osnovne škole: Miro Gavran: *Sladoled*

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirske pjesme u 8. razredu osnovne škole: Antun Gustav Matoš: *Notturmo*

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirske pjesme u 5. razredu osnovne škole: haiku poezija

Primjer pokazuje doživljajno-spoznajnu motivaciju za samostalno čitanje poezije, nakon koje učenici rješavaju zadatke, a koja se zadaje uoči sata školske interpretacije haiku poezije. Primjer uključuje korištenje digitalnih alata za učitelja (učitelj snima vlastito čitanje pjesme jednim od alata za snimanje glasa, primjerice AudioNote, QuickVoice Recorder, Vocaroo, Voxer)⁴ i učenike (280 Slides, Adobe Spark, Buncee, Canva, Power Point, Crello, Prezi, Libar, Glide apps, Live work sheets, Slideshare, Zoho show, Wizer.me)⁵.

Doživljajno-spoznajna motivacija za ovu nastavnu jedinicu prethodi samostalnom radu učenika, stoga su navedene samo aktivnosti učitelja, jer će aktivnosti učenika tek uslijediti.

Učenike se potiče i na samostalno pretraživanje sadržaja na internetu, pri čemu ih se upućuje na relevantne i provjerene sadržaje (u primjeru enciklopedijske natuknice).

Moguće je na kraju sata interpretacije haiku pjesama zadati domaću zadaću i povezati motivaciju sa zadatkom za stvaralačko i kreativno izražavanje potaknuto doživljajem književnog teksta. U primjeru zadataka za zadaću uključuje se korištenje digitalnih alata (koje na prijedlog učitelja izabire učenik). Izabrane alate treba prije toga zajednički proučiti i okušati se u radu s njima na satu.

Jeste li ikad čuli neku od sljedećih riječi: kimono, *sushi*, zen, samuraj, gejša, manga, riža, štapići, haiku?

Znate li što znače?

Poslušajte pjesmu na sljedećoj poveznici (poveznica na *youtube* na snimku čitanja stihova koju je učitelj sam izradio (interpretativno čitanje učitelja; alati za snimanje glasa: AudioNote (alat za glasovno vođenje bilješki), QuickVoice Recorder, Vocaroo, Voxer)).

⁴ Poveznice su sljedeće: <https://apps.apple.com/us/app/audionote-notepad-voice-recorder/id369820957>
<https://apps.apple.com/us/app/quickvoice-recorder/id284675296>
<https://vocaroo.com/>
<https://www.voxer.com/> (pristupljeno 1. srpnja 2023.)

⁵ O spomenutim digitalnim alatima za učitelje/nastavnike više na: <https://e-laboratorij.carnet.hr/> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)

Nakon što poslušate pjesmu zapišite svoje dojmove.

Kako ste se osjećali dok ste slušali stihove?

Što mislite, prema tonu pjesme, odakle je njezin autor? Obrazložite svoj odgovor.

Istražite na internetu kulturu Japana kojoj ova pjesma pripada; zapišite ono što vam je najzanimljivije (npr. podatke o umjetnicima, sportašima, načinu života i sl.).

Predložene mrežne stranice koje možete istražiti su:

<https://www.enciklopedija.hr> (potražite pojmove poput haiku, Matsuo Bashō, Vladimir Devidé)

<http://dhk.hr/tribina-dogadanja/hrvatska/haiku-tribina>⁶.

Zadatak za stvaralački rad nakon interpretacije haiku pjesama na satu:

Okušajte se u ulozi haiku pjesnika!

Svoju pjesmu napišite na računalu, ukrašavajući stihove u pozadini nekom zanimljivom i prigodnom fotografijom. Haiku možete napisati nekim od digitalnih alata (možete koristiti neki od sljedećih digitalnih alata: 280 Slides, Adobe Spark, Buncee, Canva, Power Point, Crello, Prezi, Libar, Glide apps, Live work sheets, Slideshare, Zoho show, Wizer.me).

Književnomjetnički tekst u funkciji lingvometodičkog predloška za obradbu oblika jezičnoga izražavanja u 6. razredu osnovne škole - opisivanje i pričanje: Zlata Kolarić-Kišur: *Djetinjstvo u zlatnoj dolini*

Na satu hrvatskoga jezika i komunikacije, u poveznici s obradbom oblika jezičnoga izražavanja – opisa i povezivanja s prethodnim znanjem o pričanju, čita se lingvometodički predložak koji je književni tekst⁷. Predlaže se iskustvena motivacija za recepciju toga teksta da bi potom učenici mogli zapažati i razumjeti

⁶ Usp. <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=24090>;

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=39500>;

<https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14873>;

<http://dhk.hr/tribina-dogadanja/hrvatska/haiku-tribina>;

Haiku poezija učenika 5. razreda (office.com);

Zbornik 8. međunarodni haiku natječaj Vežica 2023..docx (skole.hr)

1b2dabf9d01d3fa9637c5015ec59ed00.pdf (thehaikufoundation.org) (pristupljeno 28. rujna 2023.)

⁷ Radi se o ulomku iz zbirke autobiografskih pripovijedaka Zlate Kolarić-Kišur *Moja Zlatna dolina* (1985: 7).

obilježja opisivanja te prepoznati već poznata obilježja pričanja. Motivacija za počinje vođenim razgovorom s učenicima na temu sretnih sjećanja iz prošlosti.

Pitanja koja se navode u tabličnom prikazu aktivnosti učitelja i aktivnosti učenika (tablica 7.) potiču učenike da se odgovorima utemeljenima na osobnom iskustvu emocionalno osvrnu na svoje djetinjstvo i izdvoje sretne trenutke kojih se sjećaju. Njihova će ih sjećanja približiti emocionalnom svijetu književnog djela te će ga bolje razumjeti i tako će lakše i brže na tome predlošku učiti o dvama oblicima jezičnoga izražavanja, pričanju i opisivanju.

Pitanja potiču učenike na razgovor (dvosmjernu komunikaciju) i na aktivno slušanje. Također se očekuje da će se u prisjećanju događaja koji su se zbili u prošlosti i u rješavanju zadatka (nadopunjavanju rečenica na ploči i usmenim odgovorima) služiti pripovjednim tehnikama opisivanja i pripovijedanja, o kojima će biti riječ na satu te ih time utvrditi i osvijestiti njihovu upotrebu.

Tablica 7. Iskustvena motivacija za recepciju književnoga teksta na satu hrvatskoga jezika i komunikacije u poveznici s obradbom oblika jezičnoga izražavanja – pričanja i opisivanja

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Na ploči je napisano nekoliko nedovršenih rečenica. Pažljivo ih pročitajte i razmislite. Vaš je zadatak da ih dovršite, svatko samostalno. Ostavite mjesta za današnji naslov, prepisite rečenice i dovršite ih vlastitim primjerima. Nakon dvije minute pročitat ćemo rečenice koje ste napisali.</p> <p>Na ploču se zapisuju sljedeće rečenice:</p> <p>Iz ranoga djetinjstva najjasnije se sjećam</p> <p>_____.</p> <p>Igrao/igrala sam se s/sa</p> <p>_____.</p>	<p>Učenici slušaju i u bilježnice prepisuju i dovršavaju rečenice napisane na ploču.</p>

<p>Najviše sam tada volio/voljela _____ .</p> <p>(Na ploču se zapisuje nekoliko učeničkih primjera kojima nadopunjuju rečenice.)</p> <p>Rečenice su povezane s temom ranoga djetinjstva, a sada ste se upravo prisjetili nekih uspomena iz toga vremena. Pokušajte se sjetiti još nekih radosnih trenutaka koje ste doživjeli.</p> <p>Odgovorite usmeno na pitanja: Što ste voljeli raditi kada ste bili mali, čega se rado sjetite? Kako ste se igrali, gdje i s kime? Što vam je bilo najdraže?</p>	<p>Učenici čitaju svoje primjere kojima su nadopunili rečenice. Njihove odgovore svi zajednički komentiraju, slušajući jedni druge. Pritom uspoređuju svoja iskustva.</p> <p>Učenici se nakratko prisjećaju sretnih događaja iz prošlosti. Tema je svima poznata, stoga se pretpostavlja da će učenici rado odgovarati na postavljena pitanja i da će se aktivno javljati za riječ. Iznosit će svoje sretno uspomene (primjerice, druženje s članovima obitelji, igre s prijateljima, odlazak u novu sredinu), opisivati svoje osjećaje i doživljaje u tim trenucima i prepričavati događaje kojih se sjećaju; neki će i usporediti vrijeme djetinjstva sa sadašnjošću. Očekuje se da će se pritom služiti pripovjednim tehnikama opisivanja i pripovijedanja te osvijestiti njihovu upotrebu i razliku među njima (nizanje radnje, zapažanje promjena u vremenu i prostoru, zapažanje pojava u prostoru, opisi predmeta, osoba).</p>
---	---

Motivacija u funkciji upoznavanja manje poznatih i nepoznatih riječi na predlošku književnog teksta u 6. razredu osnovne škole: Zlata Kolarić-Kišur: *Naše dvorište*

Primjerom se želi pokazati kako se u fazi doživljajno-spoznajne motivacije mogu pojasniti manje poznate i nepoznate riječi koje mogu biti zapreka za recepciju književnog teksta (o poučavanju učenika rječniku v. Visinko 2010: 91-94; 2014: 55-74).

Naše dvorište

Pokušat ću da prikažem meni najdraži dio doline, gdje su se odvijale pustopašne igre jednog sunčanog djetinjstva. Bilo je to naše dvorište, prostrano toliko da bi moglo primiti razigranu djecu cijele jedne škole. U dvorištu šumio je dan i noć zahvaćeni izvor gorske vode, padajući poput malog slapa svisoka, raspršen u tisuće blještavih kapljica. Kad bi pritislula omara, prepustili bismo se zagrljaju slapa, te okrijepljeni i osvježeni jurili dalje u igri.

Mali cvjetnjak sa sjenicom od divljih ruža izgubio bi se gotovo sasvim u tom golemom dvorištu, da nije bio tako pretrpan cvijećem, pravi guštik, kao što djeca sebi zamišljaju vrt usnule princeze iz priče, obrastao divljim ružama i trnjem. Ovdje niti je tko cvijeće sadio, niti ga je tko kidao, sjeme se trusilo i ponovno oplođivalo zemlju. (...)

U dvorištu isprasio se visoki javor i nekoliko dudova, divlja loza penjala se po zidovima kao i mirisna glicinija, kojoj se ljubičasti cvjetovi ovjesiše poput bujnih grozdova. Sve je to davalo skladan okvir našem jedinstvenom prostranom igralištu.

Ali ni to još ne bi značilo mnogo da dvorište nije bilo omeđeno prekrasnom grabovom šumom, koja se blagim usponom uzdizala na brežuljak, obavijajući s drugim zelenim humcima gradić u dolini.

Što je nama, djeci, značio naš Grabrik? Nije to bio samo skup nijemih stabala, u čijoj bismo se sjeni igrali i odmarali od igre i trke. Razigrana dječja mašta davala je tim vjernim pratiocima naših igara uvijek nove oblike i nov sadržaj. Oni visoki, uspravni grabovi podsjećali su nas na divove iz priča. Skriveni među njihovim granama osjećali smo se zaštićeni, sretni kao ptice koje su oko nas bezbrižno pjevušile.

(prema autobiografskim zapisima Zlate Kolarić-Kišur, Moja Zlatna dolina)⁸

⁸ Kolarić-Kišur 1985: 7-8.

Tablica 8. Iskustvena motivacija u objašnjavanju manje poznatih i nepoznatih riječi u književnome tekstu

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Odlazite li često u prirodu? Gdje najviše volite provoditi vrijeme ako ste u prirodi? Volite li više šume ili parkove, plaže i more? Zašto? Obrazložite!</p> <p>Kojih se detalja sjećate iz svojih šetnji prirodom; u čemu uživete u šumi, na plaži, sjetite se što ste vidjeli dok ste šetali šumom ili dok ste uživali na plaži.</p> <p>Imate li dvorište ispred kuće ili zgrade u kojoj živite? Volite li tamo boraviti? Zašto? Obrazložite.</p> <p>Opišite svoje dvorište, nabrojite sve ono čega se možete sjetiti u svom dvorištu!</p> <p>Koje biljke rastu u dvorištu u kojem se igrate? Koja stabla imate u svom dvorištu? Imate li dud ili murvu? Zna li ih prepoznati kada ih vidite? U Rijeci možete često vidjeti dud ili murvu. To je stablo koje Riječani rado sade, cijeli dio grada zove se po njima – Podmurvice, čak se osnovne škole zovu po njima – škola Podmurvice i škola Gelsi (tal. murva, dud).</p>	<p>Volim prirodu i najviše volim ići na Učku i šetati šumama. Tamo mi je mirno i lijepo.</p> <p>Ja jako volim prirodu. Najviše volim ići na plaže. Tamo se mogu cijeli dan igrati.</p> <p>Ja volim ići u prirodu, ali samo dok je proljeće. Zimi mi je vani jako hladno i pada kiša, a ljeti prevruće. U proljeće najviše volim ići šetati po parku, sve je puno cvijeća i jako mi je lijepo.</p> <p>Imam dvorište, veliko je, ispred moje zgrade, tamo volim raditi kućicu s prijateljima. Skupimo puno grana i napravimo zaklon ili kućicu. Ja nemam dvorište jer živim u zgradi, ali kad sam kod bake i djeda, stalno sam u dvorištu. Tamo vozim bicikl i igram se s bratom.</p> <p>Imam dvorište i u dvorištu imamo veliki bazen u kojem se kupam cijelo ljeto. Mama tamo sadi cvijeće i paprike, a tata peče meso na roštilju. Murva je drvo, staro i veliko, često smo jeli murve, slatke su i ljepljive, crne ili bijele.</p>

<p>Koje cvijeće imate u svom dvorištu? Imate li <i>guštike</i>? Guštici su prostori obrasli gustim niskim biljem. Koje cvijeće tamo raste? Jeste li vidjeli <i>glicinije</i> i jasmin?</p> <p>Glicinija je biljka penjačica s ljubičastim cvjetovima koji rastu u grozdovima, a jasmin grm s mirisnim bijelim cvjetovima.</p> <p>Danas ćemo razgovarati o dvorištu, i to onome koje opisuje naša poznata književnica Zlata Kolarić-Kišur. Poslušajte kako je opisala svoje dvorište.</p>	<p>U dvorištu imamo cvijeće koje je baka posadila. Tulipane i ruže. U šumici su divlje biljke. Poznajem jasmin, ima vrlo gust grm, raste ispred škole, ispod njegovih grana i cvijeća može se sagraditi kućica za igru ili napraviti mali šator. U parku na Mlaki je jasmin.</p> <p>Ne znam što je glicinija...</p>
--	---

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirske pjesme u 6. razredu osnovne škole: Viktor Vida: *Zbogom, kućo bijela*

Motivacija je utemeljena na poticajnoj riječi. Započinje povezivanjem učeničkog osobnog, emocionalnog i socijalnog iskustva s ključnim pojmom i središnjim motivom lirskoga teksta koji će se interpretirati. Tim se postupkom potiče imaginacija i učenici slobodno iznose svoje asocijacije.

Slijedi stilistička motivacija personificiranjem; odabranom motivu koji nalazimo u pjesmi koju će interpretirati na satu dodjeljuju se ljudske osobine. Potom slijedi iskustvena motivacija i kreativni zadatak, kako bi učenik lakše primio emocionalni svijet lirske pjesme.

Kombinacijom zadatka koji povezuje likovne elemente (skiciranje) i zadatka u kojem se traže nasumične asocijacije nastoji se potaknuti razmišljanje i kreativnost učenika kako bi skicirali/prikazali (vizualno) i asocicijama okarakterizirali (verbalno) vlastite koncepte i vrijednosne stavove povezane uz ključne motive pjesme (koncepte kuće, doma, domovine). Uspoređujući ih, staviti će ih u suodnos s vrijednostima kojima je nadahnut lirski tekst koji će se interpretirati na satu.

Tablica 9. Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirske pjesme; kombinacija iskustvene, stilističke i motivacije personificiranjem

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Zatvorite oči - što zamišljate kada čujete riječ – kuća?</p> <p>Sada nacrtajte u svoje bilježnice skicu kuće. To znači da treba nacrtati samo najjednostavniji obris kuće, u par poteza olovkom; samo oblik kvadrata i/ili kosine, trokuta za krov. Kada nacrtate crtež svojih kuća, u njega trebate upisati odgovore na pitanja koja ću vam postaviti. Odgovore trebate upisati unutar svojih crteža kuće, među njenim zidovima.</p> <p>Zamislite svoj dom kao osobu, kao svog prijatelja. Zašto ga volite, zašto volite svoj dom? Izdvojite pojedinosti koje ga čine posebnim.</p> <p>Kako biste se osjećali da morate napustiti svoj dom?</p> <p>Svoje misli i osjećaje zapišite u bilježnicu u svoju kućicu.</p>	<p>Učenici navode asocijacije koje povezuju uz poticajnu riječ: kućicu na livadi, na moru, malu kuću s crvenim krovom, svoju kuću, veliku kuću, vilu s bazenom...</p> <p>Učenici pažljivo slušaju.</p> <p>Učenici crtaju skicu kuće u bilježnice. U skicu kuće upisuju odgovore.</p> <p>Učenici zapisuju odgovore na postavljena pitanja.</p> <p>Volim svoj dom jer se osjećam sigurno. To su moji roditelji, bake, djedovi i članovi mojih najmilijih. U mom domu je moja soba i moje igračke, tamo se najradije igram, najljepše mi je kada smo svi zajedno, tamo me posjećuju prijatelji...</p> <p>(Neki učenici zapisuju samo pojmove, poput sljedećih: roditelji, prijatelji, sigurnost, igračke, moja soba, tajna kutija.)</p> <p>Pretpostavlja se da će se učenici javiti za riječ te da će iznijeti svoje misli i osjećaje.</p> <p>Kada bih morao napustiti svoj dom bio bih nesretan, ne bih to volio, osjećao bih kasnije gubitak, bio bih bez zaklona...</p>

<p>(Nakon što su učenici zapisali odgovore na pitanja započinje razgovor.) Nadam se da ste ispunili svoje kućice. Sada ćemo čuti što ste zapisali. Tko želi pročitati što je zapisao?</p> <p>Različiti su vaši odgovori i svi su jednako dobri. Iz vaših odgovora možemo zaključiti da vas za vaše domove vežu lijepe misli i najljepša sjećanja.</p>	
---	--

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju teksta za cjelovito čitanje, romana u 7. razredu osnovne škole: Jostein Gaarder: *Sofijin svijet*

Polazi se od iskustvene motivacije temeljene na osobnim intelektualnim iskustvima učenika. Za interpretaciju romana, primjerenu doživljajno-spoznajnim mogućnostima učenika s obzirom na dob, u 7. razredu moguće je uključiti i literarnu iskustvenu motivaciju. Ovdje se radi o učeničkim čitateljskim iskustvima u čitanju romana, s obzirom na to da su učenici do 7. razreda bili u prigodi pročitati nekoliko romana iz književnosti za djecu i mladež.

Motivacija za interpretaciju romana počinje razgovorom o egzistencijalnim pitanjima i filozofiji, uoči faze provjere dojmova i razumijevanja teksta za cjelovito čitanje. Filozofija je središnji motiv romana, stoga motivacija započinje problemskim pitanjem da bi se otvorila rasprava i potakla potreba učenika da nešto spoznaju, nauče. Tijekom faze interpretacije o problemu će se dalje raspravljati te se motivacijskim tehnikama, dijalogom i monologom, približiti učenicima i interpretirati socijalni problemi u romanu, kao i karakterizacija likova, a učenici zaniijekati ili potvrditi svoja razmišljanja i stavove.

Tablica 10. Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana; kombinacija iskustvene (intelektualne i literarne) motivacije

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Možda ste se kada zapitali zašto je vrijedno živjeti? Što ste u vezi s tim zaključili?</p> <p>Na ovo pitanje, sudeći po vašim različitim odgovorima, nije jednostavno odgovoriti. Odgovor na to pitanje za svakoga je drugačiji. Što mislite zašto je to tako? Obrazložite!</p> <p>Pitanje o vrijednosti i smislu života postavlja si većina ljudi i to više puta tijekom života. Ovakvim pitanjima bavi se znanost koja se naziva filozofija.</p> <p>Biste li znali objasniti što je filozofija ili objasniti čime se ona bavi?</p> <p>Izvorno značenje riječi filozofija je ljubav prema mudrosti. Filozofija je znanost koja se bavi traganjem za znanjem koje nam omogućuje da otkrivamo značenje života, njegove uzroke i svrhu. Temom filozofije i sličnim pitanjima bavi se i djevojčica u romanu koji ste trebali pročitati. Kao što znate, radi se o romanu <i>Sofijin svijet</i> Josteina Gaardera. Podnaslov romana je <i>Roman o povijesti filozofije</i>. Zapisat ćemo naslov i ime autora na ploču, a vi zapišite u bilježnice.</p>	<p>(Učenici različito odgovaraju; potvrdno i niječno.)</p> <p>Živimo zbog onih koje volimo; živimo kako bismo naučili nešto; živimo radi zabave; živimo kako bismo novim generacijama nešto poručili; kako bismo se zabavljali; kako bismo postigli nešto u životu; živimo da bismo radili ono što volimo. . .</p> <p>Bilo je teže odgovoriti zbog toga što je to pitanje na koje ne postoji jednoznačan odgovor.</p> <p>Teško je odgovoriti na to pitanje jer nema točnog odgovora na to pitanje. Ne možemo znati odgovor na to pitanje.</p> <p>Filozofija se bavi razmišljanjem. To je znanost/učenje/znanstvena disciplina koja se bavi mudrošću.</p> <p>To je nekakvo učenje o znanju i objašnjavanju svijeta oko nas. Ona se bavi odgovaranjem na važna životna pitanja i pitanja o svijetu.</p> <p>Učenici zapisuju u bilježnice.</p>

Jostein Gaarder je norveški pisac koji je ovaj roman napisao početkom 90-ih godina prošlog stoljeća, kako bi mlade uveo u svijet filozofije i olakšao im snalaženje u važnim pitanjima koja se tiču našeg postojanja i postanka svijeta.

Mislite li da je autor romana uspio u svom naumu da približi filozofiju mladima? Obrazložite svoje odgovore!

U čitavom romanu mnogo je primjera koji olakšavaju razumijevanje filozofskih pitanja i povijesti filozofije.

U romanu je previše podataka i neka filozofska pitanja su previše složena za mlade. No, jasniji mi je sam pojam filozofije...

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju dramskog teksta u 7. razredu osnovne škole: Miro Gavran: *Sladoled*

Motivacija započinje sugestijom (*Zamislite ljetni dan...*). Učenici zamišljaju prizor koji će ih potaći da, vođeni osobnim iskustvom, sami izreknu tematsku poticajnu riječ, *sladoled*. Sladoled je središnji motiv u dramskom ulomku koji će se na satu interpretirati, ali i okosnica zapleta u drami. Učeničke asocijacije na tematsku riječ poslužiti će kao poveznica za sljedeću fazu sata školske interpretacije dramskog teksta, najavu i lokalizaciju ulomka. Asocijativnim procesima učenici povezuju sladoled uz prijatelje, druženje, lijepo trenutke, pa će učitelj povezati učenička emocionalna i intelektualna iskustva s motivom odrastanja uz simbol obiteljskog druženja, odlazak u slastičarnicu, i potaći ih da se identificiraju s likovima u drami.

Tablica 11. Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju dramskog teksta (ulomka); kombinacija motivacije poticajnom riječju i sugestijom

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Zamislite sljedeći prizor; ljetno je vrijeme, odlazite na kupanje i roditelji vam daju džeparac da nešto kupite, što ćete najprije kupiti? Spomenuli ste sladoled. Volite li sladoled? Što za vas znači ljeti sladoled? A zimi? Možemo li uvijek u njemu uživati? Iako nije povezan uz godišnje doba, puno češće ga jedemo ljeti.</p> <p>Na što vas asocira riječ <i>sladoled</i>, kojih njegovih osobina se najprije sjetite? S kim ga najčešće jedete? Iako brzo nestaje - volimo ga. Zašto? Objasnite.</p> <p>Kada biste imali puno novaca, biste li kupili tvornicu sladoleda? Objasnite svoj odgovor.</p>	<p>Sok, sladoled, voće, vožnju romobilom, peraje...</p> <p>(Većina učenika odgovara potvrdno, rijetki su oni koji ne vole sladoled.) Sladoled je osvježeno, slatkiš, mala pauza, odlazak s prijateljima na susret, druženje. Češće ga jedemo ljeti, vrlo rijetko zimi.</p> <p>Idemo na sladoled s roditeljima i prijateljima kada dobijemo džeparac. Uz sladoled se ljepše razgovara, šeće, druženje s prijateljima uz sladoled je uvijek bolje.</p> <p>Jako je ukusan, sladak je, no brzo se otopi i brzo ga pojedemo. Moramo se žuriti pojesti ga. Zato ga brzo jedemo i češće ljeti, jer nas rashladi. Brzo nestaje – no to je njegova draž.</p> <p>Jedemo ga u društvu, često se sjećamo susreta u kojima smo išli zajedno na sladoled, to su dobri trenuci.</p> <p>(Većina učenika odgovara potvrdno – rado bi imali tvornicu sladoleda, tada bi mogli jesti sladoled svaki dan - koliko god žele.)</p> <p>Imali bismo sladoled samo za sebe, mogli bismo ga jesti koliko god želimo i kada želimo.</p>

<p>Na što biste, dakle, trošili novac? Mislite li da se to mijenja s odrastanjem? Zašto? Obrazložite svoje odgovore.</p> <p>Što mislite, može li se u životu sve kupiti novcem? Što se može kupiti novcem, a što ne može? Obrazložite.</p> <p>Može li novac promijeniti odnos među ljudima? Obrazložite.</p> <p>Danas ćemo pročitati ulomak iz komedije koja će nam sladoledom usmjeriti pažnju na temu djetinjstva, odrastanja i roditeljstva...</p>	<p>Oni koji ne bi kupili tvornicu sladoleda obrazlažu da nije dobro imati previše nečega, onda prestaje želja. Zato ne bi kupili tvornicu, no kupili bi puno sladoleda, da uživaju u njemu.</p> <p>Kada bi imali puno novaca, trošili bi ga na nove igračke (kuće, aute), dali bi ga roditeljima i prijateljima...</p> <p>Novcem se ne može kupiti sve. Ne mogu se kupiti ljubav, sreća, radost... To nije na prodaju, ljudi samo misle da to mogu kupiti novcem.</p> <p>Ljudi mogu izdati jedan drugoga radi novca.</p>
---	--

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirske pjesme u 8. razredu osnovne škole: Antun Gustav Matoš: *Notturmo*

Primjer pokazuje estetsku likovnu motivaciju promatranjem vizualnog predloška (reprodukcija likovnog djela *Zvezdana noć* Vincenta van Gogha). Likovna motivacija za čitanje Matoševa soneta postignuta je pomno odabranim likovnim djelom, uljem na platnu Vincenta van Gogha, Matoševa suvremenika, postimpresionista. Odabrani likovni predložak sa sonetom *Notturmo* korespondira umjetničkim značajkama, stilskim i motivsko-tematskim elementima i ugođajem. Prepoznavanjem vizualne stvarnosti prikazane likovnim predloškom, postignutim ugođajem i pobuđenim osjećajima, učenici će se pripremiti za doživljaj pjesme i spoznavanje njezine lirske stvarnosti.

Učitelj ne navodi naslov ni autora likovnog djela i prepušta učenicima da sami, spontano dožive djelo i pokušaju odrediti naslov, a zatim se kratko analiziraju dojmovi i emotivne reakcije s naglaskom na elementu koji najviše korespondira s pjesmom - noćnim pejzažem, kako bi se povezale interpretacija soneta *Notturmo* i likovnog predloška i, posredno, faza doživljajno-spoznajne motivaciju s fazom najave i lokalizacije te interpretacijom.

Tablica 12. Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirske pjesme; estetska likovna motivacija

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Promotrite sliku koja je prikazana.</p> <p>Što prikazuje slika?</p> <p>Koji elementi nam govore o tome da slika predstavlja noć? Kakav ugođaj vlada? Dobro ste uočili. Ovo je poznata slika. Naslikao ju je nizozemski umjetnik Vincent van Gogh; radi se o njegovoj <i>Zvezdanoj noći</i>.</p> <p>Kako doživljavate noć? Koje motive i asocijacije povezujete uz noćno razdoblje? Zapišite u svoje bilježnice dvije-tri rečenice o tome kako na vas djeluje noć, kako se osjećate noću. Pročitat ćemo neke od vaših zapisanih odgovora.</p>	<p>Pretpostavlja se da će učenici sa zanimanjem promatrati reprodukciju i da će reći kako se radi o noći. Neki će možda i prepoznati autora i naziv poznate slike.</p> <p>Učenici pristupaju zadatku razmišljajući i usustavljajući dojmove; pretpostavka je da će na pitanja o slici odgovoriti slično, ali i različito (mračno nebo, sjajne zvijezde, tajanstveno svjetlo, sjeta...).</p> <p>Pretpostavlja se da će na slici uočiti mnoštvo motiva te da će ugođaj koji slika prenosi za svakoga od njih biti ponešto drugačiji.</p> <p>Učenici će napisati da je za njih noć smiraj, poseban dio dana, istaknuti posebnost noćnog ugođaja, dok će neki reći da im je noć najgori dio dana jer više vole dan i bolje se osjećaju danju (vesele se, igraju se, izlaze radije s prijateljima, sve je ljepše danju...).</p> <p>Uz noć povezuju pojmove poput samoće, mraka, odmora, straha, mira, tišine.</p> <p>Pretpostavlja se da će se učenici samostalno javiti i pročitati svoje dojmove i razmišljanja.</p>

Primjeri za srednju školu

Doživljajno-spoznajna motivacija za sat povijesti književnosti u I. razredu srednje škole: hrvatska srednjovjekovna književnost

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirskih pjesama u I. razredu srednje škole: rimska književnost; lirika; Horacije, Katul, Marcijal

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana u III. razredu srednje škole: Aleksandar Sergejevič Puškin: *Evgenij Onjegin*

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana u IV. razredu srednje škole: Pavao Pavličić: *Dunav*

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana u IV. razredu srednje škole: Slobodan Novak: *Mirisi, zlato i tamjan*

Doživljajno-spoznajna motivacija za sat povijesti književnosti u I. razredu srednje škole: hrvatska srednjovjekovna književnost

Primjer ističe iskustvenu motivaciju čiji je cilj razumijevanje književnopovijesnog kompleksa koji se tumači na satu povijesti književnosti. Vođenim razgovorom s učenicima povezujemo njihovo svakodnevno iskustvo s jednim od srednjovjekovnih tekstova o kojem će učiti na satu, srednjovjekovnom enciklopedijom *Lucidar*.

Motivaciju otvara fantazijsko zamišljanje (*Zamislite život učenika/znatiteljnika u srednjem vijeku...*).

Navedeno potiče interes prema temi i omogućuje bolju recepciju i bolji rad. Pitanja postavljena učenicima osmišljena su tako da zahtijevaju povezivanje i usporedbu suvremenog razdoblja, današnjice, i razdoblja srednjega vijeka, s posebnim naglaskom na pojmovima *informacija* i *podatak* (dostupnosti, načinima doznavanja i prikupljanja informacija, potom izbora i odabira relevantnih informacija) te temama koje su u središtu kulturno-znanstvene javnosti današnjice (umjetna inteligencija i plagiranje). Na taj način upućuje se na konačne ishode sata u smislu upućivanja učenika da prepozna i opiše književni tekst (u ovom slučaju tekst informativnog, znanstvenog sadržaja) u književno-povijesnom, društvenom i kulturnom kontekstu te ga interpretira na temelju vlastitoga čitateljskog iskustva i znanja o književnosti.

Tablica 13. Doživljajno-spoznajna motivacija na satu povijesti književnosti; iskustvena motivacija

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Gdje tražite informacije koje su vam potrebne kako biste nešto saznali i rastumačili si pojmove koje ne poznajete, naučili nešto? Kako ih brzo pronalazite?</p> <p>Što mislite o brzini i načinima na koje svakodnevno dolazite do informacija?</p> <p>Što mislite, koliko je informacija prikupljenih na internetu točno i pouzdano (istraživanja pokazuju da je od internetom dostupnih informacija točno samo pet do sedam posto informacija)?</p>	<p>Informacije najčešće tražimo na internetu, na internetskim tražilicama.</p> <p>Možemo brzo doći do informacija, mobitelom pretražujemo.</p> <p>Danas je lako doći do informacija, no nisu sve točne...</p> <p>Časopisi su točniji, forumi su manje točni, ali su dobri kada nešto naručujemo s interneta... Ovisi što želimo znati...</p>

<p>Gdje biste onda trebali još potražiti informacije kako biste bili u potpunosti sigurni da će biti točne?</p> <p>Svojom otvorenošću i dostupnošću informacija 21. stoljeće otvorilo je vrata razvoju umjetne inteligencije; što mislite o tome? Ide li dostupnost ukorak s relevantnošću i pouzdanošću informacija? Obrazložite svoj stav.</p> <p>Sad zamislite da ste u srednjem vijeku. Prisetite se svega što ste dosad naučili o srednjem vijeku; tko su tadašnji intelektualci? Tko prenosi znanje i tko ima ulogu današnjih medija? Kako su ljudi tada dolazili do informacija; tko je bio uopće pismen i gdje su bile oaze znanja u tom razdoblju?</p> <p>Koje izvore znanja poznajete povezano uz srednjovjekovno razdoblje; uz koga povezujemo pojam obrazovanja i informiranja tada?</p>	<p>(Pretpostavlja se da će učenici iznositi razne postotke o točnosti podataka na internetu.)</p> <p>Možda na Wikipediji ili u enciklopedijama na <i>webu</i>... u knjižnici, knjižničnim katalozima, u bazama podataka znanstvenih i stručnih časopisa i sl.</p> <p>Da, možda dostupnost informacija i ne ide istom brzinom s točnošću i provjerljivim informacijama, možda nema tko provjeravati, zato je tu problem plagijata i krivo povezanih podataka, krivi zaključci koji počivaju na pogrešnim pretpostavkama...</p> <p>Neki podaci na internetu su možda krivi jer ih ne zapisuju stručnjaci nego svakakvi ljudi koji žele podijeliti svoje znanje, a zapravo ga nemaju dovoljno...</p> <p>Bilo je puno teže jer se mnogo toga u prirodnim znanostima još nije znalo, znanje nije bilo rasprostranjeno, samo su bogati ljudi i svećenici bili malo obrazovaniji...</p> <p>Informacije nisu bile dostupne kao danas, danas mnogo više znamo i puno brže možemo doći do podataka, bilo bi nam teško jer ne bismo imali sve sadržaje i izvore koje imamo danas...</p> <p>Trebali bismo tražiti rijetke knjige i slušati i učiti od učitelja i drugih ljudi.</p>
--	--

Usporedite srednjovjekovnog mladog čovjeka s današnjim gimnazijalcima ili mladim ljudima općenito? Kome je lakše, a kome teže?	Nama je puno lakše, naše se doba čini sretnije razdoblje za život mladih... U srednjem vijeku su manje znali i više ih je bilo strah...
--	---

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirskih pjesama u I. razredu srednje škole: rimska književnost; lirika; Horacije, Katul, Marcijal

Primjer za estetsku likovnu motivaciju za čitanje izbora iz pjesničkog opusa najznačajnijih rimskih liričara pokazuje kako će prikazivanje vizualnog predloška potaknuti učenike na razgovor o pojmovima poput apstraktno, klasično, sklad i sl. U konačnici će, učeći o poetici antičke književnosti, učenici moći samostalno izdvojiti predstavnike te glavna obilježja antičke lirike i poetike uopće. Motivacijom se potiče promišljanje učenika koje će uslijediti nakon čitanja izbora pjesama rimskih autora o pojmu antičke poetike. Kratka likovna analiza koja slijedi nakon prikazivanja reprodukcije ulja na platnu Vasilija Kandinskog *Kompozicija VII* polazi od elemenata koji korespondiraju s antičkom poetikom – sklad/nesklad, pravila, stil. Njima se najavljuje interpretativno čitanje pjesama.

Tablica 14. Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju lirskih pjesama; estetska likovna motivacija

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
Koje asocijacije se bude u vama kada spomenemo pojam <i>umjetnost</i> ?	Učenici navode svoje asocijacije. Uvode se u razgovor pojmovi poput književna, likovna i glazbena umjetnost...
Na što vas asocira riječ slikarstvo? Slika? Kakvih ili kojih se umjetničkih djela najprije sjetite?	Učenici razmišljaju o slikarstvu; naravi mogućih slika koje zamišljaju ili kojih su se prisjetili. Neki se sjećaju određenih umjetničkih djela, neki spominju i apstraktnu umjetnost. Navode autore i naslove djela i asocijacije koje ih potiču na razmišljanje.

<p>Koje motive ili prizore prikazuju likovni predlošci ili umjetničke slike kojih se najprije sjetite?</p> <p>(Na ekranu ili prezentaciji prikazuje se apstraktna slika ekspresionista Vasilija Kandinskog, <i>Kompozicija VII</i>, s ciljem da se učenike potakne i usmjeri na promišljanje o naravi umjetnosti.)</p> <p>Što ste osjetili gledajući sliku? Kakvu atmosferu je prenijela na vas? Netko je od vas rekao da bi ovu sliku moglo naslikati i dijete? Obrazložite! Prikazana slika Vasilija Kandinskoga vrijedno je umjetničko djelo. Svojevremeno je bila vrlo hrabra i danas se smatra jednim od najutjecajnijih djela 20. stoljeća, a njezin autor jednim od najvažnijih likovnih umjetnika u povijesti apstraktne umjetnosti.</p> <p>Kakav je vaš stav prema apstraktnoj umjetnosti? Mislite li da bi u umjetnosti trebala postojati određena pravila i zašto?</p> <p>Danas ćemo upoznati obilježja rimske književnosti. Već ste učili o antici, povijesnom razdoblju koje je obilježila kultura stare Grčke i Rima.</p> <p>Što mislite, kako bi grčki umjetnik reagirao kada bi vidio ovu sliku? Obrazložite svoj odgovor.</p>	<p>Odgovori ovise i o naklonosti učenika određenim stilovima i poetikama određenih razdoblja.</p> <p>Pretpostavljaju se odgovori koji upućuju na to da je učenicima slika dopadljiva, nekima se manje sviđa jer im djeluje prejednostavno i nisu sigurni kako je interpretirati.</p> <p>Povezuju se i aktualiziraju pojmovi boja, oblik, apstraktno slikarstvo, klasika, suvremeno slikarstvo, stil u umjetnosti.</p> <p>Učenici zaključuju da se i umjetnički doživljaj i način izraza mijenjao tijekom stoljeća. Pretpostavlja se da ponavljaju dosadašnje znanje o poetici antičke grčke književnosti i njenim općim obilježjima.</p> <p>Učenici navode pojmove poput sklada, antičke ljepote, antičkih proporcija i sl. Antičke skulpture i slike na vazama odišu skladom i pažljivim promišljanjima autora o proporcijama i točnosti prikaza.</p>
--	--

<p>Razgovaramo danas o rimskoj književnosti i ukratko ćemo upoznati njezine najznačajnije autore i osvrnuti se na najznačajnije odrednice životne filozofije starih Grka i Rimljana koje se ogledaju u njihovu djelu.</p>	<p>Nakon čitanja pjesama očekuju se dojmovi poput <i>komplicirano</i>, <i>zastarjeli izrazi</i>, <i>previše stručno</i> ili <i>previše jednostavno</i>, koji se usmjeravaju upravo ovakvim odabirom likovnog predloška koji može biti, radi manjka predznanja, teže prohodan. Učenici mogu zaključiti da je tadašnja lirika bila djelo obrazovanih ljudi koje teži elitnijoj i užoj publici, što će povezati s poetikom rimske književnosti.</p>
---	--

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana u III. razredu srednje škole: Aleksandar Sergejevič Puškin: *Evgenij Onjegin*

Estetska glazbena motivacija za čitanje ulomka iz romana u stihovima *Evgenij Onjegin* Aleksandra Sergejeviča Puškina uključuje slušanje glazbenog predloška, ulomka iz opere Petra Iljiča Čajkovskog *Evgenij Onjegin*. Doživljaj glazbenoga djela u fazi doživljajno-spoznajne motivacije vrlo je funkcionalan jer otvara prostor dubljem doživljavanju literarnoga teksta, ulomka iz istoimenog romana u stihovima A. Sergejeviča Puškina, koji je tematski povezan s glazbenim predloškom. Povezivanje dviju umjetnosti, književnosti i glazbene umjetnosti, ostvaruje se u motivaciji prema načelu komparativne estetike (usp. Rosandić 2005: 258), a primjerenost izbora glazbenog predloška potvrđuje se upravo u povezivanju radova dvaju ruskih romantičara i uglazbljivanju libreta sastavljenog prema Puškinovu romanu. Libreto opere vrlo precizno prati određene dijelove romana, pa je istoimena opera u suglasju s ulomkom romana koji će se interpretirati (*Tatjanino pismo*). Tumači se i pojam libreta, ako je potrebno.

Očekuje se da će učenici prepoznati stilsko-poetička obilježja romantizma te lakše interpretirati ulomak i povezati uz njega ključne pojmove koje najavljuju ishodi sata (roman u stihovima, onjeginiska strofa, suvišni čovjek) i naučiti obilježja dominantne književne poetike u romantičarskom romanu na osnovi usporedbe glazbenog i književnog teksta nastalog u istome razdoblju.

Tablica 15. Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana; estetska glazbena motivacija

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Što za vas znači biti romantičan? Što rade romantični mladići i djevojke kad su zaljubljeni? Ima li više romantičnih ljudi danas ili mislite da ih je bilo više nekad? Obrazložite!</p> <p>Posljednjih desetak sati književnosti posvetili smo umjetničkom razdoblju koje povezuje pojam romantičara i umjetnika? O kojem umjetničkom razdoblju se radi?</p> <p>Prošle je godine u našem nacionalnom kazalištu uprizorena opera ruskih skladatelja i jednog od najvećih skladatelja romantizma, Petra Iljiča Čajkovskog.</p> <p>Pretpatnici srednjoškolske i glazbene pretplate među vama sjetit će se te opere jer su je pogledali kao dio svog pretplatničkog ciklusa.</p> <p>Bila je to opera u tri čina <i>Evgenij Onjegin</i> Petra Iljiča Čajkovskog. Danas ćemo poslušati kratak ulomak iz te opere.</p> <p>Poslušajmo ariju Tatjane iz 2. scene opere <i>Evgenij Onjegin</i> Petra Iljiča Čajkovskog – pisanje pisma, u izvedbi poznate ruske sopranistice Anne Netrebko i Opere Metropolitan iz New Yorka⁹.</p>	<p>Romantičan znači biti manje realan, optimist, zaljubljen; za romantičnog čovjeka stvarnost je uljepšana, kao da sve gleda kroz ružičaste naočale... Kad su zaljubljeni, romantični ljudi pišu pjesme, kupuju cvijeće, govore o ljubavi, pale svijeće, pišu pisma... Učili smo o razdoblju romantizma i umjetnicima romantizma.</p> <p>Učenici koji su bili u kazalištu prisjećaju se opere <i>Evgenij Onjegin</i> Petra Iljiča Čajkovskog.</p> <p>Učenici slušaju.</p>

⁹ <https://www.youtube.com/watch?v=d56MMagyMXs> (pristupljeno 15. travnja 2023.)

<p>(Glazbu polako utišati; nakon kratke pauze za sređivanje dojmova slijede pitanja kojima se nastavlja motivacija.)</p> <p>Kakav dojam je na vas ostavila arija? Kakav prizor ste zamislili slušajući Tatjaninu ariju? O čemu ste razmišljali dok ste slušali?</p> <p>Što mislite, o čemu pjeva pjevačica? Koje ste emocije osjetili u njenu glasu i interpretaciji?</p>	<p>Zamišljam glavnu junakinju Tatjanu kako sjetno sjedi na krevetu ili za starinskim писаćim stolom i piše pismo perom. Pjeva o ljubavi, tužnoj ljubavi, neuzvraćenoj? Zamišljam noćni prizor, tužnu djevojku... Vrlo je sjetno, ima visok glas i melodija je vrlo emotivna i tužna...</p>
---	--

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana u IV. razredu srednje škole: Pavao Pavličić: *Dunav*

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju ulomka iz Pavličićeva romana *Dunav* započinje vrstom stilističke motivacije – motivacijom personificiranjem. Odabrani pojam koji će se personificirati je učenicima rodni grad. Izbor motiva povezan je sa središnjim motivom u ulomku romana, autobiografskim motivom djetinjstva i pripadanja određenom geografsko-kulturalnom području. Učenike se potiče na personificirani način izražavanja i, nakon uvodnog fantazijskog zamišljanja (susret sa strancem), motivacija se nastavlja razgovorom, objavom i povezivanjem učeničkih iskustvenih asocijacija i prisjećanja. Povezivanje vlastitih autobiografskih asocijacija i sekvencija vlastitih sjećanja učenicima će pomoći da lakše povežu i razumiju memoarsku tehniku autora koja prevladava u romanu. Povezat će vlastitu imaginaciju (mijenjanje stvarnih doživljaja tijekom vremena i emocionalnih procesa, sjećanja) i stvarne biografske podatke (fakografski provjerljive, povijesne, geografske) i time lakše uočiti, prepoznati i navesti osnovne karakteristike suvremene postmodernističke književnosti (karakteristike memoarske i autobiografske proze, dokumentarnost) i prepoznati i argumentirati njenu važnost za identitet pojedinca. Time i lakše interpretirati motivsko-tematski svijet Pavličićeva romana *Dunav* i objasniti njegovu slojevitost i organizaciju.

Tablica 16. Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana; stilistička motivacija personificiranjem

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>(Cilj je motivirati učenike i osvijestiti odnos prema gradu u kojem odrastaju kako bi tijekom interpretacije bili senzibiliziraniji za autorov odnos prema Vukovaru i Dunavu.)</p> <p>Zamislite da osobu koja nikad prije nije bila u Rijeci i nije čula ništa o tom gradu trebate upoznati s Rijekom, njenom poviješću i sadašnjošću.</p> <p>Objasnite toj osobi zašto bi trebala posjetiti Rijeku? Zašto bi stranac trebao doći živjeti u Rijeku? Koje biste činjenice o svom gradu istakli?</p> <p>Razmislite i zapišite u nekoliko rečenica u svoje bilježnice razloge kojima biste privukli nekoga da posjeti naš grad.</p> <p>Pročitajte što ste napisali.</p> <p>Kakav utjecaj na nas ima mjesto u kojem odrastamo?</p> <p>Mijenjaju li se vaši osjećaji prema rodnom gradu tijekom odrastanja? Ovisi li o mjestu na kojem ste odrasli ili gradu u kojem ste odrasli to kakvi ste danas, kakva ste osoba danas? Objasnite!</p>	<p>Učenici promišljaju o odgovoru i ispisuju razloge kojima bi nekome obrazložili zašto da posjeti Rijeku i dokazali zašto je dobro živjeti u Rijeci.</p> <p>Individualno rješavaju zadatak. Izdvajaju razloge koji su njima osobno bitni za život u nekom gradu.</p> <p>Učenici čitaju zapisano (blizina mora, hrana, pristupačnost i dobronamjernost, gostoljubivost ljudi, tolerancija...).</p> <p>Učenici izlažu svoja iskustva, daju primjere i obrazlažu ih.</p> <p>Učenici zaključuju tijekom razgovora da nas mjesto u kojem odrastamo oblikuje, navode konkretno na što utječe odrastanje u Rijeci; jedrenje, bazen na Kantridi, život u gradu na moru, odlasci s društvom na određene plaže i sl.</p> <p>Navode kako ih oblikuju prisutne vrijednosti prostora, okolice, i ljudi koji ih okružuju, okoline, njihovi svjetonazori, mentalitet, idiom. Sve to čini dio njihova identiteta.</p>

<p>Što to utječe na nas?</p> <p>Obrazložite i argumentirajte svoje mišljenje!</p> <p>Kada bismo se preselili u neki drugi grad ili neko drugo mjesto, kao već odrasli mladi ljudi, poput maturanata kao što ste vi, što bi se dogodilo s vašim riječkim <i>ja</i>?</p> <p>Bi li se ono promijenilo?</p>	<p>Kao mali sjećaju se Rijeke kroz odlaske na izvor Rječine. Sjećanja se uvijek ljepša nego zbilja, nekako su nostalglična. Danas vide da je grad drugačiji nego što ga se prisjećaju, neke stvari su se promijenile, poput gužvi, turista...</p> <p>Zaključuju da njihovo odrastanje ima puno dodira s gradom u kojem žive i da to nije lako izbrisati.</p> <p>Određuje nas činjenica da smo odrasli uz more.</p>
---	--

Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana u IV. razredu srednje škole: Slobodan Novak: *Mirisi, zlato i tamjan*

Primjer doživljajno-spoznajne estetske likovne motivacije koja povezuje predznanje učenika povezano uz biblijsku tematiku koju reprodukcija umjetničke slike prikazuje. Prepoznavanjem teme likovnog predloška i vizualne stvarnosti prikazane njime učenici će ponoviti i usmjeriti svoje predznanje o poznatom biblijskom motivu koji se očituje kao česta inspiracija likovnih umjetnika, *Poklonstvu kraljeva*, k tumačenju simbolike naslova romana. Tako će se pripremiti za doživljaj čitanja romana u cijelosti i bolje razumijevanje pročitanog.

Ovakva motivacija ističe se uspjelim međupredmetnim povezivanjem: povijesti umjetnosti, likovnom umjetnosti, književnosti i vjeronaukom, jer je biblijska tematika u umjetnosti stalni izvor inspiracije bez obzira na vrijeme nastanka umjetničkog djela.

U fazi interpretacije učitelj se može vratiti na tumačenje simbolike naslova i povezati ga s karakterizacijom likova te tehnikama modernog egzistencijalističkog romana (groteska, ironija).

Tablica 17. Doživljajno-spoznajna motivacija za interpretaciju romana; estetska likovna motivacija i iskustvena motivacija

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>Na zidu učionice prikaže se ulje na platnu Gerarda Davida <i>Poklonstvo kraljeva</i> (1515. – 1523.; Nacionalna galerija, London).</p> <p>Pogledajmo reprodukciju slike na projekciji. Koju temu prepoznajete? Koju poznatu temu prikazuje autor? Radi se o radu Gerarda Davida, nizozemskog slikara koji je djelovao krajem 15. i početkom 16. stoljeća. Ova se tema u kršćanskoj ikonografiji naziva <i>Poklonstvo kraljeva (rođenje djeteta, adoracija)</i>. Koje likove prepoznajete na slici? Koji detalji na slici upućuju na to da se radi baš o kraljevima? Koji simboli upućuju na to? Koga predstavljaju sveta tri kralja i koje je njihovo poslanje? (Što nose? O kojim se darovima radi i kome ih donose i zašto?) Tko je ženska osoba na lijevoj strani? Kakvu atmosferu prenosi na vas slika, o kakvu se događaju radi?</p>	<p>Učenici prepoznaju prizor i likove.</p> <p>Radi se o tri kralja ili tri mudraca s Istoka.</p> <p>Na slici su Isus i Marija, tri kralja, Gašpar, Melkior i Baltazar.</p> <p>Prepoznajemo ih po predmetima koje nose i simbolima koji ih odaju (tri kralja, majka i novorođenče, pastiri, odjeća).</p> <p>Kraljevi ili mudraci idu u Jeruzalem, pokloniti se malome Isusu koji se rodio, nose mu darove.</p> <p>Poklonstvo kraljeva slavi se kao kršćanski praznik Sveta tri kralja.</p> <p>Kraljevi nose zlato, tamjan i smirnu.</p> <p>Darovi simboliziraju bogatstvo, božanstvo, sjaj, izobilje, svetost.</p> <p>Radi se o Mariji, Bogorodici, Madoni.</p> <p>Atmosfera na slici je svečana, sakralna. Zrači svečanim raspoloženjem, jasno je da nam sugerira da prisustvujemo važnom, velikom trenutku.</p>

IZBOR LINGVOMETODIČKOG PREDLOŠKA I IZBOR VJEŽBI

Tijekom svoga metodičkoga obrazovanja na fakultetskoj nastavi student će naučiti o izvorima nastave hrvatskoga jezika i svim njihovim pojavnostima i funkcijama, kao i kriterijima koje ti tekstovi moraju zadovoljiti. Tekstovi na hrvatskom jeziku izvori su nastave Hrvatskoga jezika, pa nastava polazi od teksta (nastavnog izvora) i tekstu se vraća (stvaranje uspješnih govorenih i pisanih tekstova učenika kao njezin cilj) (Težak 1996: 100; 148).

Tekst je početak nastave Hrvatskoga jezika, stoga student uči kojim i kakvim će se tekstovima, lingvometodičkim predlošcima, koristiti u nastavi, kako će ih odabirati i, prema potrebama, i sastavljati. Tekstove je moguće i samostalno osmišljavati, kao što je moguće odabrane tekstove katkad prilagođavati metodičkim potrebama ostvarivanja određenih sadržaja nastave Hrvatskoga jezika. Očekuje se da odabrani i pripremljeni tekstovi budu cjeloviti, zasićeni jezičnom pojavom o kojoj se uči, stilski i sadržajno raznovrsni i funkcionalni, pisani hrvatskim standardnim jezikom, primjereni i zanimljivi učenicima (usp. Težak 1996: 93-100; 127-247).

Na kolegiju *Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi* student odabire i sastavlja lingvometodičke predloške koje će uključiti u svoj nastavni sat u školi vježbaonici. Pripremljeni lingvometodički predložak studentu će biti potreban za nastavu iz područja hrvatskoga jezika i komunikacije, za obradbu novog jezičnog pojma ili obradbu novog oblika jezičnoga izražavanja. Lingvometodički predlošci mogu biti polazni tekstovi, na kojima će učenici zapažati, promatrati i opisivati jezične pojave, zatim vježbeni i provjerbeni, na temelju kojih će se sastavljati pitanja i zadaci da bi učenici ponavljali, uvježbavali i utvrđivali naučeni jezični sadržaj. Pitanja i zadatke za vježbe mogu se odabrati među onima koje se nalaze u udžbenicima, radnim bilježnicama i priručnicima ili se mogu osmisliti novi. Za neke je jezične sadržaje vrlo teško pronaći gotove lingvometodičke predloške. Zbog toga student uči kako samostalno osmisliti i sastaviti lingvometodički predložak.

O poteškoćama na koje studenti najčešće nailaze u sastavljanju i odabiru te u radu s lingvometodičkim predloškom i vježbama u izravnom radu s učenicima već se govorilo u prvom poglavlju udžbenika (usp. *Najčešće poteškoće tijekom samostalnog rada studenta u nastavi; Poteškoće koje se odnose na funkcionalnu uporabu nastavnih sredstava*). Studenti najčešće griješe kada u postupak rješavanja zadatka ne uključuju sve učenike razrednoga odjela u kojemu rade, često se oslanjajući na nekoliko istih učenika koji su u radu uspješniji i koji se sami javljaju. Često je tome uzrok trema ili nesigurnost koje je moguće ublažiti temeljitom pripremom. Zbog toga se studenta upućuje na opsežno pripremanje i važnost dobrog poznavanja jezičnoga sadržaja, kako bi se brže i lakše snašao u komunikaciji s učenicima i znao ispraviti učenikov pogrešan odgovor te objasniti u čemu je pogriješio.

Također je važno da student stalno provjerava dinamiku rješavanja zadatka u razrednom odjelu i da jasno obrazlaže i naglašava točna rješenja. Pitanjima poput *Imamo li svi ovako? Tko će nam pročitati još jednom točan odgovor? Ima li netko drugačije?* treba provjeriti učeničke odgovore i biti siguran da svi imaju točno zapisana rješenja. Time se provjerava i ostvarenost ishoda za nastavnu jedinicu koja se obrađuje. Pritom valja izbjegavati konstrukcije poput ovih: *Pročitajte mi... Recite mi... Tko mi ima odgovor na pitanje...*, koje često u početku studenti ponavljaju. Predlaže se oblikovanje pitanja poput ovih: *Pročitajmo / Pročitajte ovaj dio teksta... Razmislimo! Što možemo reći u vezi s tim...*

Primjeri za osnovnu i srednju školu koji slijede pokazuju funkcionalnost lingvometodičkih predložaka koji su i književni i neknjiževni. Primjeri uključuju sadržajno različite lingvometodičke predloške koji su predviđeni za nastavu pravopisa, gramatike, povijesti hrvatskoga jezika. Također se prikazuju različiti tipovi pitanja i zadataka, pripremljenih pretežito na nastavnim listićima. Nastojalo se obuhvatiti one sadržaje za koje, pripremajući se, studenti na konzultacijama ističu nedoumice i složenost metodičkog rada.

Primjeri koji slijede obuhvaćaju tekstove stilske i sadržajne raznolikosti: književnoumjetničke i znanstvene tekstove, novinske članke, učeničke radove, živu riječ učitelja i učenika. Tematsko-motivski bliski su učenicima, usto su i aktualni. Uz svaki primjer teksta navodi se objašnjenje i određeni izbor zadataka za vježbu i/ili provjeru.

Kao u prethodnim primjerima, mogu se očekivati različiti tipovi motivacije koja prethodi objavi lingvometodičkoga predloška. Učitelj/nastavnik slobodan je odabrati onu motivaciju za koju drži da će biti osobito funkcionalna. No,

govorene aktivnosti učitelja/nastavnika prilikom rješavanja zadataka te u radu s nastavnim listićem uglavnom slijede isti postupak. Učitelj/nastavnik treba dati kratku uputu pri podjeli nastavnog listića, zatim valja pročitati zadatak naglas te ga ponovno pročitati (najbolje da to učini učenik), kako bi nastavnik bio siguran da su svi razumjeli zadatak. Uvijek treba provjeriti rješenja i biti siguran da su svi učenici razumjeli zadatak, poticati učenike da sami uoče pogrešku, obilaziti učenike tijekom rada i pratiti dinamiku njihova rješavanja, uključivati učenike koji se ne javljaju sami i sl. Zbog toga što navedene postupke treba ponavljati prilikom svakog vježbanja i rješavanja zadataka, dio govorenog teksta unutar aktivnosti učitelja/nastavnika nije potrebno ponavljati za svaki primjer. Međutim, student će u svojoj cjelovitoj pripremi za nastavni sat navesti sve govorene aktivnosti učitelja/nastavnika prilikom vježbanja i rješavanja zadataka u radu s nastavnim listićem.

Primjeri za osnovnu školu

Lingvometodički predložak za sat obradbe nove jezične pojave u 5. razredu osnovne škole: brojevi

Učenički sastavak kao polazni tekst za sat obradbe nove jezične pojave u 6. razredu osnovne škole: futur II.

Nastavni listić sa zadacima za uvježbavanje na satu obradbe nove jezične pojave u 6. razredu osnovne škole: glagoli po vidu

Nastavni listić za usustavljivanje obilježja oblika jezičnoga izražavanja u 6. razredu osnovne škole: opis otvorenog prostora

Živa riječ učenika kao lingvometodički predložak za sat obradbe nove jezične pojave u 7. razredu osnovne škole: apozicija

Književnoumjetnički tekst kao polazni tekst za obradbu nove jezične pojave u 7. razredu osnovne škole: red riječi u rečenici

Lingvometodički predložak za obradbu nove jezične pojave iz pravopisa u 8. razredu osnovne škole: kratice i pokrate

Lingvometodički predložak za sat obradbe nove jezične pojave u 5. razredu osnovne škole: brojevi

Tekst je osmišljen upravo za ovu nastavnu jedinicu i ističe se cjelovitošću, smisljenošću, zasićen je novom jezičnom pojavom i odgovarajuće je duljine. S obzirom na to da se radi o jezičnim sadržajima koji se obrađuju u 5. razredu osnovne škole, tekst se očituje i primjerenošću učeničkoj dobi.

Primjer lingvometodičkog predloška: polazni tekst u obradbi brojeva

Brojevi

U razredu se okupila družina od **pet** članova. **Tri** djevojčice i **dva** dječaka. Svi su učenici šestoga razreda. *Prva* je djevojčica Anita. Anita je osvojila *prvo* mjesto na natjecanju u šahu. *Druga* se djevojčica zove Zara i njezina je velika želja biti dobra u šahu, no još veća želja joj je imati **deset** mačaka kad odraste. *Treća* je djevojčica Mirna i za sebe uvijek kaže da joj ponašanje odgovara imenu. Dječak Mile je u *četvrtom* razredu svojim roditeljima obećao da će svakoga *drugoga* dana napisati **dva** stiha u svojoj bilježnici s pjesmama i prijaviti se na Lidrano. Mile je jako talentiran, baš kao i njegov najbolji prijatelj Lovro. Lovro je *peti* član družine i izvrstan je u igranju pikada. Najviše voli pogađati polje **dvadeset**. Svi imaju različite interese, no bez obzira na to jako se vole družiti zajedno.

Učenički sastavak kao polazni tekst za sat obradbe nove jezične pojave u 6. razredu osnovne škole: futur II.

Neknjiževni tekst kao polazni tekst za sat hrvatskoga jezika i komunikacije rjeđe nalazimo u udžbenicima. Utoliko ga je zanimljivo oprimirati. U primjeru se navodi učenički sastavak kao polazni tekst za sat obradbe novog jezičnog sadržaja u 6. razredu – futura drugog.

Primjer učeničkog teksta kao lingvometodičkog polaznog teksta korespondira s učenicima bliskošću i primjerenom temom te će zanimljivošću potaći vršnjake na razmišljanje o budućnosti. Motivacija za čitanje pojačana je usporedbom s osobnim iskustvima učenika.

Učitelj započinje motivaciju razgovorom s učenicima o tome što bi željeli raditi kad završe školovanje i odrastu.

Koje ćete zanimanje odabrati?

Koje su vaše želje za budućnost?

Odgovarajući na pitanja učenici ponavljaju glagolska vremena i glagolske oblike za svako pojedino vrijeme. Očekuje se da koriste često futur prvi, koji je preduvjet učenju tvorbe i uporabe futura drugog. Svoje odgovore zapisuju na zelene listiće i lijepe na stablo želja i ciljeva koje se nalazi na panou u razredu.

Sljede pitanja za motivaciju učenicima uoči čitanja teksta:

Razgovarate li o snovima i željama sa svojim roditeljima ili prijateljima?

Tko vas bolje savjetuje? S kime više razgovarate?

Promotrimo zajedno ovo nastalo stablo želja. Kome biste ga pokazali i zašto?

Učenici vjerojatno razgovaraju o svojim snovima i željama s roditeljima i prijateljima. S obzirom na to da imaju jedanaest godina, možda još nisu sigurni što će biti kad odrastu i nisu sigurni koje ih zanimanje privlači, ali o tome mogu razmišljati i razgovarati.

Sljedi najava i čitanje lingvometodičkog predloška, prilagođenog učeničkog teksta za zapažanje jezične pojave. Učenici slušaju.

Primjer lingvometodičkog predloška: polazni tekst koji je učenički sastavak

Ne dopustite da vaši snovi budu samo snovi

Budućnost – vrlo kompliciran pojam. Imam tek 11 godina i već me svi pitaju što ću biti kad odrastem i čime ću se baviti...

Kada budem imao dovoljno godina, bit ću profesor. Budem li naučio dovoljno gradiva, moći ću svojim učenicima prenositi svoje znanje. Želio bih da me moji učenici zavole. Budemo li u razredu ostvarili dovoljno dobar odnos, u meni će vidjeti i prijatelja, a ne samo profesora. Budemo li marljivo učili, možda će cijeli naš razred dobiti za nagradu izlet. Bit će to divno iskustvo. Dok se budemo vozili u autobusu na izletu, na našim će se licima vidjeti zadovoljstvo.

Shvaćam da će za ovaj san trebati mnogo truda, stoga nam svi u školi stalno ponavljaju: „Ne budete li učili, vidjet ćemo se i tijekom ljetnih

praznika. Budete li morali ispravljati ocjene, manje ćete imati vremena za odlazak na more i kupanje. Budete li površni, možda ćemo se vidjeti i u rujnu!“ Roditelji mi kažu: „Ako budeš uporan, svoje ćeš snove jednoga dana i ostvariti!“

Razmišljam o tome što će sve biti budemo li marljivi i mislim da će se naši snovi ostvariti jer ćemo se jako truditi. Volio bih da i moli roditelji i ja budemo zadovoljni mojim radom u školi.

(prema radu učenika 7. razreda)

Nakon čitanja učitelj provjerava razumijevanje teksta i potiče učenike na razmišljanje sljedećim uputama:

Izdvojite iz teksta jednu motivacijsku rečenicu koju bi bilo dobro zapamtiti i primjenjivati tijekom života.

Objasnite značenje izabrane rečenice.

Slijedi opisivanje jezične pojave koja se odnosi na uporabu futura drugog u složenim rečenicama. To obuhvaća uporabu predbuduće i istovremene radnje futura drugog u rečenici, definiranje futura drugog i njegove tvorbe, primjeri zamjene futura drugog prezentom svršenih glagola i primjeri pogrešne upotrebe futura drugog.

U završnoj fazi sata slijedi provjera zaključaka na novim primjerima.

U nastavnom listiću za uvježbavanje na istom školskom satu primjeri se tematski povezuju s polaznim tekstom i učenicima bliskim destinacijama iz zavičaja koje bi mogli posjetiti na izletu koji se spominje u polaznom tekstu.

Nastavni listić za uvježbavanje i provjeru naučenog na novim primjerima: futur II.

1. Konjugirajte glagol *sanjati* u futuru drugom u muškom rodu.

jednina	množina
1. _____	1. _____
2. _____	2. _____
3. _____	3. _____

2. Zaokružite slovo ispred točno napisane rečenice:
 - a) Kada budem išla na izlet na Trsat, budem vidjela trsatskog baziliska.
 - b) Dok se budete penjali na Trsatsku kulu, vidjeti ćete panoramu Rijeke.
 - c) Ako će biti lijepo vrijeme, budete vidjeli i otoke Cres i Lošinj.
 - d) Na kraju izleta budemo kupili suvenire.
 - e) Ako budemo puno učili, nećemo kasnije žaliti.

3. Prepišite ispravno rečenice koje su u prethodnom zadatku pogrešno napisane. Pazite na upotrebu futura prvog i drugog.
 - a)
 - b)
 - c)
 - d)
 - e)

4. Preoblikujte rečenice tako da futur drugi zamijenite svršenim prezentom:
 - a) Budeš li lektiru pročitao do kraja, puno ćeš naučiti i saznati što se dogodilo glavnim junacima.
 - b) Ako sutra bude padala kiša, nećemo ići na izlet na Učku.
 - c) Ako budem dobar, moji će snovi postati stvarnost.

5. Preoblikujte rečenice tako da svršeni prezent zamijenite futurom drugim:
 - a) Ako pomognemo prijateljima da postignu svoje ciljeve, nagradit će nas dobrom energijom.
 - b) Ako prijateljima okreneš leđa u nevolji, s vremenom ćeš ostati sam.
 - c) Uspijemo li tijekom života sačuvati prijateljstvo, bit ćemo bogati.

Budućnost

prezent

futur 1.

futur 2.

(futurski)

Dolazim sutra.

Doći ću.

Budem došao.

Nastavni listić sa zadacima za uvježbavanje na satu obradbe nove jezične pojave u 6. razredu osnovne škole: glagoli po vidu

Zadaci koji slijede dio su nekoliko kraćih lingvometodičkih predložaka, stoga se mogu, svaki zasebno ili redom, uključiti u nastavu u fazi provjere naučenoga te u fazi uspostavljanja kontinuiteta u radu ili na nastavnim satima ponavljanja i provjere.

Zadaci za vježbu ili provjeru nove jezične pojave: svršeni i nesvršeni glagoli; glagolski vid

1. Zadanim glagolima napišite vidski parnjak.

<i>svršeni</i>	<i>nesvršeni</i>
zapisati	_____
popisati	_____
napisati	_____
riješiti	_____
raspisati	_____

2. Podcrtaj glagol koji ne pripada nizu:

zapamtiti, naučiti, ponoviti, pročitati, potvrđivati, iščitati, napisati

3. Zaokruži svršene glagole:

promisliti, promišljati, pripovijedati, pričati, ispričati, ispričovijedati, pisati, zapisivati, podcrtati, istaknuti

4. Razvrstaj glagole u stupce:

učiti, ponavljati, naučiti, proučiti, zapisivati, zapisati, popisivati, popisati

<i>svršeni</i>	<i>nesvršeni</i>
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Nastavni listić za usustavljivanje obilježja oblika jezičnoga izražavanja u 6. razredu osnovne škole: opis otvorenog prostora

U primjeru se navodi nastavni listić namijenjen fazi provjere zaključaka na novim primjerima i provjere naučenoga na satu obradbe novog oblika jezičnoga izražavanja – opisa otvorenog prostora u 6. razredu osnovne škole. Listić se može koristiti i kao provjera planiranih ishoda kojima se za ovu nastavnu jedinicu očekuje da će učenik moći opisati odabrani otvoreni prostor i rasporediti sadržaj u skladu s postupcima opisivanja.

Opisivanje se pojavljuje u cijeloj obrazovnoj okomici, kao subjektivni i objektivni opis, portret, opis zatvorenoga i otvorenoga prostora, statični i dinamični opis, opis u pripovijedanju i opis u različitim stilovima. Stoga bi, kao za svaku sadržajnu sastavnicu koja se ponavlja tijekom školovanja, trebalo postaviti jasnu ulančanost ciljeva (o tome na primjeru opisivanja v. Visinko 2010: 65-67). S obzirom na to da je opisivanje za učenike zahtjevan oblik jezičnog izražavanja, valja uputiti i na ostale vježbe u vezi s opisivanjem (Visinko 2010: 217-247).

Navode se aktivnosti učitelja u postupku vođenja vježbe na predlošku nastavnog listića.

Zadatak 1: Imenujte pojedinosti u prostoru i njihov raspored.

Učitelj objašnjava uoči rješavanja:

Na listić upišite pojedinosti, stvari, predmete koje možete pronaći u školskom dvorištu. Navedite potanko sve ono što vidite. Pripazite na raspored i načelo postupnosti. Prvo opisujte prostor nabrajajući sve što vidite od rubova prema središtu; dakle od onoga čime je prostor omeđen, tj. od onoga što okružuje školsko dvorište, a onda ono što se nalazi bliže sredini.

Nabrajamo pojedinosti koje vidimo, kako bismo ih kasnije opisali u sastavku. Pomoći će nam sljedeća pitanja: Kakvog je oblika? Kakve je veličine? Gdje se nalazi? Što vidim na rubu, čime je okruženo? Što vidim bliže sredini? Što vidim u sredini?

Zadatak 2: Napišite plan opisa (uvod, središnji dio, zaključak).

Učitelj objašnjava uoči rješavanja:

Što bismo mogli napisati u uvodu? Rekli smo da u uvodu predstavljamo prostor. Opišite prostor kao cjelinu. Napisat ćemo samo jednu rečenicu.

U središnjem dijelu opišite pojedinosti u prostoru i njegov izgled onim redom kojim smo učili – od rubova prema središtu (pomoći će nam sljedeće pojedinosti – koje su boje predmeti, kakve su veličine, kakva su oblika, od čega su napravljeni, kakva su mirisa i sl.).

U završetku opisujemo svoj doživljaj prostora, kako se u njemu osjećamo, kako ga doživljavamo.

Nastavni listić za uvježbavanje opisivanja

Opis otvorenog prostora
Školsko dvorište

Zadatak 1: Imenujte pojedinosti u prostoru i njihov raspored.

Zadatak 2: Izradite plan opisa (uvod, središnji dio, zaključak).

Uvod

Središnji dio

Zaključak

Živa riječ učenika kao lingvometodički predložak za sat obradbe nove jezične pojave u 7. razredu osnovne škole: apozicija

Živa riječ učenika vrlo je poticajna podloga za polazni tekst za obradbu novih jezičnih sadržaja. Učenici se vrlo rado uključuju u nastavni proces kada se od njih traži da izraze svoja iskustva i iznesu svoje znanje. Razgovor kojim započinje nastavni sat rezultirat će učenikovim odgovorima koji, preoblikovani u rečenice, postaju polazni tekstovi za zapažanje nove jezične pojave. Živa učenikova riječ, koju učitelj/nastavnik oblikuje primjereno za zapažanje i opisivanje nove jezične pojave, često u praksi rezultira dugotrajnim pamćenjem i dubljim razumijevanjem naučenog. Razlog je i u tome što učenici lako pamte primjere koje su samostalno osmislili, pa time i zaključke do kojih su došli na predlošku tih svojih primjera. Zapisivanje učeničkih odgovora na ploču potvrdit će učenikova saznanja o važnosti njegove aktivne i nezaobilazne uloge u dinamici nastavnog procesa.

Praksa pokazuje da studentima ponekad uključivanje učeničkih asocijacija ili rečenica u nastavni sat kao osnovu za polazni tekst može činiti poteškoće. Naime, nije uvijek posve sigurno kakav ćemo odgovor učenika dobiti te bi učitelj/nastavnik vođeni razgovor kojim se usmjerava učenike k spoznaji trebao pažljivo modificirati i mijenjati u živoj govornoj situaciji, što je teško i učiteljima/nastavnicima s višegodišnjom praksom. Stoga se studente ohrabruje da pokušaju uključivati živu riječ učenika, ponajprije u fazi motivacije, pritom i u radu s lingvometodičkim predloškom ili u fazi uvježbavanja i utvrđivanja jezičnih sadržaja koji se obrađuju, kako bi se okušali u svim vidovima nastave. Ipak, na ocjenskim satovima mnogima je lakše uključiti gotove, provjerene primjere koji su unaprijed osmišljeni.

Primjer pokazuje uspješno uključivanje žive učenikove riječi u fazi motivacije te u fazi lingvometodičkog predloška i zapažanja i opisivanja nove jezične pojave.

Polazeći od iskustva učenika u fazi motivacije učitelj potiče učenike da slobodno asociiraju na poticajnu riječ, želeći aktivirati njihovo prethodno iskustvo koje im je potrebno za uspješno zapažanje jezične pojave.

Učitelj na ploču zapisuje riječ obitelj te učeničke asocijacije zapisuje na pomoćnu ploču (*mama, roditelji, utočište, ljubav, dom...*)

Potom učenicima zadaje zadatak:

Prisjetite se dvaju članova iz svoje obitelji koji su vam posebno dragi. Pokušajte svakoga od njih opisati u jednoj rečenici. Navedite u rečenici najistaknutiju osobinu koja ih čini odabranim osobama iz vaše obitelji. Zapišite te dvije rečenice u svoje bilježnice, a zatim ćemo ih zajedno pročitati.

Slijedi čitanje zapisanog. Učitelj odabire nekoliko pročitanih zapisa i zapisuje tri do četiri učeničke rečenice na glavnu ploču, šireći misli povezane uz riječ *obitelj*.

Pretpostavlja se da će učenici pročitati rečenice poput sljedećih:

Moj tata Ivan je dobronamjieran i mudar.

Moja mama Tanja je vesela osoba.

Imam sestru Magdalenu koja mi pomaže rješavati zadaću.

Moja baka Milena je jako draga osoba i obožava čitati romane književnice Marije Jurić Zagorke.

Učitelj podcrtava apozicije u rečenicama, odvajajući bojama apoziciju i imenicu na koju se odnosi:

Moj **tata** Ivan je dobronamjieran i mudar.

Moja **mama** Tanja je vesela osoba.

Imam **sestru** Magdalenu koja mi pomaže rješavati zadaću.

Moja **baka** Milena je jako draga osoba i obožava čitati romane **književnice** Marije Jurić Zagorke.

Slijede faze zapažanja, promatranje i opisivanje nove jezične pojave.

Pogledajmo zajedno podcrtane dijelove.

Što im je zajedničko?

U kojoj je uloji imenica koja stoji uz imenicu?

Pretpostavlja se da će učenici reći:

U svakoj rečenici nalazi se imenica uz imenicu.

Pretpostavlja se da bi učenici odgovorili da imenica dopunjuje imenicu uz koju stoji.

*U svim se rečenicama nalazi imenica koja dopunjuje drugu imenicu. Riječ kojom imenujemo imenicu koja dopunjuje drugu imenicu je **apozicija**. Danas ćemo nešto više naučiti o apoziciji pa zapišimo naslov; ja ću na ploču, a vi u svoje bilježnice.*

Književnoumjetnički tekst kao polazni tekst za obradbu nove jezične pojave u 7. razredu osnovne škole: red riječi u rečenici

Stilski obilježeni tekst često nalazimo u književnom djelu. Zato je izbor književnog teksta za obradbu reda riječi u rečenici uvijek učinkovit. Razlog se, uz estetsku i odgojnu funkciju koje se uvijek ističu, potvrđuje i u tome što će ključni pojmovi stilski neobilježen i stilski obilježen red riječi u rečenici biti uočljiviji upravo u stilski obilježenome tekstu. Pretpostavlja se da će učenik s lakoćom moći objasniti pojam stilski neobilježenog i stilski obilježenog reda riječi u rečenici na primjerima književnog teksta.

Primjer lingvometodičkog predloška koji je književnoumjetnički tekst: polazni tekst u obradbi reda riječi u rečenici

Zec na Mjesecu

Jednom starac s Mjeseca spusti pogled prema velikoj šumi na zemlju i ugleda zeca, majmuna i lisicu koji su ondje živjeli u velikom prijateljstvu. Starac se zapita tko je od njih najljubazniji i siđe s Mjeseca kako bi se sam uvjerio. Tako se starac prurušio u prosjaka te se s Mjeseca spustio u šumu gdje su živjele tri životinje. Zamoli starac životinje za pomoć jer je bio jako gladan. Životinje se zabrinuše za starca i potrčāše mu pribaviti nešto hrane. Majmun je voće donio. Veliku ribu je dohvatila lisica. Zec nije pronašao ništa i došao je praznih ruku. Zamoli zec majmuna da mu skupi nešto drva i lisicu da mu zapali veliku vatru. Majmun i lisica poslušāše zeca. Kad se vatra razgorjela reče zec prosjaku da će skočiti u vatru i ispeći se kako bi ga mogao pojesti. Prosjak se u tom trenutku ponovno pretvori u starca s Mjeseca i, budući da je zec bio najljubazniji od svih, uze ga u naručje i ponese sa sobom na Mjesec. Uvjerite se i sami. Ako pažljivo pogledate blistavi Mjesec, vidjet ćete zeca tamo gdje ga je starac nekoć davno stavio.

(prema japanskoj priči Zec na Mjesecu)¹⁰

Nakon čitanja i kratke pauze, objave dojmova i pitanja za razumijevanje, učitelj pitanjima uvodi učenike u fazu zapažanja nove jezične pojave.

¹⁰ Sakade 2003: 35-37.

Podsjetimo se koji rečenični dijelovi čine gramatičko ustrojstvo rečenice?

Izdvojite rečenicu u kojoj jasno vidite gramatičko ustrojstvo rečenice koja ima subjekt, predikat i objekt.

Nastavni listić za uvježbavanje nove jezične pojave: red riječi u rečenici

1. Prepoznajte vrstu reda riječi u sljedećim rečenicama i na praznu crtu napišite o kakvom se redu riječi u rečenici radi:
 - a) Zec je došao u Mjesečevu sjenu. _____
 - b) Došao je starac po zeca u kolibu. _____
 - c) Majmun je voće donio. _____

2. Od ponuđenih riječi sastavite dvije rečenice. U prvoj neka red riječi bude stilski obilježen, a u drugoj stilski neobilježen. Pripazite na pisanje malog i velikog početnog slova.
 - a) za noć baka japanske čita laku priče

 - a. je pomoć zamoli za jer starac jako bio gladan životinje

 - b) i se i u iskrenost pažnju zečevu uvjerite sami

 - c) lisica majmun živjeli i su prijateljstvu u veliku

3. Prepišite pravilno sljedeće rečenice tako što ćete zanaglasnice staviti na točno mjesto. Red riječi neka bude stilski neobilježen.
 - a) Mjesec, zec, lisica i starac objedovali zajedno (su).

b) Mnogo životinja prošlo kroz šumu kad bile noći pune mjesečine (je; su).

c) Pahuljasti mjesec nasmiješio zecu (se).

4. Napišite stilski obilježenu rečenicu kojom ćete opisati zeca iz priče i označite rečenične dijelove kraticama.
-

Lingvometodički predložak za obradbu nove jezične pojave iz pravopisa u 8. razredu osnovne škole: kratice i pokrate

U primjeru je masno otisnutim slovima istaknuta nova jezična pojava kako bi je učenici već tijekom čitanja predloška zapazili te je u fazi sata koja slijedi promatrali i opisivali.

Lingvometodički predložak zasićen kraticama i pokratama

Ivanovo putovanje

*Ivan doista voli putovati. Posjetio je razne zemlje i vidio puno gradova u **EU-u** i **SAD-u** te proputovao tisuće **km**. Preletio je ocean jer najviše voli putovati zrakoplovom. Tada najbrže stigne, no tada i putovanje najkraće traje. Posjetio je Italiju, Mađarsku, Austriju **itd.** i upoznao mnogo novih prijatelja. Svake **god.** nastoji posjetiti nekoliko novih odredišta. Uvijek je sretan kada se vrati u **RH**. Tada svojim prijateljima iz **r.** donese darove. Svi su **uč.** tada radosni.*

Zadatak

Pred vama je kratak tekst u kojem su neke riječi napisane kraticama i pokratama. Znamo da se riječi u tekstu ne pišu skraćeno, u pokratama i kraticama, osim u iznimnim slučajevima. U ovome su tekstu neke kratice dobro uporabljene. Neke su točne u značenju, ali bi umjesto njih valjalo napisati cjelovite riječi ili nazive. Prepišite tekst tako da kratice i pokrate umjesto kojih valja napisati cjelovite riječi ili nazive napišete pravilno.

Primjeri za srednju školu

Citati, poslovice i aforizmi kao polazni tekst za sat ponavljanja jezičnih pojmova iz gramatike i nastavni listić za vježbu u I. razredu srednje škole: sintaktička služba i značenje nepromjenjivih vrsta riječi u rečenici

Izbor vježbi za nastavne faze provjeravanja naučenog na novim primjerima i sintetiziranja na satu obradbe nove jezične pojave u I. razredu srednje škole: sintaktička služba i značenje glagolskih vremena i glagolskih načina u rečenici

Izborni diktat kao polazni tekst za sat ponavljanja i usustavljanja jezičnih sadržaja u I. razredu srednje škole: nepromjenjive vrste riječi

Lingvometodički predložak za obradbu novog jezičnog sadržaja iz pravopisa u III. razredu srednje škole: kratice i pokrate

Članak kao polazni tekst za sat obradbe novog jezičnog pojma, nastavni listić za vježbu i provjerbeni lingvometodički predložak za III. razred srednje škole: tvorba riječi

Nastavni listić za vježbu novih jezičnih sadržaja iz povijesti hrvatskoga jezika u IV. razredu srednje škole: povijesni razvoj hrvatskoga standardnog jezika od 16. do 18. stoljeća

Nastavni listić za vježbu novih jezičnih sadržaja iz povijesti hrvatskoga jezika u IV. razredu srednje škole: hrvatski standardni jezik u 20. i početkom 21. stoljeća

Citati, poslovice i aforizmi kao polazni tekst za sat ponavljanja jezičnih pojmova iz gramatike i nastavni listići za vježbu u I. razredu srednje škole: sintaktička služba i značenje nepromjenjivih vrsta riječi u rečenici

Primjeri pokazuju kako kraće prozne forme, citati, poslovice i aforizmi, mogu biti sastavnice funkcionalnog polaznog teksta za opažanje i promatranje nove jezične pojave o kojoj učenici uče. Kratke prozne forme u ovom lingvometodičkom predlošku povezane su zajedničkom temom – ljubav. Nepromjenjive vrste riječi označene su drugom bojom, koja ukazuje na njihovu povezanost prema zajedničkoj osobini – nepromjenjivosti. Zasićenost jezičnom pojavom očituje se u zastupljenosti svih vrsta nepromjenjivih riječi u polaznome tekstu.

Lingvometodički predložak prikazuje se u razredu na slikokazu (u PowerPoint prezentaciji).

„Ljubav nije čudo, **ali** čini čudesa.“ (Milan Begović)

„Ljubav **ne** gleda lice.“ (bugarska narodna uzrečica)

„**U** ljubavi ste nastali, **u** ljubavi cvjetajte.“ (Friedrich Schiller)

„**Noćas** bih mogao napisati najtužnije stihove.“ (Pablo Neruda)

„**Oh**, zatvori vrata, i kad ih zatvoriš / dođi da sa mnom plačeš; / jer nema nade, nema lijeka, nema pomoći.“ (William Shakespeare)

Nakon čitanja i kratke objave dojmova nastavnik pitanjima uvodi učenike u fazu zapažanja nove jezične pojave.

Koji vam je citat najdraži? Obrazložite svoj odgovor.

Promotrite masno otisnute riječi u ovim rečenicama.

Kojoj vrsti riječi pripadaju?

Što je zajedničko tim vrstama riječi? (Kakve su one?)

Što znači da su te riječi nepromjenjive? (Ako učenici ne odgovore točno, nastavnik tumači i obrazlaže odgovor, jer je to važno za daljnji tijek sata i ponavljanje jezičnog sadržaja.)

Slijedi provjeravanje i uvježbavanje na novim primjerima i nastavnik najavljuje rješavanje nastavnog listića za provjeru naučenog. Primjeri za vježbu povezani su s polaznim tekstom tematikom ljubavi i zaljubljenosti.

Nastavni listić za provjeravanje i uvježbavanje na novim primjerima: sintaktička služba i značenje nepromjenjivih vrsta riječi u rečenici

1. Kojoj vrsti riječi pripadaju označene riječi u rečenicama?
 - a) Zaljubljena, prišla mu je **preblizu**.
 - b) Zaljubila sam se **nasmrt**.
 - c) **Sada** kada je znala zašto je otišao, slijedila bi ga i na kraj svijeta.
 - d) Dogovorio je sastanak **naslijepo**.
 - e) **Ovdje** se nalaze sve ljubavne tajne svijeta.

2. Imenujte članove rečeničnoga ustrojstva u rečenicama.
 - a) Ona **je preblizu**.
 - b) Zaljubila sam se **nasmrt**.
 - c) **Sada** mogu i na kraj svijeta.
 - d) Dogovorio je **sastanak naslijepo**.
 - e) **Ovdje** se nalaze sve ljubavne tajne svijeta.

3. Objasnite razlike u uporabi označenih priloga u rečenicama (obratite pozornost na pisanje zareza).
 - a) **Zaista**, vjerujem vam kada kažete da volite.
 - b) On je **zaista** zaljubljen.
 - c) **Zaista** je zaljubljen.

4. Kojoj vrsti riječi pripadaju označene riječi u rečenicama?
 - a) Izgovorio je što osjeća **naglas**.
 - b) Pjevanje podoknice utjecalo mu je **na glas**.

5. U rečenicama zaokružite priložne oznake.
 - a) Razgovarat ćemo o našoj ljubavi na balkonu.
 - b) Idem k voljenoj.
 - c) Idem s prijateljima na predstavu za Valentinovo.

6. U rečenicama zaokružite objekte.
 - a) Roditelji su pazili na nju.
 - b) Poslali smo ih po cvijeće za djevojke.

7. Odredite kojoj vrsti riječi pripadaju označene riječi te imenujte koju rečeničnu ulogu imaju.
- Očekivala je ljubavni poklon, **ali** tomu se nije nadala.
 - Dođite na susret pješice **ili** zovite taksi.
 - Svi su se složili, **samo** ona nije htjela priznati istinu o tome koga voli.
 - Nije poštovao pravila, **zato** ga nikada neću moći voljeti.
 - I** je veznik.
 - Ne** mogu se zaljubiti.
 - Zar** me ne čuješ?
 - Misliš **li** da je zaljubljen?
 - Li** je čestica.
 - Hej**, zar zaista misliš da se ne vidi da voliš?
 - Ah**, kad bih ti barem mogla pomoći.

Izbor vježbi za nastavne faze provjeravanja naučenog na novim primjerima i sintetiziranja na satu obradbe nove jezične pojave u I. razredu srednje škole: sintaktička služba i značenje glagolskih vremena i glagolskih načina u rečenici

Nastavni listić za vježbu koji se sastoji od nekoliko kraćih zadataka sastavljenih prema trima kraćim lingvometodičkim predlošcima.

- Pročitajte rečenice i odredite vrijeme govorenja i glagolski oblik za vrijeme podcrtanim glagolima u rečenici.

Rečenice	Vrijeme govorenja (prošlost/sadašnjost/ budućnost)	Glagolski oblik za vrijeme
U našoj školi <u>potiče se</u> čitanje.		
<u>Otputovat ćemo</u> za dva dana na seminar o književnosti.		
<u>Nastradali ste</u> ako vas vide bez knjige u ruci.		
<u>Propadoše</u> ako ne uče i čitaju.		

Nakon što prođe godina, <u>pomisli</u> će ona: „O čemu smo čitali, što smo naučili?“		
<u>Pomislih</u> na tebe i tvoje knjige prije nekoliko trenutaka.		
Sljedeće ljeto <u>planiramo</u> provesti uz dobro štivo.		

2. U sljedećim su se rečenicama potkrale pogreške, stoga prepisite rečenice ispravno.

a) Govoriti ću ti naizust najljepše rečenice iz *Priča iz davnine*.

b) Htjeo je vidjeti knjižnicu i rodnu kuću Ivane Brlić-Mažuranić.

c) Oduvijek je željeo otputovati u autoričino rodno mjesto.

d) Nedaj nikome da čita bajke umjesto tebe!

e) Bi li me razumjeli da čitam naglas?

f) Vi nam ne bi mogli pomoći ako pročitate umjesto nas.

g) Čim završi pandemija, ić ću na sajam knjiga.

h) Ja bi ti mogao napisati pismo ili pjesmu, ako želiš.

i) Mi bi rado došli na književnu radionicu.

j) Voljeo sam slušati bajke.

k) Vjerujem da bi mi vi rado pomogli rastumačiti ono što ne mogu naučiti čitajući.

Izborni diktat kao polazni tekst za sat ponavljanja i usustavljanja jezičnih sadržaja u I. razredu srednje škole: nepromjenjive vrste riječi

Diktat se bez opravdanog razloga ne uključuje u srednjoškolsku nastavu. U literaturi nalazimo mnoge primjere uključivanja izbornog i ostalih vrsta diktata u funkciji lingvometodičkog predloška u svim tipovima nastavnih sati i za sva nastavna područja Hrvatskoga jezika u osnovnoj i srednjoj školi (v. Visinko 2016).

Odabrani primjer pokazuje kako se tekst izbornog diktata može uključiti na sat ponavljanja jezičnog sadržaja iz gramatike u 1. razredu srednje škole.¹¹

Lingvometodički predložak u funkciji izbornog diktata

Trgovac i učitelj

Jednom davno neki trgovac htio da mu sin brzo izuči školu. Upitao je učitelja: „Jao, zar moj sin mora tako puno učiti? Ne biste li mogli skratiti program?“ Učitelj odgovori: „Oh, ovisi o tome kakvu budućnost želite za sina. Vidite, da Bog ovdje stvara hrast, trebalo bi mu oko dvadeset godina, ali ako treba stvoriti tikvu, e pa onda su mu dovoljna i dva mjeseca.“

(prilagođeno prema priči nepoznatog autora)

Lingvometodički predložak za obradbu novog jezičnog sadržaja iz pravopisa u III. razredu srednje škole: kratice i pokrate

U primjeru je razvidno da je lingvometodički predložak za srednju školu kompleksniji u odnosu na primjer koji se prikazao za obradbu iste pravopisne

¹¹ Aktivnosti nastavnika i učenika u radu s izbornim diktatom kao lingvometodičkim predloškom opisane su u odjeljku [Primjeri metodičkih modela - primjer za promatranje i opisivanje jezične pojave: nepromjenjive vrste riječi](#).

teme u 8. razredu osnovne škole¹². U osnovnoj školi učenik razlikuje kratice i pokrate, objašnjava razliku među kraticama i pokratama te ih pravilno piše, čita i sklanja. Primjer za srednju školu uključuje i inicijale i oznake, s naglaskom na deklinaciji pokrata i kraćenju riječi. Primjer pretpostavlja učenikovo poznavanje i primjenjivanje znanja o morfološkim obilježjima riječi i poznavanje tvorbenih načina.

Primjer lingvometodičkog predloška zasićenog kraticama i pokratama (primjereno učeniku srednje škole)

Izlet u Zagreb

Vikend sam odlučio provesti u Zagrebu u kojem nisam bio od 2020. g. Razmišljao sam o putovanju HŽ-om, no odlučio sam uštedjeti na vremenu, jer bi mi vlakom od Rijeke do Zagreba trebalo 15 h. Otputovao sam stoga očevim BMW-om. Prije putovanja napunio sam gorivo na INA-inoj benzinskoj postaji te sam usput nadoplatio ENC uređaj kako bih mogao bezbrižno putovati. Kontaktirao me prijatelj koji studira u SAD-u na kalifornijskom sveučilištu u L. A.-u. Naime, on će sljedeći tjedan posjetiti svoju obitelj u RH pa smo dogovorili kratki susret JZ od HNK-a, u Frankopanskoj ul. kod crkve sv. Vinka Paulskog. Otkad je otišao u SAD vidimo se jednom godišnje, a kad smo bili djeca svakodnevno smo gledali filmove na VHS-u i razmjenjivali CD-ove s glazbom ili PC igrama. Sad filmove i glazbu čuvam na USB-u od 64 GB. Kad sam stigao u Zagreb, parkirao sam kod FER-a, parkiranje platio SMS-om te, na 100 m udaljenom kiosku, kupio ZET-ovu kartu. Stigao sam 45 min ranije, pa sam odlučio kupiti prijatelju poklon. Nisam znao što bih mu poklonio, ali sam prije nekoliko dana pogledao emisiju o UNESCO-ovoj nematerijalnoj kulturnoj baštini pa sam odlučio pokloniti mu veliki licitar, težine skoro 500 g i 50 cm promjera, s obzirom na to da se umijeće medicarstva nalazi na popisu UNESCO-ove nematerijalne kulturne baštine RH. Ne gledam često TV, ali kad gledam onda najčešće gledam strane programe jer na HRT-u i RTL-u nema zanimljivog sadržaja.

¹² Usp. Lingvometodički predložak za obradbu nove jezične pojave iz pravopisa u 8. razredu osnovne škole: kratice i pokrate.

Članak kao polazni tekst za sat obradbe novog jezičnog pojma, nastavni listić za vježbu i provjerbeni lingvometodički predložak za III. razred srednje škole: tvorba riječi

Novinarski članak primjer je neknjiževnog teksta u funkciji polaznog lingvometodičkog predloška za obradbu nove jezične pojave koja se odnosi na tvorbene i netvorbene riječi i tvorbene načine.

Motivacija započinje nastavnikovim pitanjem:

Sjećate li se nekih svojih tajnih riječi koje ste smišljali i uporabljali u posebnim situacijama u vrijeme svoga djetinjstva?

Jeste li sami izmislili neku novu hrvatsku riječ?

Kako nazivamo nove riječi u hrvatskom jeziku?

Postoji natječaj za najbolju hrvatsku novu riječ. Što znate o tome?

Poslušajmo članak o aktualnim hrvatskim novotvorenicama.

Nove hrvatske riječi

Svaki se mjesec u novinama pojavljuju brojne nove riječi: **duplerica** (dvije stranice u sredini novina, obično s fotografijama), **javnik** (javni djelatnik), **udomitelj** (osoba/obitelj koja udomljuje dijete/kućnog ljubimca), **objavnik** (portal), **podzemnica** (podzemna željeznica), **osladak** (desert)...

Časopis Jezik već dugi niz godina organizira natječaj za najbolju hrvatsku riječ. Prednost imaju zamjene za tuđice, osobito anglizme. Neke od riječi koje su ove godine pristigle na natječaj za najbolju hrvatsku novotvorenicu su: **odobrenica** (licenca), **šiljevina** (ostatak od šiljenja olovke), **kliznica** (slajd), **ponovak** (repriza), **nejasnica** (nejasna riječ), **blaćenik** (osoba koju „blate”), **biciklati/biciklirati** (voziti bicikl), **odmrljivač** (sredstvo za uklanjanje mrlja), **zapozorje** (backstage), **iskočnik** (pop up window), **bocar** (osoba koja za život zarađuje skupljajući boce), **razvojnik** (onaj koji što razvija), **bilješkinja** (kao parnjak za javni bilježnik) i mnoštvo drugih.

Svatko može osmisliti i predložiti najviše pet riječi koje nisu zabilježene u hrvatskim rječnicima te osvojiti jednu od triju novčanih nagrada. Cilj osmišljavanja novih riječi upravo je promicanje

i njegovanje hrvatskog jezika umjesto nekritičkog preuzimanja i posuđivanja riječi iz stranih jezika.

(lingvometodički predložak sastavljen prema nekoliko internet-skih izvora)¹³

Nastavni listić za uvježbavanje jezične pojave na novim primjerima: tvorba riječi

1. Odredite tvorbene načine kojima su nastale označene tvorenice.

Prepoznao je rukopis i odmah vidio da je to rukopisni problem.

Stao je kraj prozora i počeo prozivati poimence.

a) rukopis _____

b) rukopisni _____

c) poimence _____

2. Dovršite rečenicu: Perfektizacija je _____

Navedite primjer:

3. Zadatak ima dva dijela!

- a) Preoblikujte navedene svršene glagole u nesvršene:

prepisati – _____

namijeniti – _____

- b) Nadopunite rečenicu:

Sufiksalna tvorba kojom se od svršenog glagola tvori nesvršeni naziva se _____

¹³ <https://dnevnik.hr/vijesti/hrvatska/dodijeljena-nagrada-dr-ivan-sreter-za-najbolju-novu-hrvatsku-rijec---553657.html> (pristupljeno 1. travnja 2019.)

<https://net.hr/danas/kultura/izmisлите-novu-hrvatsku-rijec-i-zaradite-novce/> (pristupljeno 1. travnja 2019.)

<https://www.lupiga.com/vijesti/stiglo-500-prijedloga-za-najbolju-novu-hrvatsku-rijec> (pristupljeno 1. travnja 2019.)

4. Zaokružite netvorbenu riječ:
pisac, pišček, ljetno, ljetina, ljetni, hokejaš, hokejaški.
5. Zaokružite riječ koja s obzirom na tvorbenu porodicu ne pripada nizu.
nositi, nosač, nositeljica, nosnica, nosačica
6. Uspravnim crtama tvorbenu raščlanite navedene riječi.
prijateljstvo besraman raščešljati
7. U navedenom nizu zaokružite riječi koje imaju sufikse.
učitelj stricem uljez tužan
8. Zaokružite (T) ispod točne tvrdnje ili (N) ispod netočne tvrdnje.
- a) Hrast je tvorbena riječ.
T N
- b) Tvorbena osnova je isto što i korijen leksema.
T N
- c) Najplodniji tvorbena način u imenicima je sufiksna tvorba.
T N
- d) U hrvatskom jeziku postoje četiri tvorbena načina.
T N
9. Napravite morfološku i tvorbenu analizu sljedećih riječi.

Riječ	Morfemska analiza	Tvorbena analiza
nered		
mljekarica		

10. Označite tvorbena šav u sljedećim riječima i odredite kojim su tvorbena načinom nastale.

Riječ (tvorbena analiza)	Tvorbena način
nizbrdica	
petica	

ujutro	
podnožje	
romanopišćev	
sustanar	

U nastavku sata tvorba riječi uvježbava se igrom kviza koji je pripremio nastavnik. Kviz može biti zabavni način provjere naučenog, jer će nakon kviza učenici zamijeniti svoje nastavne listiće s odgovorima. Međusobno će odgovore ispravljati te će zajedno s nastavnikom provjeravati njihovu točnost.

Zadatak i nastavnikove upute za rad

U nastavku sata ćemo odigrati kviz čija su pitanja povezana s temom tvorbe riječi.

Podijelite se u skupine po četiri ili pet učenika (ovisno koliko učenika ima u razredu; trebale bi biti četiri skupine po četiri ili pet učenika).

Svaka skupina dobit će listić na koji valja napisati ime skupine.

Svatko je dobio dva listića.

Na jedan listić pisat ćete konačne odgovore. Na drugi možete zapisivati odgovore kada niste sigurni u njihovu točnost i taj papir može poslužiti kao koncept i podsjetnik za učenje nakon kviza.

Kviz se sastoji od 20 pitanja; za svaki odgovor imat ćete 30 sekundi, osim u nekim zadacima, kada ću vam napomenuti drugačije.

Pitanja se odnose na gradivo tvorbe riječi.

Svaki član skupine treba sudjelovati i trebali biste se dogovarati u vezi s odgovorima koje ćete ponuditi. Kada odgovorite na pitanja, listiće ćete zamijeniti sa susjednom skupinom koja će ih ispravljati, zatim ćemo zajedno komentirati rješenja zadataka i obrazložiti točne odgovore.

Uz rješenja ćemo pisati i bodove koje zadatak nosi. Kviz ukupno nosi 35 bodova. Pobjedila je ona skupina koja bude imala najveći broj bodova.

Ako je sve jasno – krenimo! Sretno svima!

Provjerbeni lingvometrički predložak: kviz

Pitanja u kvizu:

1. Uz pomoć preoblake opišite tvorbenu značenje riječi „kipar“.

Odgovor: _____
onaj koji izrađuje kipove

2. Ako preoblaka glasi „koji se odnosi na nogomet“ kako glasi tvorbena riječ?

Odgovor: _____
nogometni

3. Koji je najčešći tvorbena način u hrvatskome jeziku?

Odgovor: _____
sufiksna tvorba

4. Ispišite riječi koje su tvorene sufiksnom tvorbom: plesačica, poslijeratni, jačati, pračovjek, Dalmatinka

Odgovor _____
plesačica, jačati, Dalmatinka

5. Načinite tvorenice sufiksom -ač od sljedećih riječi: čitati, držati, grijati, pjevati

Odgovor: _____
čitač, držač, grijač, pjevač

6. Kako glasi tvorbena osnova riječi **prevelik** i kojim tvorbenim načinom je riječ nastala?

Odgovor: _____
tvorbena osnova: **velik**
tvorbena način: **prefiksna tvorba**

7. Tvorbeno analiziraj riječi: **bratov, besubjektna**

Odgovor: _____

preoblika: **koji pripada bratu, koja nema subjekt**

tvorbena osnova: **brat, subjekt**

pronađi i obilježi tvorbeni šav: **brat-ov bez-subjekt-na**

8. Kako se naziva tvorbena granica među tvorbenim sastavnicama, a označujemo je okomitom crtom?

Odgovor: _____

tvorbeni šav

9. Tvorbeno raščlani riječ nadlaktica.

Odgovor: _____

nad-lakt-ica

10. Preoblikuj navedene nesvršene glagole u svršene.

Za dodatni bod imenuj sufiksalsnu tvorbu kojom od nesvršenih nastaju svršeni glagoli.

Odgovor: _____

gledati – pogledati

misliti – pomisliti

vrsta sufiksalsne tvorbe: **perfektivizacija**

11. Riječi more – morski su u tvorbenom vezi.

točno/netočno

Odgovor: _____

točno

12. Ispišite riječi koje su tvorene prefiksalsno-sufiksalsnom tvorbom:

primorje, potkoljenica, vrhunski, gitara, narukvica

Odgovor: _____

primorje, potkoljenica, narukvica

13. Koja od navedenih riječi ne pripada nizu: grad, gradski, nagrada, građanin?

Objasnite zašto!

Odgovor: _____

nagrada

Objašnjenje: **Ne pripada istoj tvorbenoj porodici.**

14. Napišite tri nove riječi koje pripadaju istoj tvorbenoj porodici kao zadana riječ: **put**

Odgovor: _____

putovanje, putni, putovati...

15. Kako je tvorena riječ **potpalublje**?

Odgovor: _____

prefiksarno-sufiksarnom tvorbom

16. Izvedite riječ za etnika grada Varaždina.

Odgovor: _____

Varaždinac

Za dodatni bod odgovorite: Kojim je tvorbenim načinom nastala riječ za etnika iz prethodnog zadatka?

Odgovor: _____

sufiksarnom tvorbom

17. Tvorbeno raščlani riječ besraman

Odgovor: _____

bez-sram-an

18. **Iščitati** je riječ nastala **prefiksarnom** tvorbom; navedite glasovne promjene do kojih je došlo prilikom tvorbe.

Odgovor: _____

jednačenje po zvučnosti, jednačenje po mjestu tvorbe

19. Iz navedenog niza ispiši nemotivirane riječi: zubić, jačati, ručetina, orah, plivač, voda, more

Odgovor: _____

orah, voda, more

20. Tvorbena riječ je isto što i motivirana riječ.
točno/netočno

Odgovor: _____

točno

Nastavni listić za vježbu novih jezičnih sadržaja iz povijesti hrvatskoga jezika u IV. razredu srednje škole: povijesni razvoj hrvatskoga standardnog jezika od 16. do 18. stoljeća

Primjer nastavnog listića za vježbu na satu povijesti hrvatskoga standardnoga jezika u nastavnoj fazi sinteze odlikuje se kreativnošću i unutarpredmetnim povezivanjem gradiva iz povijesti jezika i književnosti (kraće prozne vrste; zagonetke; dijalektna književnost).

Nastavni listić: povijest razvoja hrvatskoga standardnog jezika od 16. do 18. stoljeća

Pred vama je izbor zagonetki Frana Krste Frankopana iz zbirke *Zganke za vrime skratiti*.

Pokušajte odgonetnuti tko ili što se krije u zagonetki. Svoje odgovore napišite na crtu ispod svake zagonetke.

*Nit sam riba, nit sam ptica,
dvi mam špice kot iglica,
u toplini očerlenjivam,
u zadnici dobro skrivam.*

*Si mi draga i ljublena
jer si glatka i rumena,
al životu ne uvolim
dok ti kožu ne rasporim.*

*Ja sam prava mati vsakomu človiiku,
dok mu je sujeno, dajem hranu, diku,
kad jur nigdir nima svoje prederžanje,
k meni biva vazdar slobodno vticanje.*

*Od zvira nosim ime,
od ptice je mi plime,
perja nimam, vim proličem,
mrake ljubim, dan zamičem.*

*Dvanajst sinkov sobom vodim,
vsemu svitu hranu nosim,
kaj se godre prigođiva,
Sinkom mojim znano biva.*

*Do četiri pute čes leto rođivam,
vazdar drugu halju, obličje dobivam,
jes v porodu pervom stara i nevojlna,
potlam vazdar lipa, rodna i povojlna.*

Odgovori: rak, jabuka, zemlja, šišmiš, godina, četiri godišnja doba.

Nastavni listić za vježbu novih jezičnih sadržaja iz povijesti hrvatskoga jezika u IV. razredu srednje škole: hrvatski standardni jezik u 20. i početkom 21. stoljeća

Rješavanjem konkretnih primjera iz tiskanih tekstova objavljenih u prvoj polovici 20. stoljeća učenici potvrđuju da su ostvareni ishodi predviđeni za tu nastavnu jedinicu. Opisujući povijesni razvoj hrvatskoga pisma i pravopisa,

osnovna obilježja povijesti razvoja hrvatskoga jezika, učenici će prepoznati i obrazložiti karakteristike fonološkog, morfonološkog i fonološko-morfonološkog pravopisa.

Nastavni listić za vježbu u fazi sinteze sata povijesti hrvatskoga jezika

1. Pročitajte ulomak iz romana *Plodovi zemlje* Liviu Rebreanu prevedenoga na hrvatski jezik 1943. godine.

Poslije tij rieči postao je Tit još žalostniji. Takav čovjek smatra blago od žene, kakvo je Rozika svojim vlasništvom! Promatrao ga je s puno prezira. Lang je imao mađarski brk, žive crne oči, debeli nos i kovrčavu kosu crnu kao ugljen. Odjedanput je dakako požutio u licu i tako izgledao deset godina stariji, premda mu nije bilo ni tri-deset godina. Od srčbe je štaviše Titu prošla volja i radost, da priča o tučnjavi.

Podcrtajte sve riječi koje se prema današnjem pravopisu pišu drugačije.

Usporedite pravopis kojim je pisan tekst s današnjim pravopisom.

Odredite vrstu pravopisa o kojoj se radi. Obrazložite na primjerima.

Navedite naziv i godinu izdanja pravopisa prema kojem je tekst romana *Plodovi zemlje* uređen.

2. Pokušajte pretpostaviti koju riječ su zamjenjivale navedene riječi i napišite na crtu.

mirisnica _____

slikopis _____

putničar _____

veleigralište _____

voznica _____

U kojem je razdoblju povijesti razvoja hrvatskoga standardnog jezika osnovan Hrvatski državni ured za jezik i koji su mu bili zadaci i uloga?

Podvucite riječi napisane prema fonološkom pravopisu jednom crtom, a riječi napisane prema morfonološkom pravopisu dvjema crtama.

iščupati, otploviti, predsjednik, potpalublje, napredci, podcrtati, odćurlikati, brodski, gradski, podstanar, predstava, predstavnik, beskofeinski

PRIMJERI ZADATAKA ZA STVARALAČKI RAD NAKON PROČITANOGA TEKSTA

U nastavnome su procesu, uz ostalo, važni sustavi pitanja i odgovora i zadataka i njihova rješavanja. Stoga su zadaci i pitanja važni u nastavi književnosti i aktualna tema metodičke literature. Metodičari im pristupaju s različitih pozicija te ih u skladu s tim uključuju u nastavu. Postoji mnogo različitih podjela i kriterija u klasifikaciji pitanja i zadataka (v. Težak 1986; 1988; Diklić 1989; Šabić 1991; Rosandić 2005; Visinko 2010).

Prema psihološko-spoznajnoj komponenti u promatranju i interpretaciji književnog djela Rosandić pitanja dijeli na pitanja koja pokreću učenikovo zapazanje, pitanja koja pokreću intelektualnu djelatnost, učenikovu imaginaciju, kritičku refleksiju, asocijativne procese, pitanja koja traže analogije i razgraničenja i problemska pitanja (usp. Rosandić 1986: 212).

Pitanjima i zadacima za usmjereno čitanje može se učenika uputiti prema određenim problemima u tekstu, što će poboljšati i ubrzati tijek interpretacije. Prema usmjerenosti zadataka koji su povezani uz samostalno čitanje, kao samostalni rad kod kuće ili na školskom satu, pitanja i zadatke moguće je podijeliti na stvaralačka pitanja i zadatke, reproduktivna pitanja i zadatke i analitičko-sintetička pitanja i zadatke (usp. Rosandić 1986: 143).

Pitanja i zadatke koji se odnose na interpretaciju književnog lika Diklić dijeli u dvije osnovne kategorije – prema sadržaju i zadacima (koji upućuju na predmet promatranja, interpretativno-analitičku aktivnost i psihološku aktivnost učenika) i prema formi (Diklić 1989: 157-199). Prema psihološko-spoznajnoj usmjerenosti razlikuje rekognitivne, reproduktivne, rekonstruktivne i produktivne tipove zadataka i pitanja (Diklić 2009: 140-141).

Učitelj/nastavnik odabire koji će tip pitanja i zadatka primijeniti, ovisno o tome što će se i kako interpretirati i ovisno za koju su od faza školskog sata pitanja i zadaci namijenjeni.

U fazi doživljajno-spoznajne motivacije na satu školske interpretacije književnog djela mogu se odabrati stvaralački zadaci koji kao polazište imaju poticajnu riječ, uz koju učenici asociraju i povezuju središnje motive književnog djela (usp. odjeljak *Primjeri motivacija za recepciju književnog teksta*).

Nakon pročitane teksta i objave dojmova, u fazi interpretacije teksta, tijekom vođenog, heurističkog razgovora te u fazi stvaralačke sinteze školskog sata interpretacije književnog djela, pitanjima i zadacima potiču se različiti doživljajno-spoznajni procesi u učenika. S obzirom na to mogu se zadati različiti tipovi pitanja i zadataka.

Odabrani se primjeri odlikuju raznolikošću i ističu se kreativnim pristupom u osmišljavanju zadataka, stoga im je cilj utjecati na razvoj učenikovih intelektualnih mogućnosti. Nastojalo se izabrati što više različitih primjera koji će studenta potaknuti na stvaranje i pripremanje novih primjera.

Primjeri kombiniranih stvaralačkih zadataka namijenjeni samostalnom radu učenika, radu u paru ili u skupinama prikazuju se u dvjema skupinama. To su primjeri za osnovnu i srednju školu.

Primjeri za osnovnu školu

Stvaralački zadatak u vezi s upoznavanjem književnosti kao umjetnosti riječi u 5. razredu osnovne škole

Stvaralački zadaci uz ulomak iz romana *Poljubit ću je uskoro* Šime Storića u 6. razredu osnovne škole

Stvaralački zadaci uz pjesmu *Ako* Rudyarda Kiplinga u 7. razredu osnovne škole

Stvaralački zadaci uz ulomak iz proznog djela *Prvi poljubac* Ratka Bjelčića u 7. razredu osnovne škole

Stvaralački zadatak uz učenje o autobiografiji i biografiji u 7. razredu osnovne škole

Stvaralački zadatak uz pjesmu *More* Josipa Pupačića u 8. razredu osnovne škole

Stvaralački zadatak u vezi s upoznavanjem književnosti kao umjetnosti riječi u 5. razredu osnovne škole

Interaktivni zadaci poput osmosmjerki, križaljki i sličnih slagalica vrlo su popularni i učenici ih rado rješavaju i dobro prihvaćaju, osobito u osnovnoj školi, gdje se često uključuju u nastavu stranih jezika. U nastavi Hrvatskoga jezika osmosmjerku je moguće uključiti na kraju školskog sata u sintezi ili stvaralačkoj sintezi, kada želimo ponoviti naučeno i utvrditi ključne pojmove, ali i u fazi motivacije, kao zadatak na nastavnom listiću koji se dijeli učenicima (otisnut na papiru) ili kao zadatak koji se rješava *online*. Dobro je da učenik uspješno rješavajući osmosmjerku dođe do rješenja i novoga pojma o kojemu će tek učiti (u fazi motivacije) ili koji je naučio na satu. To znači da rekreativno-zabavna jezična igra nije sama sebi svrha nego je u funkciji zapažanja novoga pojma.

Alata za izradu interaktivnih zadataka ima mnogo, no važno ih je prilagoditi kako bi, uz zabavnu, imali i obrazovnu zadaću¹⁴. Osobito se misli na prilagodbu hrvatskoj latinici, tj. dvoslovima i slovima s dijakritičkim znakovima.

Zadatak

Zadatak za rješavanje osmosmjerke namijenjen je fazi sinteze na satu književnosti u osnovnoj školi vezan uz obradbu nastavnih sadržaja koji obuhvaćaju podjelu umjetnosti u 5. razredu.

Može se rješavati i u fazi motivacije na jednom od sljedećih školskih satova književnosti, nakon što su učenici upoznati s podjelom umjetnosti na vrste, kao dinamična i zabavna igra u funkciji ponavljanja naučenog i uvoda u novu nastavnu jedinicu (primjerice, podjelu književnosti na rodove i vrste).

Riješite osmosmjerku! Kada pronađete sve pojmove vezane uz različite umjetnosti o kojima smo danas govorili, nezaokružena slova donijet će rješenje koje krije temu današnjeg sata književnosti.

¹⁴ Usp. <https://e-laboratorij.carnet.hr/word-search-labs-izradi-svoju-osmosmjerku/>
<https://www.artrea.com.hr/osmosmjerke.html> (pristupljeno 1. kolovoza 2023.)

S	T	R	I	P	■	K	■	NJ	I
Ž	E	L	I	R	I	K	A	V	N
L	I	N	I	J	A	■	H	M	S
C	R	T	A	O	S	I	T	L	L
J	E	■	U	M	T	J	E	I	I
P	T	A	M	S	E	J	P	F	K
I	R	I	J	E	Č	N	O	S	A
K	T	■	R	A	B	Z	A	L	G
B	O	J	A	I	D	R	A	M	A
J	■	E	P	L	E	S	Č	■	I

Pronađite sljedeće pojmove: **pjesma, film, drama, glazba, slika, kip, ples, strip, boja, crta, linija, riječ, lirika, stih.**

(Rješenje osmosmjerke: Književnost je umjetnost riječi.)

Stvaralački zadaci uz ulomak iz romana *Poljubit ću je uskoro Šime Storića* u 6. razredu osnovne škole

Zadaci na razini prepoznavanja, reproduciranja i rekonstruiranja na satu školske interpretacije proznog djela, ulomka iz romana Šime Storića *Poljubit ću je uskoro*, usmjereni su ponovnom organiziranju poznatog gradiva i njegovu sintetiziranju i samoprovjeri, uz korištenje digitalnih alata.

1. Prvi zadatak na razini prepoznavanja i rekonstruiranja povezan je s ključnim pojmovima iz teorije književnosti (pripovjedač i tipovi pripovjedača, karakterizacija likova).

Povežite pojmove iz lijevog stupca s primjerima iz desnog stupca.

Karakterizacija lika govorom	Iz kuće iziđe visoka, mršava žena, u neobično širokoj crnoj suknji, crnoj košulji i s crnim rupcem na glavi – moja baka Klara.
Karakterizacija postupkom	– E, to smo did Vilim i ja kad smo se vinčali! – reče baka pa se nasmije. – Vidi dida kaki je lip!
Opis vanjskoga izgleda lika	Kad im priđoh, baka odvoji ruke od mame i savije ih oko moga vrata. Izljubi me po licu, čelu, kosi.

Pripovijedanje	Zatim smo se autobusom vozili dvadesetak kilometara, pješačili još desetak minuta i pred zalazak sunca zastali na uzvisini odakle smo, dolje u bujnu zelenilu, ugledali kuću bake Klare.
Opis	Gledam uvećanu fotografiju na kojoj je dvoje mladih. Veseli su i nasmijani. On je u crnom odijelu, bijeloj košulji i s kravatom, a ona ima bijelu košulju s čipkastim ovratnikom.
Dijalog	– Bako, – zovnuh je – mogu li se ići kupati? – A znaš li plivat? – Znam.

2. Drugi zadatak sastoji se od pitanja za razumijevanje pročitano, samoprovjeru i ponavljanje. Zadatak se zadaje učenicima nakon samostalnog čitanja ulomka iz romana kako bi se provjerilo razumijevanje pročitano ili kao zadatak za samoprovjeru razumijevanja ulomka, koji učenici rješavaju nakon samostalnog čitanja.

Kviz koji je osmislio učitelj sastavljen je uz korištenje digitalnih alata.¹⁵

Riješite kviz na sljedećoj poveznici:

<https://wordwall.net/hr/resource/60657537/kod-bake-klare>

3. Stvaralački zadatak usmjeren je na učenikovo izražavanje pismom o životnim stvarnostima o kojima promišlja.

¹⁵ <https://wordwall.net/hr> (pristupljeno 14. rujna 2023.)

Pročitajte članak o zdravoj prehrani za tinejdžere na poveznici:
<https://www.savjetnica.com/zdrava-prehrana-za-tinejdzere> ¹⁶

Napišite u bilježnicu pismo ohrabrenja i podrške Filipu koji je čvrsto odlučio da želi smršavjeti. Pismo Filipu pišite u prvom licu. U pismu opišite neke svoje načine zdrave i pravilne prehrane koji mu mogu pomoći u donošenju odluke. Opišite koje dnevne aktivnosti koje pomažu u održavanju tjelesne težine donosi članak o zdravoj prehrani za mlade.

Stvaralački zadaci uz pjesmu *Ako Rudyarda Kiplinga* u 7. razredu osnovne škole

Stvaralačkim zadacima koji slijede prethodi motivacijski zadatak na razini razlikovanja i prepoznavanja te pitanja nakon pročitanoog teksta na satu školske interpretacije lirske pjesme, kako bi učenici osvijestili pojam **dobra čovjeka** koji propituje refleksivna pjesma.

Učitelj može prije zadavanja zadataka započeti pitanjima: *Koje se najvažnije osobine osobe koja je dobra ističu u pjesmi Ako Rudyarda Kiplinga. Koje smo osobine dobre osobe prepoznali u pjesmi? Navedite ih ponovno i potražite i pročitajte stihove kojima je to iskazano. Obrazložite zašto te osobine čine dobru osobu? Zašto je riječ Čovjek napisana velikim početnim slovom, kao i riječ Volja? Kakav je čovjek Čovjek? Je li teško biti Čovjek iz pjesme? Obrazložite! Možemo li za sebe reći da znamo „dobro ispuniti svaku minutu“? Što nas to sprečava da dobro ispunimo svaku minutu?*

Primjer koji slijedi prikazuje kombinirane zadatke na razini prepoznavanja, reproduciranja i stvaranja u fazi stvaralačke sinteze na satu školske interpretacije lirske pjesme.

Zadatak

Već ste sedmi razred i uskoro ćete, nakon što odu osmaši, biti najstariji učenici u školi. Tijekom svih proteklih godina skupili ste brojna vlastita iskustva; s prijateljima, s roditeljima, u školi...

¹⁶ <https://www.savjetnica.com/zdrava-prehrana-za-tinejdzere/> (pristupljeno 14. rujna 2023.)

Razmislite o njima i svoje zaključke opišite u kratkom sastavku u obliku pisma, u šest do osam rečenica. Pišite pismo u prvom licu, a temu odaberite sami između dviju ponuđenih.

Prva tema namijenjena je pismu učenicima četvrtog razreda, njen naslov je *Četvrtašima*. Napišite pismo sadašnjim četvrtašima i pružite im savjete o prelasku u peti razred i o onome što smatrate bitnim.

Drugi naslov koji možete odabrati je *Poslušajte sada vi mene*. Pod tim naslovom napišite pismo svojim roditeljima u kojem ih savjetujete o tome što biste vi učinili drugačije od njih, primjerice, mislite li da su ponekad prestrogi, a ponekad možda suviše popustljivi; kada se prema vama odnose dobro, a kada loše, koje su njihove mane i koje su njihove vrline.

Stvaralački zadaci uz ulomak iz proznog djela *Prvi poljubac* Ratka Bjelčića u 7. razredu osnovne škole

Primjer uključuje kombinaciju pitanja za reproduciranje i stvaralačkog zadatka u fazi stvaralačke sinteze na satu školske interpretacije proznog djela (ulomka).

Zadatak na razini prepoznavanja i rekonstruiranja povezan je s ključnim pojmovima iz teorije književnosti (pripovjedač i tipovi pripovjedača; razlikovanje pripovjedača (u 1. i 3. licu) od pisca). Učitelj može prije zadavanja zadataka započeti sljedećim pitanjima:

U kojem licu priča pripovjedač? Što mislite bi li na vas podjednak dojam ostavio pripovjedač koji pripovijeda u prvom ili trećem licu? Što se time postiže i koja je uloga privida stvarnog sudionika priče? Obrazložite!

Rekli ste da su u ljubavi bitno razumijevanje, slaganje, razgovor. Što od navedenoga naslućujete u ponašanju dječaka Ratka i djevojčice? Možete li se poistovjetiti s pripovjedačem kojeg upoznajete u tekstu? Obrazložite!

Primjeri zadataka za izražavanje koji slijede (opisivanje osobe (lika), stvaralačko prepričavanje, uvježbavanje sastavljanja pisma) povezani su s uvodnim

pitanjima i osmišljeni su s ciljem da učenici izraze vlastiti doživljaj književnoga teksta i osvijeste ključni problem proznog teksta kao svezremensku preokupaciju svojih vršnjaka.

Opišite nekoga (djevojku, mladića) koji je zaljubljen; izgled, oči, izraz lica, držanje tijela, pokrete. Pripazite na redosljed u opisu.

Što mislite, kako se nastavila priča o dječaku Ratku i djevojčici u koju je zaljubljen? Prepričajte priču i dodajte joj zamišljeni kraj. Razmislite o onome što se dogodilo između dječaka Ratka i djevojčice.

Koji biste savjet dali nekom dječaku ili djevojčici koji/koja nije još iskusio/la prvi poljubac? Što biste mu/joj savjetovali da učini?

Odaberite jednu od dviju inačica zadatka:

Napišite dva pisma. Pisma trebaju imati najviše deset rečenica.

Prvo pismo neka bude napisano u prvom licu. Pokušajte se poistovjetiti s dječakom Ratkom ili djevojčicom i uputite pismo prijatelju ili nekome od koga tražite savjet.

Drugo pismo pišite u trećem licu; vaš će sugovornik biti vaša vršnjakinja ili vršnjak s kojom/kojim ćete podijeliti svoje mišljenje o sličnim iskustvima.

Stvaralački zadatak uz učenje o autobiografiji i biografiji u 7. razredu osnovne škole

Komparativni zadatak osmišljen je kao usporedba dviju osoba u fazi interpretacije na satu književnosti i stvaralaštva u dvama različitim tekstovima: književnoumjetničkom tekstu, Ivana Brlić-Mažuranić: *Autobiografija*¹⁷, i znanstvenom tekstu, enciklopedijskoj natuknici Brlić-Mažuranić, Ivana.¹⁸

U *Autobiografiji* Ivane Brlić-Mažuranić i enciklopedijskoj natuknici o Ivani Brlić-Mažuranić pronađite podatke koji se podudaraju.

¹⁷ Brlić-Mažuranić, Ivana. 1968. *Autobiografija*. U: Brešić 1997: 521–528.

¹⁸ <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=9601> (pristupljeno 1. lipnja 2023.)

Izdvojite podatke koje je književnica izdvojila kao važne u predstavljanju sebe.

Napišite svoj životopis; uključite u njega osobne podatke koji će vas predstaviti. Podatke o sebi izaberite s obzirom na njihovu važnost i popišite ih sustavnim redoslijedom. Potom napišite enciklopedijsku natuknicu o sebi, pazeći na sažetost i važnost podataka.

Zadatak se može osmisliti i drugačije, uz nastavne sadržaje tumačenja pojma romansirane biografije u 7. razredu. Primjerice, može se komparativnim zadatkom usporediti *Autobiografiju* Ivane Brlić-Mažuranić (ulomak ili cjelovitu) s ulomkom iz romansirane biografije Ivane Brlić-Mažuranić autorice Sanje Lovrenčić *U potrazi za Ivanom*¹⁹ ili s jednom od njenih brojnih biografija (v. Visinko 2010: 189).

Stvaralački zadatak uz pjesmu *More* Josipa Pupačića u 8. razredu osnovne škole

Križaljke i slične *mozgalice* možemo koristiti u različitim fazama sata i svim nastavnim područjima; primjerice u fazama motivacije, provjere naučenoga ili uspostavljanja kontinuiteta u radu na satu obradbe novih nastavnih sadržaja iz hrvatskog jezika i komunikacije, tijekom provjere i uvježbavanja, kao i u stvaralačkoj sintezi na satu školske interpretacije književnog djela, sinteze na satu povijesti književnosti ili satu teorije književnosti, kao zadatak za razumijevanje i povezivanje nastavnog sadržaja i/ili kao zadatak za samoprovjeru naučenog gradiva na satu. Bez obzira sastavimo li ih sami ili oblikujemo jednostavnim alatima (kada ih valja prilagoditi hrvatskoj latinici), križaljke možemo upotrijebiti i kao zadatak za domaću zadaću²⁰

¹⁹ Lovrenčić 2006

²⁰ Interaktivnu križaljku je, kao i osmosmjerku, moguće izraditi uz pomoć različitih alata za kreiranje križaljki koje možemo naći na internetu ([usp. https://puzzel.org](https://puzzel.org)). Na navedenoj poveznici mogu se pronaći jednostavni alati za oblikovanje različitih vrsta križaljki i ostalih edukativnih zadataka; osim križaljki tu su alati za sastavljanje igre memorije, slagalica, akrostiha, premetaljki, osmosmjerki, kviza itd. (pristupljeno 31. kolovoza 2023.)

Križaljka u primjeru osmišljena je za fazu sinteze na satu interpretacije lirске pjesme u 8. razredu. Uključuje samo pojmove povezane uz interpretiranu pjesmu.

Uoči rješavanja križaljke slijedi učiteljevo uvodno objašnjenje:

Godine 1996. utemeljena je književna manifestacija pod nazivom *Dobrojutro more*. Naziv je dobila po naslovu možda najpoznatije pjesme Josipa Pupačića – *More*.

Riješite točno križaljku i otkrijte u kojem se hrvatskom mjestu pokraj Splita svake godine održava ova manifestacija.

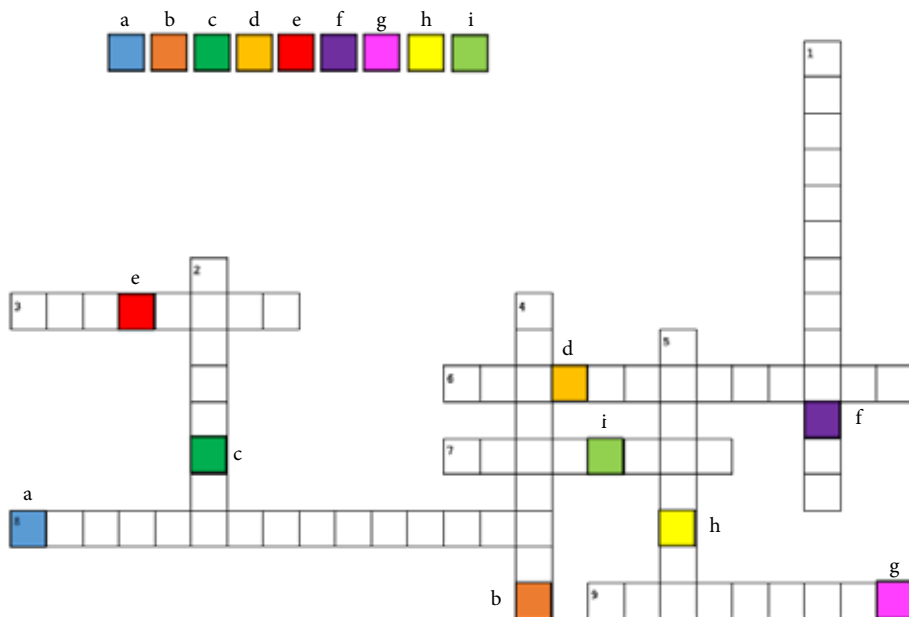
OKOMITO

1. Koji stih prema broju slogova prevladava u pjesmi?; 2. S obzirom na izostanak rime i interpunkcijskih znakova, kako se naziva stih kojim je pisana pjesma?; 4. Kako pjesnik naziva more?; 5. Kako se naziva stilsko izražajno sredstvo koje označava ponavljanje samoglasnika u stihu?

VODORAVNO

3. Koju pjesničku sliku prepoznajete u sljedećem stihu: *i zagrlji me more oko vrata*?; 6. Kako nazivamo prisustvo pjesnika u pjesmi?; 7. Koju pjesničku sliku prepoznajete u sljedećem stihu: *i more i ja i ja s morem zlatom sjedimo skupa na žalu vrh brijega*?; 8. Pjesnik o moru govori kao o živome biću. Kako nazivamo to stilsko izražajno sredstvo?; 9. Kojim riječima u stihovima pjesnik iskazuje svoju prisutnost u pjesmi? O kojoj se vrsti riječi radi?

(Rješenje križaljke: Podstrana)

Primjeri za srednju školu

Stvaralački zadaci u vezi s učenjem o rimskoj književnosti u I. razredu srednje škole

Stvaralački zadaci u vezi s učenjem o hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti u I. razredu srednje škole

Stvaralački zadaci u vezi s učenjem o grčkoj književnosti: lirika – Sapfa, Anakreont u I. razredu srednje škole

Stvaralački zadaci uz čitanje novele *Crni mačak* Edgara Allana Poea u II. razredu srednje škole

Stvaralački zadaci u vezi s interpretacijom književnog i scenskog lika u II. i IV. razredu srednje škole

Stvaralački zadatak nakon čitanja novele i eseja Antuna Gustava Matoša u II. razredu srednje škole

Stvaralački zadatak koji se odnosi na pisanje u III. razredu srednje škole; predložak *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja* Ive Brešana

Stvaralački zadatak nakon interpretacije pjesme *Putnik* Petra Preradovića u III. razredu srednje škole

Stvaralački zadatak u vezi s tekstem za cjelovito čitanje u III. razredu srednje škole: Aleksandar Sergejevič Puškin, *Evgenij Onjegin*

Stvaralački zadatak nakon interpretacije pjesme *Ubili su ga ciglama* Ivana Slamniga u IV. razredu srednje škole

Stvaralački zadatak sastavljanja pisma u IV. razredu srednje škole; predložak Slavko Mihalić, *Majstore, ugasi svijeću*

Stvaralački zadaci u vezi s učenjem o rimskoj književnosti u I. razredu srednje škole

Zadatak razvrstavanja; ovakav tip zadatka primjenjuju se nakon interpretacije jednog ili više književnih djela, primjerice nekoliko djela koja pripadaju istoj književnomjetroj epohi, nekoliko djela više autora koja pripadaju istom tematskom krugu, nekoliko djela istog autora ili nekoliko djela koja pripadaju istoj književnoj vrsti.

Zadaci razvrstavanja (drugi je naziv zadaci sređivanja (usp. Diklić 1989:186)) učenicima se mogu zadati kao nastavak njihove stvaralačke aktivnosti nakon interpretacije, kako bi sredili i razvrstali poznate im podatke, pojmove i građu.

Nastavni listić za sat povijesti književnosti: rimska književnost

Odgovorite na pitanja i riješite sljedeće zadatke:

1. Rimskom komediografu Titu Makciju Plautu pripisuje se 130 komedija, od kojih je 20 autentičnih. Pronađite na internetu sinonime ili različite prijevode naslova njegove komedije Škrtac.
Poveznice su: <https://www.enciklopedija.hr> ²¹
2. Augustovo doba obilježila su trojica autora. Za svakoga od njih izdvojite najvažnije značajke i djela u latice djeteline.

²¹ Važno je napomenuti da uvijek valja predložiti nove sadržaje i poveznice na internetu koje je nastavnik prethodno pretražio i provjerio (usp. v. <https://lektire.skole.hr/autor/tit-makcije-plaut/> (pristupljeno 15. kolovoza 2023.)).

3. Nadopunite tablicu i upišite predstavnike književnih rodova, najznačajnija djela i književnu vrstu kojoj pripadaju tamo gdje nedostaju.

Ime umjetnika	Najznačajnije djelo	Književni rod i vrsta
	<i>Pjesničko umijeće ili Poslanica Pizonima</i>	
Publije Ovidije Nazon		
Publije Vergilije Maron		
		drama, komedija
		ep

Stvaralački zadaci u vezi s učenjem o hrvatskoj srednjovjekovnoj književnosti u I. razredu srednje škole

Primjer pokazuje dva stvaralačka zadatka koji se uključuju u sat povijesti književnosti u fazi komunikacije s djelom i sinteze.

1. zadatak

Pročitali smo ulomak iz *Lucidara*, srednjovjekovne enciklopedije, i zaključili da dio informacija koje je neimenovani prepisivač i prevoditelj mogao prenijeti srednjovjekovnom čovjeku nije bio točan.

Što mislite, zašto je to bilo tako? Obrazložite svoj odgovor!

Na početku sata složili smo se i u tome da je do informacija danas puno brže i lakše doći, no da brzina i dostupnost ne znače i njihovu relevantnost i točnost. Povezan je s time naš stvaralački zadatak.

2. zadatak

Učenike podijelimo u dvije podjednake skupine. Svaka skupina dobiva po tri pitanja iz raznih područja (bogoslovlja, magije, kemije, meteorologije, gospodarstva, medicine, biologije, anatomije).

Pred vama su ulomci iz *Lucidara*. Komentirajte ih i osvrnite se na točnost i zanimljivost informacija, vjerovanja i praznovjerja koja *Lucidar* tumači.

Razmislite i o načinu na koji su ljudi mogli znati odgovore na ta pitanja. Odlučite se za jedan odgovor koji sadrži netočne podatke i pokušajte napisati odgovor koji je točan. Pripazite na to kako biste taj odgovor prikazali čovjeku u srednjem vijeku tako da razumije.

Nakon što završe s radom, predstavnici skupina predstavljaju svoja istraživanja i svoje enciklopedijske natuknice. Ostali učenici komentiraju i sudjeluju u predstavljanju potpitanjima.

Nastavni listić koji se odnosi na navedeni 2. zadatak:

Skupina 1:

Zajednički prokomentirajte sljedeća pitanja. Odaberite jedno koje, prema današnjim saznanjima, ima netočan odgovor, te ponudite točan.

[61.] Mlaji r(e)če: Kuliko jes(t) daleče ot Z(e)mļe do Měseca?

Mojst(a)r r(e)če: Kuliko je ot Z(e)mļe do Měseca tuliko je od Měseca do zvězd trikrat. I zato zvězdi imaju priliku moć jere su najbliže onomu městu i onomu nebu na kom sam B(og) prebiva.

[64.] Mlaji r(e)če: Kuliko su zvězd(e) velike?

Mojst(a)r r(e)če: Měsec je tuliko vel[i]k kuliko je ot mora do mora. A Slnce je dvoje vekše od Měseca. I vsaka planita jes(t) tako velika kako jes(t) Slnce.

[72.] Mlaji r(e)če: Pověj mi zač se Měsec přemeña.

Mojst(a)r r(e)če: Kada Měsec bude dvě neděļ(e) star, tada se često to prigodi da bude Měsec ot jedne strane, a Slnce bude ot druge strane jedan proti drugomu. Tada Slnce ima tu moć da vzyma ot Měseca světlost i zato ļudi mne da bi se pohabil.

Skupina 2:

[73.] Mlaji r(e)če: Ot kometi?

Mojst(a)r r(e)če: Kometa jes(t) zvězda ka se nigdar ne javi, takmo onagda kada se kraļ ali kraļica ima přemeniti ali umrěti ali kada se ima vel[i]ka krv proleјati. Tada se ta zvezda javļa i pustit iz sebe tra-ke da se po nih zna da je kometa, ali ne teče meju inemi zvězdami.

[81.] Mlaji r(e)če: Zač jes(t) more slano?

Mojst(a)r r(e)če: Zato zač jes(t) ravno proti Slnu i tako ležeć ravno velmi ot Slnca neprestanno gori i ot togo jes(t) slano.

[82.] Mlaji r(e)če: Ot kuda rosa prihodi n(a) z(e)mļu?

Mojst(a)r r(e)če: Kada slnce pride teplo [na]161 ajer i kada izide studen iz z(e)mļe i tada pade prelahko n(a) z(e)mļu ta rosa i stvori se mraz. I paki ako bude n(a) z(e)mļi teplo, a tada bude rosa.²²

Stvaralački zadaci u vezi s učenjem o grčkoj književnosti: lirika – Sapfa, Anakreont u I. razredu srednje škole

Primjer primjene složenije križaljke osmišljene za fazu stvaralačke sinteze za sat školske interpretacije triju lirskih pjesama dvaju poznatih grčkih pjesnika koji predstavljaju različite lirske vrste.

Na satu se čitaju dvije pjesme grčke pjesnikinje Sapfe, *Svatovac* i *Moja ljubav*, i jedna pjesnika Anakreonta (*Kada pijem fino vino*).

U završnoj fazi sata, u fazi sinteze, prije rješavanja križaljke, nastavnik upućuje na zaključivanje o obilježjima antičke grčke književnosti.

Nakon što smo čuli pjesme Sapfe i Anakreonta, poznatih grčkih pjesnika, razmislite i recite što mislite o vremenu u kojem su stvarali?

Kakav su položaj imali pjesnici u društvu? Po čemu to možemo naslutiti?

Poslušajmo nekoliko izreka grčkih filozofa i književnika iz kojih možemo izvesti neka opažanja o životu starih Grka. Pokušajmo, čitajući ove izreke, donijeti zaključak o tome čemu su Grci pridavali posebnu pažnju i što je središte njihova zanimanja, što ih je u životu privlačilo i bila njihova preokupacija? Obrazložite!

²² Prema: Kapetanović 2010: 3-33.

(Učenici čitaju izreke u parovima i svaki par komentira izreku koju su pročitali, potom se svaki par učenika obraća svim učenicima u razrednom odjelu i svi učenici sudjeluju u raspravi).

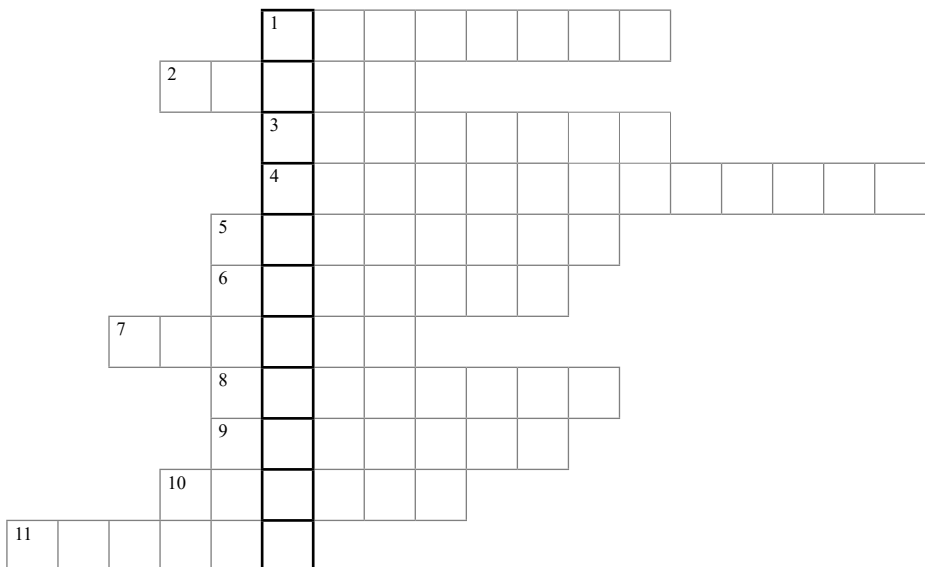
Ne živi se da se jede, već se jede da bi se živjelo. (Sokrat)

- *Znanje je vrlina.* (Aristotel)
- *Knjige su hladni, ali pouzdani prijatelji.* (Sokrat)
- *Bogovi slušaju one koji im se pokoravaju.* (Homer)
- *Zdrav duh u zdravom tijelu.* (Juvenal)

Riješite križaljku! U označenim poljima prikazat će se konačno rješenje, pojam koji smo danas spominjali i objasnili na satu.

Učenici rješavaju samostalno križaljku. Križaljka provjerava i ponavlja predznanje učenika iz nastavnih sadržaja vezanih uz razdoblja početaka književnosti, srednjovjekovne i antičke književnosti.

Nakon što svi učenici riješe križaljku, zajedno prolaze kroz rješenja i po potrebi komentiraju.

VODORAVNO

1. Junak koji traga za besmrtnošću u *Epu o Gilgamešu*.
2. Islamska sveta knjiga.
3. Minotaur je mitsko biće s glavom bika i tijelom...
4. Prva knjiga Petoknjižja.
5. Jedan od velikih indijskih epova koji je ishodište indijske književnosti.
6. Naziv Homerova epa u kojem je jedan od junaka Ahilej.
7. Gilgameš tuguje zbog smrti svog prijatelja koji se zove...
8. Razdoblje u grčkoj književnosti (od prvih pisanih spomenika do kraja 6. stoljeća pr. Kr.).
9. Sveta knjiga Židova i kršćana.
10. Lik u poznatom Homerovu epu kojeg je Odisej ranio u oko.
11. Biblijska junakinja koja je nadahnula oca hrvatske književnosti za pisanje istoimena epa.

Stvaralački zadaci uz čitanje novele *Crni mačak* Edgara Allana Poea u II. razredu srednje škole

Dva stvaralačka zadatka za sat lektire nakon pročitane novele s mističnim motivima E. A. Poea *Crni mačak* kombinacija su zadataka rekonstruiranja, reproduciranja i stvaranja. Takvim se zadacima od učenika traži ponovno organiziranje poznatog gradiva na novim principima. Oba zadatka započinju sugestijom *Zamislite da ste...*

1. zadatak

Zamislite da ste član odvjetničkog ureda koji radi za tužitelja u sudskoj parnici na kojoj se sudi glavnom junaku novele *Crni mačak*.

Napišite optužnicu za zločine koje je učinio u obliku kratkog sastavka (pet do sedam rečenica, pokušajte pisati u skladu s administrativnim (pravnim) funkcionalnim stilom). Argumentirajte optužnicu podacima iz novele.

Optužnica treba sadržavati:

- ime i prezime osumnjičenog s osobnim podacima (mjesto i godina rođenja, adresa; smislite podatke koje ne saznajemo u noveli)
- opis djela iz kojih proizlaze zakonska obilježja kaznenog djela
- vrijeme, mjesto i sredstvo (oružje) kojim je izvedeno kazneno djelo
- okolnosti potrebne da se kazneno djelo što preciznije odredi.

Sada pokušajte zamijeniti uloge s odvjetnicima branitelja. Napišite obranu za glavnog lika novele u obliku kratkog sastavka (pet do sedam rečenica, pokušajte pisati u skladu s administrativnim (pravnim) funkcionalnim stilom). Argumentirajte je podacima iz novele.

Obrana treba sadržavati:

- ime i prezime osumnjičenog s osobnim podacima (mjesto i godina rođenja, adresa; smislite podatke koje ne saznajemo)
- opis djela iz kojih proizlaze zakonska obilježja kaznenog djela
- vrijeme, mjesto i sredstvo (oružje) kojim je izvedeno kazneno djelo
- okolnosti potrebne da se kazneno djelo što preciznije odredi.

2. zadatak

Osmislite i napišite dramski dijalog u trima navedenim situacijama.

- Zamislite da ste policijski inspektor i da ste glavnog junaka novele *Crni mačak* priveli na ispitivanje u policijsku postaju. Koja biste mu pitanja postavili i kako biste ga naveli da prizna zločin?
- Zamislite da ste novinar koji piše za list *Kućni ljubimci* i da ste došli intervjuirati glavnog junaka novele. Kako biste ga predstavili svojim čitateljima?
- Zamislite da ste psihijatar. O čemu biste razgovarali s glavnim junakom novele?

Stvaralački zadaci u vezi s interpretacijom književnog i scenskog lika u II. i IV. razredu srednje škole

Zadaci koji slijede proizlaze iz aktivnosti koje se provode s učenicima i sa studentima, vezane uz organizirane odlaske u kazalište, kao dio nastavnog područja kultura i mediji. Oni se provode ovisno o kazališnoj sezoni i predstavama koje uključuje, pa je nemoguće planirati unaprijed termine odlaska. Pretpostavlja se da će učenici zajedno s nastavnikom (ili studentima koji sudjeluju u nastavi u školi vježbaonici) više puta u školskoj godini posjetiti kazalište (različite predstave po izboru nastavnika ili različite vrste kazališnih predstava i kazališnih kuća). Nastavnik će predstavu pogledati prije nego na nju povede učenike ili će se detaljno informirati o njoj, stoga uoči posjeta kazalištu, može zadati zadatke za usmjereno gledanje i rješavanje nakon pogledane predstave. Ako posjet predstavi nije moguć, zbog nemogućnosti usklađivanja termina i sl., umjesto gledanja predstava uživo moguće ih je nadomjestiti predstavama koje su dostupne na mrežnim stranicama kazališnih kuća.

Zadaci koji slijede mogu se koristiti u interpretaciji dramskog teksta povezanog s posjetom kazališnoj predstavi, stoga se mogu zadati kao zadaci usmjerenog čitanja prije posjeta kazalištu i primjenjivi su, uz prilagodbu, na kazališne predstave koje učenici na satu školske interpretacije kazališne predstave odlaze posjetiti, kao i na filmske projekcije.

Navodi se nekoliko komparativnih zadataka s analitičko-interpretacijskim elementima koji se mogu primijeniti u okviru nastavnog područja kultura i mediji u interpretaciji književnih, scenskih i filmskih likova. Učenici će uspoređivati likove s obzirom na različite načine na koje se oni ostvaruju; dramski, koji se ponajviše ostvaruje riječju (dijalogom, monologom, didaskalijama), sa scenskim, koji se uglavnom temelji na vizualnoj i auditivnoj komponenti (na slici i zvuku te glumačkoj i/ili redateljevoj kreaciji) (usp. Diklić 1989: 266-273).

Predlažu se inačice sličnog zadatka za recentne kazališne predstave, no moguće ih je modificirati u skladu s novim predstavama i različitim kazališnim sezonama u svakoj školskoj godini. Cilj koji se očekuje u ishodima jest da učenik prepozna i tumači književnoteorijske pojmove povezane uz dramski tekst kao ishodište scenske (teatrološke) izvedbe (scenski lik, ostvarenje scenskog lika, glumci u ulozi pojedinih likova, režija, redatelj, publika, kritika).

1. zadatak

Usporedite dramski i scenski lik kralja Edipa u Sofoklovoj drami *Kralj Edip* i istoimenoj kazališnoj predstavi Sofoklo – Luciano Delprato²³.

Uspoređujući Sofoklovu dramu *Kralj Edip* i njenu suvremenu adaptaciju prepoznajte i imenujte dramske i scenske elemente suvremenog čitanja klasične drame (primjerice, lutkarsko kazalište za mlade, animacija objekata i dr.)

Pronađite stilska sredstva koja piscu drame služe u karakterizaciji likova, potom ih usporedite po moralnim i psihološkim karakteristikama (izaberite dva lika po želji).

Navedite i opišite ulogu geste, mimike i pokreta u karakterizaciji lika kralja Edipa. Koji još scenski elementi (znakovi) imaju značnije u predstavi?

Navedite i opišite ulogu govornih vrednota glumaca pri interpretaciji dramskog lika u funkciji njegove karakterizacije (odaberite scenski lik/glumca kojeg želite).

U IV. razredu srednje škole zadatak uz istu kazališnu predstavu moguće je nadopuniti sljedećim dodatkom:

Slazete li se s tvrdnjom da povezanost u prijenosu kulturnih obrazaca klasične grčke tragedije i problema i preokupacija čovjeka čini dio našeg kulturnog identiteta današnjice? Obrazložite svoje mišljenje.

2. zadatak

Usporedite jedan dramski i scenski lik (jedan od likova prema izboru) u drami Williama Shakespearea *Na Tri kralja ili kako hoćete* i u istoimenoj kazališnoj predstavi William Shakespeare – Franka Perković²⁴.

Usporedite dramski i scenski izričaj u oblikovanju likova.

²³ Usp. <https://hnk-zajc.hr/predstava/kralj-edip-5/> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)

²⁴ Usp. <https://hnk-zajc.hr/predstava/na-tri-kralja-ili-kako-hocete-3/> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)

Odredite elemente komedije intrige i komedije karaktera. Obrazložite kako se oni ostvaruju u dramskom tekstu i na pozornici.

Prepoznajte obilježja poetike romantizma Shakespeareova teksta u suvremenoj adaptaciji Shakespeareove drame.

3. zadatak

U IV. razredu srednje škole zadatak je moguće modificirati za dramu L. Pirandella *Henrik IV.* i predstavu *Enrico IV / Henrik IV.* za koju su Pirandellov tekst adaptirali Lorenzo De Iacovo i Marco Lorenzi²⁵.

Usporedite dramski i scenski lik Henrika IV., u predstavi u interpretaciji Aleksandra Cvjetkovića. Usporedite dramski i scenski izričaj u oblikovanju dvaju likova osobito se osvrćući na motive ludila i hinjenog ludila.

Navedite koji su novi mediji korišteni u osmišljavanju scenografije.

Usporedite Pirandellov tekst i njegovu adaptaciju. Koje elemente u adaptaciji možemo nazvati aktualnima i suvremenima?

Stvaralački zadatak nakon čitanja novele i eseja Antuna Gustava Matoša u II. razredu srednje škole

Komparativni zadatak uspoređivanja dvaju tekstova koji smo naveli u primjeru učenja o autobiografiji i biografiji za 7. razred osnovne škole²⁶, može se primijeniti i u srednjoj školi, ali na zahtjevnijoj razini.

Slijedi primjer motivacijskog zadatka u prvoj fazi školskog sata interpretacije Matoševih novela ili izbora iz poezije, doživljajno-spoznajnoj motivaciji. Zadatak se zasniva na činjenici da izvantekstovne informacije imaju najuspješnije emocionalno i intelektualno djelovanje na čitateljev doživljajno-spoznajni svijet onda kada se prenose u izvornom obliku, autorovim riječima, primjerice u autobiografiji ili memoarskim zapisima (Rosandić 2005: 362).

²⁵ Usp. <https://hnk-zajc.hr/predstava/enrico-iv-henrik-iv-2/> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)

²⁶ Usp. Stvaralački zadatak uz učenje o autobiografiji i biografiji u 7. razredu osnovne škole.

Stoga je zadatak usporediti dvije autobiografije: Antun Gustav Matoš, *Autobiografija*²⁷ i Ivana Brlić-Mažuranić, *Autobiografija*²⁸

Zadatak

U autobiografijama dvoje suvremenika, Ivane Brlić-Mažuranić i Antuna Gustava Matoša, pronađite podatke koji se podudaraju.

Izdvojite ih i prema njima opišite vrijeme, prostor i osobe koje su oboje poznavali i u autobiografijama ih se prisjetili, ostavivši svoje uspomene kao dokument vremena.

Ovaj se zadatak može iskoristiti i za sat o piscu, sat sinteze nakon čitanja i interpretacije izbora iz novela ili poezije A. G. Matoša.

S obzirom na vrstu sata u koji ćemo uključiti zadatke moguće je odabrati kraće ulomke autobiografija (za fazu doživljajno-spoznajne motivacije) ili dulje ulomke (sat sinteze). Zadatak je moguće zadati i za usmjereno čitanje, pri čitanju autobiografija u cijelosti te za sat sinteze ili sat o piscu.

Stvaralački zadatak koji se odnosi na pisanje u III. razredu srednje škole; predložak *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja Ive Brešana*

Stvaralački zadatak koji karakterizira unutarpredmetno povezivanje s obradbom određenih oblika jezičnoga izražavanja u nastavi hrvatskoga jezika i komunikacije (upućivački tekstovi),

Zadatak

U paru osmislite upućivački (instruktivni) tekst - događaj na *facebooku* – poziv za posjet drami *Predstava Hamleta u selu Mrduša Donja Ive Brešana* u izvedbi teatra Kalvarija.

Predstava je izmišljena, stoga sami odredite vrijeme predstave, mjesec i datum u ovoj godini te sat početka predstave. Mjesto izvođenja neka bude Rijeka. Zamišljena predstava neka bude uprizorena na plutači na moru u Riječkim zaljevu, dok je publika smještena po stijenama na riječkoj obali u blizini lansirne stanice za torpeda

²⁷ Matoš, Antun Gustav. 1923. *Autobiografija*. U: Brešić 1997: 501–505.

²⁸ Brlić-Mažuranić, Ivana. 1968. *Autobiografija*. U: Brešić 1997: 521–528.

na Mlaki; posjetitelji trebaju ponijeti zaštitu od kiše i jastuke za sjedenje na stijenama, a kreće se s parkirališta Delta brodicama na vesla, u organizaciji kazališne trupe.

Upute za gledatelje detaljnije osmislite sami.

Pripazite da upućivački tekst, poziv i uputa za gledatelje, ima sve potrebne smjernice/elemente:

Naziv događaja

Lokacija

Datum/vrijeme

Opis događaja

Upute za posjetitelje (o prijevozu, terminima, trajanju, povratku, cijeni, izvođačima i i sl.).

Stvaralački zadatak nakon interpretacije pjesme *Putnik Petra Preradovića* u III. razredu srednje škole

Stvaralački zadatak u fazi sinteze školskog sata interpretacije lirske pjesme Petra Preradovića *Putnik*.

Učenici uspoređuju dvije pjesme koje povezuje zajednički motiv putovanja; *Trideset godina putovanja* Tina Ujevića i *Putnik* Petra Preradovića. Uočavaju razlike u lirskoj interpretaciji istih motiva u različitim književnopovijesnim razdobljima hrvatske književnosti, povezane uz ključne pojmove – domoljubna i intimna poezija.

Zadatak se ističe kombinacijom komparativnog zadatka (usporedba s obzirom na stilski postupak u lirskom oblikovanju) i istraživačkog zadatka.

Zadatak

Na osnovi istog motiva putovanja usporedite stil i lirske postupke dvaju pjesnika, Petra Preradovića i Tina Ujevića, i uočite njihove sličnosti i razlike.

Obratite pažnju na motive koji predstavljaju isto polazište u inspiraciji obaju pjesnika. Kako se pjesmama dvaju pjesnika, Preradovića i Ujevića, provlači motiv putovanja, što on znači i kakav je stav pjesnika prema povratku na staro, povratku kući.

Zapišite svoje odgovore u nekoliko rečenica u svoje bilježnice.

Pjesma Tina Ujevića nalazi se na PP prezentaciji i na nastavnom listiću koji nastavnica dijeli učenicima.

Stvaralački zadatak u vezi s tekstom za cjelovito čitanje III. razredu srednje škole: Aleksandar Sergejevič Puškin, *Evgenij Onjegin*

Sat lektire započinje motivacijskim pitanjem i kratkom debatom na zadanu temu.

Zadatak

Što mislite je li se odnos prema ljubavi i zaljubljenosti mijenjao tijekom vremena. Kakav je bio odnos prema ljubavi i u čemu se ogledala njena važnost nekad, a kakav je danas? Tema debate: *Odnos prema ljubavi nekad i danas.*

Poticajna pitanja za raspravu:

Kako se ljubav iskazuje danas, a kako nekad i čime je iskazujemo?

Postoji li romantika i postoje li romantičari danas?

Zadatak

Napišite kraći sastav (desetak rečenica) u kojem ćete promijeniti kraj ljubavne priče o Tatjani i Onjeginu. Pišite u prvom licu.

Započnite sljedećim rečenicama:

Da sam ja Onjegin odgovorio bih Tatjani...

ili

Da sam ja Tatjana pisala bih Onjeginu o...

Stvaralački zadatak nakon interpretacije pjesme *Ubili su ga ciglama* Ivana Slamniga u IV. razredu srednje škole

Cilj zadatka osmišljenog kao jezična igre jest u tome da pridonesu otkriivanju stvaralačkih postupaka, da dublje otkrije karakter i smisao strukturalnih elemenata pjesme, što je povezano s jednim od ishoda ove nastavne jedinice – usvojiti obilježja ludističke poetike (igra riječima i izrazom, naglasak na postmodernističkom jezičnom izrazu, izostanak interpunkcije).

Zadatak

Povezujući neke od pojmova u naslovu pjesme (cigle, ubojica, ubojstvo) pokušali ste na početku sata, prije čitanja pjesme, predvidjeti u čemu će biti riječ na današnjem satu. Nakon što ste pokazali da imate talent za detektiranje određenih tragova te se, interpretirajući pjesmu, pozabavili metaforičkim zločinom, pokušajte se okušati i u stvaranju pjesme, u ulozi pjesnika.

Pomoći će vam kada čujete kako su to radili Ivan Slamnig i Antun Šoljan i možda se složite s pjesnicima da je zabavno pisati stihove.

Pročitat ćemo tekst Antuna Šoljana pod naslovom *Zadjenuti za škrlak* u kojem autor daje uvid u to kako su pjesme nastajale.

Zadjenuti za škrlak

U početku pedesetih Slamnig i ja često smo zajedničkim snagama iskušavali različite pjesničke postupke. Među inim, zabavljala nas je i ideja kolektivnog i incidentalnog autorstva, pa smo tako posegnuli i za starom dadaističkom tehnikom izvlačenja pjesme iz šešira. Postupak je bio sljedeći: nasumce smo otvarali rječnik i svaka prva riječ na otvorenoj stranici bila je osnova za četiri rime soneta – nazmjenično smo na nju smišljali rime, i zapisivali prve koje bi nam pale na pamet. Zatim smo izrezali papir na četrnaest traka, na njih ispisali odgovarajuće rime, i podijelili ih na pola. (...) Potom smo trak zamiješali u doslovnom šeširu i zapisivali ih po redu izvlačenja. U pjesmama smo na kraju tek minimalno dotjerivali gramatičke neusklađenosti. (...) Bili smo u svojoj zaigranosti odlučili da pjesme pokušamo i objaviti pa smo smislili i ime imaginarnog autora – tako se rodio Vicko Pajet. (...) Trud nam je bio suvišan: ne sjećam se kome smo ih sve nudili, ali svakako, ni jedan časopis ih nije objavio (...) – tako se Vicko Pajet nije ni pojavio na književnoj sceni u doba kada je njegova poezija možda mogla djelovati kao nekakvo osvježanje.

(prema tekstu Antuna Šoljana Zadjenuti za škrlak)²⁹

²⁹ Šoljan 1992: 9-10.

Nakon čitanja teksta slijede pitanja za razumijevanje prije nego učenike podijelimo u nekoliko skupina:

Što saznajemo iz teksta o načinu na koji su Antun Šoljan i Ivan Slamnig stvarali pjesme? Tko je Vicko Pajet?

O kojem je postupku riječ?

Što mislite o takvom postupku stvaranja pjesama? Obrazložite svoje mišljenje!

Sada ćete se imati priliku i vi okušati u takvom pisanju pjesama. Podijelimo se u tri skupine. Svaka će skupina dobiti rječnik kojim ćete se služiti pri pisanju stihova. Podijelit ćemo nastavni listić na kojem je ponovljena detaljna uputa za rješavanje zadatka.

Pokušajte stvoriti strofu pjesme poput Vicka Pajeta slijedeći ove korake:

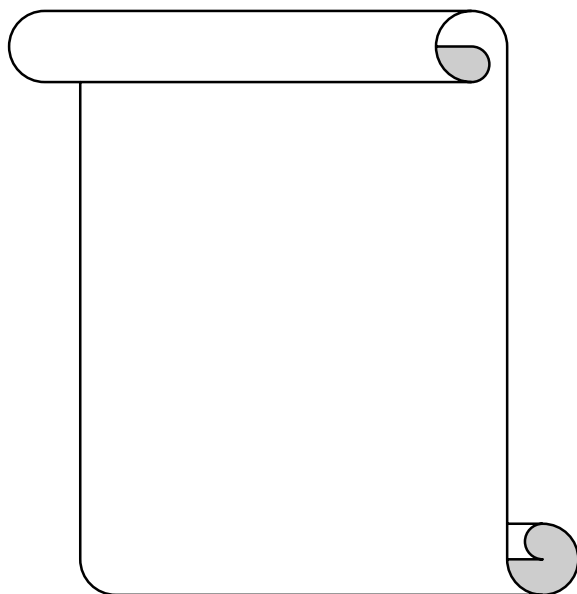
1. Nasumičnim pretraživanjem rječnika izdvojite četiri riječi.
2. Pronađenim riječima pridodajte riječi koje će činiti rimu (npr. riječi *trava* pridodajte riječ koja se rimuje poput: *krava, brava*).
3. Osim rima, pjesničke slike stvarajte različitim asocijacijama i motivima.

Stvaralački zadatak sastavljanja pisma u IV. razredu srednje škole; predložak Slavko Mihalić, *Majstore, ugasi svijeću*

Stvaralački zadatak koji učenike usmjerava prema istraživačkom rješavanju problema složenijim oblicima proširivanja i preinačavanja sadržaja te upućuje na identifikaciju s likom ili situacijom.

Zadatak

Zamislite da je majstor iz pjesme Slavka Mihalića *Majstore, ugasi svijeću* živ. Napišite mu pismo o vremenu i društvu u kojem se nalazite. Koju biste problematiku istaknuli? Aktualizirajte.

PRIMJERI METODIČKIH MODELA IZ CJELOVITIH NASTAVNIH PRIPREMA

Studentima su u procesu metodičkog obrazovanja važni i dragocjeni ogledni primjeri uspješnih studentskih priprema; metodički modeli cjelovitih priprema ili modela (uzoraka) za izvedbu različitih nastavnih jedinica. Uvid u tu vrst dokumentacije studentima se omogućuje na fakultetskoj nastavi, u za to posebno pripremljenim metodičkim vježbama. Takve metodičke modele moguće je pronaći u brojnim metodičkim izvorima, najčešće u metodičkim časopisima, monografijama ili posebnim edicijama opremljenim i osmišljenim u tu svrhu³⁰ i³¹. Takvi primjeri dobrodošli su i učitelju/nastavniku koji već radi u školi, no ponajviše studentima i početnicima u tako zahtjevnome poslu kao što je djelatnost učitelja i nastavnika Hrvatskoga jezika.

Svaki objavljeni primjer nastavne pripreme može poslužiti:

- a) kao ilustracija teorijski postavljenoga modela u svim nastavnim fazama ili u pojedinoj nastavnoj fazi (npr. aktivnosti nastavnika i učenika u fazi interpretacije na satu školske interpretacije književnog djela);

³⁰ Npr. edicija Biblioteka *Ključ za književno djelo, Metodičke upute uz interpretacije književnih djela*; ur. Z. Diklić et al. Zagreb: Školska knjiga, 1993- ; *Poticanje stvaralaštva u odgoju i obrazovanju; knjiga radova, priručnik za sadašnje i buduće učiteljice i učitelje*; ur. L. Bognar et al. Zagreb: Profil international, 2009. https://bib.irb.hr/datoteka/458444.Poticanje_stvaralstva_u_odgoju_i_obrazovanju.pdf

Ističemo i multimedijски projekt nastao u suradnji Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Hrvatske akademske i istraživačke mreže (CARNet) i Naklade Bulaja, *Klasici hrvatske književnosti*; (<http://www.bulaja.hr/klasici/klasici.htm>) te projekt eLektire (<http://lektire.skole.hr>).

³¹ Kao relevantna građa za pripremu studentima valja, uz portale stručnih i znanstvenih časopisa, knjiga i ocjenskih radova (<https://hrcak.srce.hr>, <https://dabar.srce.hr>) istaknuti i digitalizirane zbirke različite književne i umjetničke građe, nezaobilazne i dragocjene u pripremi za sat (i e-nastavu) i u zadavanju provjerenih izvora za istraživanje učenicima (npr. portali NSK-a s digitaliziranim starim hrvatskim novinama (<http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Default.aspx>) i časopisima (<http://dnc.nsk.hr/Journals/Default.aspx>), zanimljivi za nastavu povijesti hrvatskog jezika u srednjoškolskoj nastavi, zatim zbirka digitalizirane baštine NSK-a (<https://digitalna.nsk.hr>) itd.

- b) kao uzorak (model) kako se uspješno može ostvariti nastavni sadržaj, npr. iz područja lektire u nastavi književnosti;
- c) kao provjera svog dosadašnjeg rada s istim ili sličnim sadržajima (npr. usporedbe pripremljenih zadataka i pitanja u završnim nastavnim fazama poučavanja oblika jezičnog izražavanja);
- d) kao poticaj za vlastito istraživanje i stvaralaštvo (npr. prikazani će nastavni rad učitelj/nastavnik provesti u svim paralelnim razredima u kojima radi i zapisati svoja metodička zapažanja o uspješnosti rješavanja zadataka i pitanja, funkcionalnosti motivacije i sl.).

U ovom se udžbeniku, međutim, neće objaviti cjelovite pripreme. Objavit će se primjeri određenih dijelova studentskih pisanih priprema. Tomu su dva temeljna razloga: 1. želi se da primjeri budu poticajni za osmišljavanje novih i 2. želi se izbjeći doslovno preuzimanje slijeda postignutog u jednome primjeru. Pazilo se da odabrani dijelovi pripreme budu dostatno jasni za rekonstrukciju konteksta cjelovitog nastavnog procesa, istodobno i vrlo sugestivni za nova promišljanja o istim ili sličnim nastavnim sadržajima. Prikazani su primjeri oni koji su se u studentskim izvedbama pokazali vrlo uspješnima ili koji za nastavnu praksu predstavljaju veće izazove.

Primjeri za osnovnu školu

Motivacija na satu obradbe jezične djelatnosti u nastavi hrvatskog jezika i komunikacije u 5. razredu osnovne škole: govorenje

Zapažanje, promatranje i opisivanje jezične pojave u obradbi novog jezičnog sadržaja u 6. razredu osnovne škole: glagoli po vidu

Školska interpretacija lirske pjesme *Ako* Rudyarda Kiplinga u 7. razredu osnovne škole

Motivacija na satu obradbe jezične djelatnosti u nastavi hrvatskog jezika i komunikacije u 5. razredu osnovne škole: govorenje

Primjer motivacije na satu obradbe jednog od oblika jezične djelatnosti, govorenja, kao uvod u školski sat u 5. razredu osnovne škole i priprema za čitanje polaznog lingvometodičkog teksta.

Tablica 18. Aktivnosti nastavnika i učenika u fazi motivacije na satu hrvatskog jezika i komunikacije (jezična djelatnost govorenje)

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p>PP prezentacija prikazuje dvije tablice.</p> <p>U prvoj tablici su popisane sljedeće riječi:</p> <p>šćućuriti se najnezainteresiraniji klikćući kromanjonac kokodaćući prijestolonasljednik brodolomac polaroid</p> <p>U drugoj tablici je samo jedna rečenica: Petar Petru plete petlju.</p> <p>Pred vama su dvije tablice. Što prikazuje prva, a što druga tablica?</p> <p>Točno! Od čega se sastoje riječi?</p> <p>Riječi su sastavljene od slova ili grafema; svako slovo je jedan glas.</p> <p>Neka netko pročita riječi iz prve tablice (učiteljica proziva nekoliko učenika i svi čitaju iste riječi).</p> <p>Na što ste morali obratiti pozornost dok ste izgovarali ove riječi?</p>	<p>Vidimo da su u prvoj tablici popisane riječi, a u drugoj je rečenica.</p> <p>Pretpostavlja se da bi učenici mogli odgovoriti: Od slova!</p> <p>Nekoliko učenika čita iste riječi (<i>šćućuriti se, klikćući, najnezainteresiraniji...</i>)</p> <p>Pretpostavlja se da će učenici odgovoriti da su morali paziti na izgovor zadanih riječi.</p>

Jesu li svi učenici zvučali isto, odnosno jesu li svi na isti način pročitali riječi?

Može li netko pročitati rečenicu iz druge tablice?

Što ste primijetili?

Učenici su čitali na različite načine, brže ili sporije. Istu rečenicu pročitali su različitom brzinom i na različite načine.

Zašto je to tako? Svi su čitali istu rečenicu koja je isto napisana; ona je uvijek isto izgledala, ovako napisana na ploči.

Hoće li netko pokušati ovu rečenicu pročitati najbrže što može?

Hoće li netko sada ovu rečenicu pročitati najsporije što može?

Dakle, što smo mi sada radili, odnosno, što ste vi sada uvježbavali?

Znači, isto napisana rečenica može zvučati posve različito i možemo je pročitati na puno različitih načina, ovisi tko čita i tko izgovara riječi. Sada ste, pri čitanju i izgovaranju riječi koristili zadane tehnike govora i na taj ga način uvježbavali.

Uvježbavali smo vaše govorenje, a to je i tema našeg današnjeg sata - *govorenje!*

Zapisuje se naslov na ploču – *Govorim*. Dakle, danas ćemo se baviti govorenjem, kao jednim od oblika jezičnoga izražavanja, a vidjet ćete da govorenje ima svoje karakteristike o kojima moramo voditi računa.

Te karakteristike zovemo vrednotama govorenoga jezika.

Učenicima se dijeli lingvometodički predložak.

Učenici koji su čitali iste riječi nisu zvučali isto odnosno nisu na isti način pročitali riječi u prvoj tablici.

Nekoliko učenika čita istu rečenicu *Petar Petru plete petlju*.

Primijetili smo da je svatko čitao drugačije. Neki su čitali vrlo brzo, to je brzalica...

Učenici čitaju sve brže, potom sve sporije.

Pretpostavlja se da će učenici odgovoriti da su uvježbavali vlastiti govor, odnosno govorenje.

Zapažanje, promatranje i opisivanje jezične pojave u obradbi novog jezičnog sadržaja u 6. razredu osnovne škole: glagoli po vidu

Metodički model prikazuje primjer za faze zapažanja, promatranja i opisivanja jezične pojave na satu obradbe novih jezičnih sadržaja koji se obrađuju u 6. razredu osnovne škole. Ističe se dobro osmišljenim i vođenim razgovorom i pitanjima. U fazi zapažanja jezične pojave radi se o pitanjima koja će razvijati učenikove analitičke sposobnosti i sposobnosti usmjeravanja na nove jezične pojave te poticati učenike da se prisjete ponavljanjem na naučeno kako bi ga povezali s novim jezičnim gradivom.

U fazama promatranja i opisivanja jezične pojave ističu se pitanja za razvijanje sposobnosti uspoređivanja i zaključivanja, za poticanje rada na tekstu i razvijanje sposobnosti razlikovanja, uočavanja i razvrstavanja.

Fazi zapažanja jezične pojave prethodi čitanje lingvometodičkog predloška.

Tehnike učenja - kako uspješno učiti i pamtiti?

Bilo da morate učiti za ispit, želite usavršiti novi strani jezik, zapamtiti nečiji telefonski broj ili adresu – tehnike učenja i pamćenja vam uvijek mogu biti od koristi. (...) Ako želite ojačati svoje sposobnosti učenja i pamćenja, sve što trebate napraviti jest isprobati nekoliko korisnih tehnika i strategija učenja i pamćenja koje vam mogu olakšati život, a neke od njih možete saznati u nastavku članka. Kako učimo i pamtimo? Postoji nekoliko raznih strategija učenja. Potrebno je vizualizirati, zapisivati i - dobro se naspavati.

(prilagođeno prema nekoliko internetskih izvora)³²

Nakon pročitano g teksta slijede pitanja za utvrđivanje razumijevanja (za razvijanje sposobnosti jezičnoga izražavanja, komentiranja i povezivanja savjeta iz teksta sa svakodnevnim primjerima iz vlastita života; razvijaju komunikacijsku i jezičnu kompetenciju i pomažu u razlučivanju bitnih sadržaja od onih koji su manje bitni).

³² <https://www.vecernji.hr/lifestyle/tehnike-ucenja-kako-uspjesno-uciti-i-pamtiti-1342524> - www.vecernji.hr (pristupljeno 1. rujna 2023.)

Pitanja i učenički odgovori su sljedeći:

O čemu govori tekst koji smo upravo čuli?

Što mislite o navedenim savjetima za bolje učenje?

Koje ste savjete zapamtili? Zašto su nam korisni? Objasnite!

Koje od ovih savjeta primjenjujete kada učite?

Kada rješavate zadatke za domaću zadaću?

Koja metoda vam olakšava učenje?

Radite li plan učenja, dijelite li sadržaj koji trebate naučiti na manje dijelove, podcrtavate li bojicama? Opišite kako učite!

Tekst koji smo pročitali govori o načinima na koji možemo učiti.

Savjeti su korisni zato što govore o tome da možemo učiti na različite načine.

Govore kako ćemo učiti.

Govore da postoje tehnike učenja, načini kako treba učiti i naučiti, slušati, pamtiti, zapamtiti...

Mislim da bismo ih trebali isprobati!

Mislim da trebamo učiti za radnim stolom, kad naučimo trebamo ponavljati dok sve ne ponovimo točno, tek tada je naučeno!

Podcrtavam bojicama ono što je važno, svakom bojom drugi dio...

Znam da ne smijemo šarati po tuđim knjigama, zato pazim da su knjige u kojima podcrtavan moje.

Tablica 19. Aktivnosti nastavnika i učenika u fazama zapažanja, promatranja i opisivanja jezične pojave na satu obradbe novih jezičnih sadržaja

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p><u>Faza zapažanja jezične pojave</u> Proučimo istaknute riječi u tekstu koji je pred vama. Pročitajte podcrtane riječi. O kojoj se vrsti riječi radi? Što su to glagoli? Radi li se i promjenjivoj ili nepromjenjivoj vrsti riječi? Kako se mijenjaju glagoli? Kako to nazivamo? Odredimo glagolima gramatičke kategorije; vrijeme, lice i broj! Možemo li glagolu učimo odrediti glagolsko vrijeme, lice i broj?</p> <p>Pokušajmo odrediti glagolsko vrijeme, lice i broj glagola učimo. Kako glasi infinitiv toga glagola?</p>	<p>Učiti, želite, usavršiti, zapamtiti, želite, ojačati, napraviti, isprobati, olakšati, saznati. Radi se o glagolima! Glagoli su promjenjive riječi kojima se izriče radnja, stanje i zbivanje. Glagoli se mijenjaju po licima (osobama). To je gramatička kategorija koja označuje govornika (jednina: ja, množina: mi), sugovornika (jednina: ti, množina: vi). Promjena glagola po licima naziva se sprezanje ili konjugacija. Sadašnje vrijeme, prvo lice množine (1. l. mn.) Učiti.</p>
<p><u>Faza promatranja jezične pojave</u> Učenike se potiče na uočavanje novih jezičnih činjenica. Promatrajući primjere rečenica i uspoređujući ih ustanovit će što je izrečeno podcrtanim glagolima. Promotrimo sada ponovno glagole u tekstu. Kojim glagolskim oblikom za vrijeme se izriče radnja, o kojem glagolskom obliku za vrijeme govorimo ovdje? Je li radnja koju izriču trajna ili završena? Naime, kao što ste i sami zaključili, u našem jeziku glagolima se može izreći radnja koja traje i radnja koja je završena, bez obzira na vrijeme koje se tim glagolima izriče.</p>	<p>Glagoli su u prezentu, izriču sadašnje vrijeme...</p> <p>Neki glagoli izriču radnju koja traje, a neki radnju koja je završila.</p>

Izaberimo neke glagole iz teksta i upišimo ih u dva stupca, već prema tome traje li radnja koju izriču ili je ona završila.

Na ploču ćemo, u stupce, zapisivati glagole u infinitivu; ako glagol iz teksta nije u infinitivu, izreći ćemo njegov oblik u infinitivu i zapisati na ploču.

Ako je svima jasno što trebamo učiniti, započnimo s glagolom **učiti**.

Kakvu radnju izriče taj glagol, s obzirom na trajanje (radnju koja je završila ili onu koja još traje)?

Ostavite jedan red slobodan u svojim bilježnicama, a onda započnite pisati glagole jedan ispod drugoga, kao što to činim i ja na ploči; kasnije ćemo zapis dopuniti nazivima tih glagola.

U prvi stupac zapisat ćemo glagole koji izriču radnju koja nije još gotova, koja nije završila, u drugi glagole koji izriču radnju koja je završila.

Koji je glagol sljedeći? Kako glasi u infinitivu, u koji stupac pišemo i zašto? Ako je to glagol koji izriče radnju koja traje, znamo li kojim bismo glagolom izrekli radnju koja je završena? Razmislite!

Nastavljamo s pitanjima o glagolima koji slijede (zapamtiti, željeti, ojačati, napraviti, isprobati, olakšati, saznati...) i upisujemo ih u stupce, već prema tome izriču li svršenu ili nesvršenu radnju; u prvi stupac nesvršene glagole (učiti, željeti, pamtiti, zapisivati), u drugi svršene (zapamtiti, ojačati, napraviti, isprobati, olakšati, naspavati se).

Glagol učiti izriče radnju koja traje, nije završila. Staviti ćemo ga u prvi stupac.

Slijedi glagol **želite**, infinitiv je željeti, radnja nije završila, stavljamo ga u prvi stupac.

Učenici dalje razmišljaju o svakom pojedinom glagolu i svrstavaju ih u stupce prema tome kakvu radnju (s obzirom na trajanje) izriču.

<p>Kako glasi infinitiv glagola <u>vizualizirati</u>? Kakvu radnju s obzirom na svršenost izriče? Ako nismo sigurni, stavimo ovaj glagol u prvi stupac.</p>	<p>Glagol <u>vizualizirati</u> je u infinitivu, nismo sigurni ako izriče radnju koja traje ili onu koja je završila, čini se da može oboje...</p>
<p><u>Faza opisivanja jezične pojave</u></p> <p>Učenici uočavaju glagole u tekstu lingvometodičkog predloška; uočavaju koji glagoli izriču radnju koja se završila, odnosno još traje, definiraju svršene, nesvršene, dvovidne glagole, vidske parnjake. Učenike se uključuje u imenovanje i definiranje svršenih i nesvršenih glagola pitanjima.</p> <p>Promotrimo glagole koje smo zapisali na ploču. Govorim o glagolima drugog stupca; kako bismo ih mogli nazvati, ako znamo da opisuju radnju koja je završila, svršena je?</p> <p>Kako bismo mogli nazvati glagole prvog stupca? Znamo da izriču radnju koja nije završila, dakle, nije svršena?</p> <p>S obzirom na to zapisat ćemo u bilježnice zaključke do kojih smo došli.</p> <p>Napisat ćemo ih na ploču: iznad prvog stupca zapišimo nesvršeni glagoli – izriču radnju koja nije završena, radnju koja traje; iznad drugog stupca zapišimo svršeni glagoli – izriču radnju koja je završila. Dakle, jasno je da glagolima možemo odrediti trajanje radnje. Osobina glagola da iskazuju trajanje radnje naziva se <u>glagolski vid</u>.</p> <p>Napišimo sada naslov naše današnje lekcije – <u>Glagoli po vidu</u> – u ona dva reda koja smo ispustili na početku današnjeg sata.</p>	<p>Radnja koju izriču je završena. Možemo ih nazvati završenim glagolima, glagolima završene radnje, svršene radnje, svršenim glagolima...</p> <p>Možemo ih nazvati nezavršenim glagolima, glagolima nesvršene radnje, nesvršenim glagolima...</p> <p>Učenici zapisuju u bilježnice ono što nastavnik zapisuje na ploču.</p> <p>Učenici zapisuju definiciju.</p> <p>Učenici zapisuju naslov.</p>

<p>Zapišimo i definiciju glagolskog vida: <u>Glagolski vid obilježje je glagola kojim se izriče trajanje radnje.</u></p> <p>Pokušajmo sada od svih nesvršenih glagola učiniti svršene, a od svih svršenih nesvršene glagole.</p> <p>Dakle, napišimo (vi u svoje bilježnice, ja ću na ploču) sljedeće glagole:</p> <p>pisati, voljeti, misлити.</p> <p>O kakvoj radnji govorimo, s obzirom na trajanje?</p> <p>O kojim se glagolima, s obzirom na vid, radi?</p> <p>Kako bi napisani glagoli glasili kada bismo izricali radnju koja je završila, dakle, svršenu radnju.</p> <p>Pokušajmo sada obrnuto, pokušajmo od svršenih oblika glagola učiniti nesvršene oblike.</p> <p>Glagoli su:</p> <p>prepisati, zaključiti, zamisliti.</p> <p>Pokušajmo zaključiti zajedno, kako smo tvorili jedne i druge oblike?</p> <p>Jesmo li im nešto dodali, umetnuli, ako jesmo – što?</p> <p>Ako promotrimo navedene primjere, vidimo da se parovi glagola što smo ih zapisali razlikuju po vidu, jedan je glagol nesvršeni glagol, dok je njegov par svršeni.</p> <p>U tom slučaju govorimo o <u>vidskim parnjacima.</u></p> <p>Zapišimo, stoga, u svoje bilježnice: Vidski parnjaci su glagoli koji se razlikuju samo po vidu.</p>	<p>Učenici zapisuju definiciju.</p> <p>Govorimo o radnji koja traje, nije završila, radi se o nesvršenim glagolima.</p> <p>Mogli bi glasiti: napisati, zapisati, upisati, zavoljeti, pomisliti, zamisliti, izmisliti, smisliti...</p> <p>Mogli bi glasiti pisati, prepisivati, zaključivati, zamišljati, misлити...</p> <p>Učenici zapisuju primjere u bilježnice.</p> <p>Učenici razmišljaju i zaključuju da smo dodali tvorbene umetke -iv- i -va-.</p> <p>Učenici zapisuju u bilježnice definiciju vidskih parnjaka.</p>
--	---

<p>Promotrimo sada sljedeći primjer, glagol doručkovati. U koju biste skupinu uvrstili glagol doručkovati? Prvu (nesvršene) ili drugu (svršene) glagole i zašto?</p> <p>Razmislimo o sljedećim primjerima – kazuju li svršenu radnju ili nesvršenu? Objasnite i obrazložite.</p> <p>Ivane, doručkuješ li? Doručkujete li svako jutro? Nakon što doručkujemo, krećemo u školu.</p> <p>Dakle, imamo glagol koji može biti i svršeni i nesvršeni, može izricati radnju koja nije završila i traje, kao i onu koja je završila.</p> <p>U kakvu su odnosu dva oblika tog glagola?</p> <p>Upamtimo – glagol koji je isti u svršenom i nesvršenom obliku zove se <u>dvovidni glagol</u>. Dakle, dvovidni glagol, kao što mu i samo ime kaže, ima isti oblik za svršeni i nesvršeni vid.</p> <p>Dvovidni glagoli često su oni glagoli koje povezujemo s jelom (npr. ujutro, navečer).</p> <p>Razmislite koji bi to glagoli mogli biti? Dvovidni su glagoli i oni koji završavaju na -irati. Sjetimo se nekih. Dvovidni su i glagoli vidjeti, čuti i dr.</p>	<p>Učenici razmišljaju, neki smatraju da se radi o nesvršenom glagolu, neki da se radi o svršenom; nisu sigurni.</p> <p>Učenici razmišljaju. U prvom i drugom primjeru radnja traje; ne znamo doručkuje li Ivan sada ili doručkuje li uopće, bilo koji dan. U drugom primjeru se radi o svakom jutru, dakle, radnja traje. U trećem primjeru radnja je završila, nakon nje počinje se događati druga radnja. Isti oblik glagola izriče i svršenu i nesvršenu radnju...?</p> <p>Mogli bismo glagol <u>doručkovati</u> staviti i u prvi i u drugi stupac.</p> <p>Nesvršeni i svršeni oblik glagola doručkovati su isti, oblike se ne mijenja. Dvovidni glagol – dva vida.</p> <p>Učenici razmišljaju i zaključuju da su to glagoli ručati, večerati, objedovati...</p> <p>Učenici navode glagole - parkirati, telefonirati.</p> <p>Učenici otvaraju udžbenike, traže lekciju, snalaze se u kazalu, čitaju definiciju uglas, zajedno.</p>
---	--

<p>Otvorite sada udžbenik, potražite lekciju <i>Glagoli po vidu</i> u kazalu i otvorite stranicu na koji se ona nalazi. Na dnu stranice nalazi se definicija glagola po vidu, a nakon nje definicija dvovidnih glagola. Pročitajmo je zajedno.</p> <p>Tko će pročitati primjere za dvovidne glagole koji se nalaze iznad definicije?</p> <p>Pokušajmo ponoviti pravilo naglas. Započet ćemo s vježbom, kako bismo ponovili naučeno.</p>	<p>Učenik čita. Potom ponavlja naglas. Zaključuje da smo neke od ovih glagola spomenuli maločas na satu.</p>
---	--

Školska interpretacija lirske pjesme *Ako Rudyarda Kiplinga* u 7. razredu osnovne škole

Prikazuje se samo dio školske interpretacije lirske pjesme nakon prvoga susreta s pjesmom i faze objave dojmova. U vođenom razgovoru nastoji se postići da učenici uoče i obrazlože temu ove refleksivne pjesme i, povezano s tim, njezin izvanvremenski i izvanprostorni, univerzalni značaj.

U razgovoru koji slijedi u nastavku interpretacije promišljanje o temi pjesme povezat će se s pojmom pjesničke forme i izborom stiha i rime, kojim će učenici osvijestiti kako pjesničke slike i stilska izražajna sredstva, zajedno s formalnim obilježjima pjesme, oblikuju realizaciju ostvarene pjesničke vizije. Drugi dio razgovora ovdje se ne navodi.

Tablica 20. Aktivnosti nastavnika i učenika u fazi interpretacije na satu školske interpretacije lirske pjesme

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI UČITELJA/ NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p><u>Faza interpretacije</u> Započnimo razgovor o pjesmi vašim dojmovima? Prisjetite se kojim motivima je pjesnik postigao osjećaje koje ste opisali nakon čitanja. Pronađite u stihovima...</p> <p>O čemu pjesma govori? Kojom biste rečenicom oblikovali temu pjesme.</p> <p>Što ste uočili čitajući i slušajući pjesmu, kako započinju stihovi? Pronađite stihove u kojima pjesnik ponavlja riječi. Pročitajte ih ponovno. Što time postiže? Što čujete? Što to znači, što nam time poručuje?</p> <p>Kako se naziva to stilsko sredstvo?</p> <p>Pročitajmo opet naglas prva dva stiha. O čemu pjesnik govori kada kaže <i>izgubiti glavu</i> i <i>upirati prstom</i>. Objasnite stihove.</p> <p>Kako odgovarate pjesniku na pitanja? Većina kaže – potvrdno? Jeste li se našli u sličnim situacijama kada ste <i>izgubili glavu</i> i jesu li u vas <i>upirali prstom</i>? Obrazložite.</p> <p>Kako ste se osjećali tada? Prisjetite se i opišite.</p> <p>Što tada valja činiti? O čemu nam govori pjesnik? Što savjetuje i poručuje?</p>	<p>San, misao, laž...</p> <p>Savjeti za promjenom i postajanjem boljom osobom.</p> <p>Često započinju istom riječju.</p> <p>Ako... Ako...</p> <p>Pjesnik to čini kako bi naglasio ljudska stanja, kako bi naglasio ponavljanje istih pitanja koja nam postavlja, znači da su ona uvijek prisutna... Naziva se ponavljanje.</p> <p>Biti izgubljen i optuživati ili ismijavati. Misli da su nas ismijavali možda, a možda se i njemu to dogodilo</p> <p>Jest, često mi se događa, neki put je to stvarno, a neki put nije. Čini mi se da me ljudi oko mene ponekad ne razumiju, onda to čine.</p> <p>Pjesnik nam poručuje što činiti kad se nađemo u takvim situacijama nerazumijevanja. Daje nam savjete, ponekad i upute, naredbe, odnosno uvjetuje radnju.</p>

<p>Pronađite u pjesmi. Pročitajte stihove ...</p> <p>Kakav poriv u vama budi pjesnik kada kaže <i>kreni, drži se, piši</i> i sl.?</p> <p>Što se postiže riječima poput <i>ako budeš to i to onda ćeš to i to...</i></p> <p>Kako se nazivaju takvi glagolski načini?</p> <p>Pronađite stihove koji kazuju o čovjekovu odnosu prema prijateljima i neprijateljima i objasnite ih.</p> <p>U kojim stihovima nam se pjesnik izravno obraća? Potražite u pjesmi i pročitajte ih.</p> <p>Koja su to <i>sva naša dobra</i>?</p> <p>Što znači izraz <i>staviti sve na kocku</i>?</p> <p>Na što misli pjesnik?</p> <p>Jeste li vi ikada upotrijebili taj izraz i u kojoj situaciji?</p> <p>Spomenuli ste motive sna i misli? Potražite u pjesmi i pročitajte stihove u kojima ste ih uočili još jednom. Koje pjesničke slike bude u vama ovi motivi? Kako doživljavate ljudske snove, ovako opisane?</p> <p>Jesu li i vaši snovi takvi? Opišite ih!</p>	<p>Poručuje imperativom i kondicionalom.</p> <p><i>Ako te ni prijatelj ni neprijatelj ne mogu povrijediti.</i></p> <p>Činjenica da ne mogu biti povrijeđen ili povrijeđena, da me prijatelj ne može povrijediti, znači da prijatelja stvarno volim, a da neprijatelja ne mrzim.</p> <p>Sve ono što je vrijedno u nama, ne materijalno, nego ljudsko.</p> <p>Riskirati sve, izgubiti.</p> <p>To je preneseno značenje... Pjesnik govori o nama, ako možemo ustrajati da sve svoje zaštitimo, sakupimo...</p> <p>Jesmo. U svakodnevnom razgovoru smo čuli... Na sportskim utakmicama.</p> <p><i>Ako snivaš, ali ti snovi nisu sve; Ako misliš, i misli ti ostaju uvijek čiste.</i></p> <p>Odlazi u ljudsko nesvjesno, ali i moralizatorski navješćuje čistoću misli i snova.</p>
--	--

<p>Na koje snove točno misli? Jesu li to svakodnevni snovi kada sanjamo noću ili neki drugi? Obrazložite i potkrijepite stihovima.</p> <p>Pronađite i objasnite stih koji kaže: <i>Ako možeš hodati s kraljevima i ne izgubiti ljudskost.</i></p> <p>Kako pjesnik piše imenice Volja, Ljubav, Čovjek? Što mislite zašto ih piše velikim početnim slovom?</p> <p>Dakle, ponekad možemo i grafički ukazati na važnost nečega. To se nazivamo grafostilistika, o tome ćete još učiti tijekom kasnijeg obrazovanja.</p> <p>U kojim stihovima se nalaze te imenice i što pjesnik time postiže?</p> <p>Što volja govori?</p> <p>Biste li koji od dva glagolska načina prije spomenuta upotrijebili ovdje?</p> <p>Kako se naziva taj glagolski način?</p> <p>Kako nam se pjesnik obraća na kraju pjesme? Pročitajte! U kojem je padežu ta imenica?</p> <p>Što se postiže vokativnim oblikom imenice sin?</p> <p>Hoće li vas roditelji nazvati ovim redosljedom riječi, <i>sine moj ili kćeri moja</i> u svakodnevnoj komunikaciji na suvremenom hrvatskom jeziku?</p>	<p>Znači ne oholiti se. Biti čovjekom i u onom trenutku kada si s najmoćnijim ljudima. Znači prepoznati i cijeniti sebe, mi ne ovisimo o drugima, samostalni smo.</p> <p>Volju i Ljubav. Važne su mu, poštuje ih, naglašava ih izborom slova. Doživljava Čovjeka kao snažnog i veličanstvenog.</p> <p><i>Osim Volje koja ti govori: „Drži se dobro“ i jer bit ćeš Čovjek, sine moj!</i></p> <p><i>Drži se dobro.</i></p> <p>Imperativ. Naređuje, no ovdje je više kao uputa, poruka, u želji da nas savjetuje, pjesnik nam pomaže da spoznamo...</p> <p><i>Sine moj!</i> To je vokativ.</p> <p>Naglašava se, poziva, obraća se.</p> <p>Neće nam se tako obratiti, to je nekako zastarjelo. Ali i nekako svečano, naglašava važnost bliskosti i posebnost odnosa s čitateljem, u posebnu je odnosu s nama, kao odnos sa sinom, blizak.</p>
--	---

<p>Što pjesnik postiže ovakvim redosljedom riječi?</p> <p>Što pjesnik želi poručiti onom koji čita pjesmu?</p> <p>Pronađite stih u kojem pjesnik spominje zemlju i njeno blago</p> <p>Što time pjesnik želi kazati?</p> <p>Na koje blago misli pjesnik u tim stihovima; na materijalno blago i čovjekovo gospodarenje cijelim svijetom? Obrazložite!</p> <p>Kakav je ton pjesme, jesu li ton i rima usklađeni? Obrazložite!</p> <p>Možemo li pjesmu povezati uz neko određeno vrijeme? Sjetite se svoga odgovora na pitanje jeste li se i vi ponekad osjećali izdvojeno i neshvaćeno? S kojim vremenom povezujemo pjesmu i poruke o kojima progovara pjesnik.</p> <p>U pjesmi <i>Ako</i> Rudyard Kipling iznosi jedan sustavan duh tadašnjeg vremena, ali i znatno više od toga. O kakvim, onda, vrijednostima govori, kada govori o Čovjeku?</p>	<p>Time se postiže dodatna naglašenost, ponajviše zamjenicom <u>moj</u>. Pjesnik gotovo pa da naglašava, posvaja slušatelja/čitatelja pjesme govoreći mu <i>sine moj</i>.</p> <p>Daje nam savjete, upute.</p> <p><i>Tvoja će biti zemlja i sve njeno blago.</i></p> <p>Bit ćemo na miru sami sa sobom. Imat ćemo cijeli svijet i sva njegova blaga u sebi. Nosit ćemo ih poput duhovnoga blaga, a materijalna blaga znat ćemo cijeliti.</p> <p>Ne misli. Pjesnik očekuje osvajanje univerzalnih blaga dobrote, strpljenja, ustrajnosti i sl.</p> <p>Ton pjesme je nekako prisani i svečan istovremeno; nagovara, poručuje, ali i podupire, savjetuje... gotovo je pripovjedan, nevezanim stihom postignuta je pripovjednost i prisnost, kao da razgovaramo.</p> <p>Pjesnik progovara o problemima koji nisu povezani uz određeno vrijeme, može se i danas netko pronaći u stihovima.</p> <p>O vječnim, stalnim, koje su uvijek moguće...</p>
---	--

On iznosi općeljudske vrijednosti, savjete, upute i pouke svima koji čitaju njegovu pjesmu. Pjesma *Ako* je univerzalne tematike i nudi mnoštvo savjeta koji će nam dijelom zatrebati. Ona pokazuje svu ljepotu uspona i padova, ali padova nakon kojih opet ustajemo.

Ukoliko pobijedimo sami sebe utoliko ćemo osvojiti zemlju i sve njeno blago i bit ćemo Ljudi.

Ljudi s velikim početnim slovom Lj!

Primjeri za srednju školu

Faza promatranja i opisivanja jezične pojave u obradbi novog jezičnog sadržaja u I. razredu srednje škole: nepromjenjive vrste riječi

Faza provjere naučenog i uspostavljanja kontinuiteta u radu u I. razredu srednje škole: sintaktička služba i značenje nepromjenjivih vrsta riječi u rečenici

Školska interpretacija lirske pjesme *Samoglasnici* Arthura Rimbauda u III. razredu srednje škole

Primjer povezivanja faze doživljajno-spoznajne motivacije i faze objave dojmova: Vladan Desnica, *Proljeća Ivana Galeba* u IV. razredu srednje škole

Faza promatranja i opisivanja jezične pojave u obradbi novog jezičnog sadržaja u I. razredu srednje škole: nepromjenjive vrste riječi

Primjer pokazuje aktivnosti nastavnika i učenika na satu ponavljanja i uvježbavanja naučenog jezičnog sadržaja.

Tablica 21. Aktivnosti nastavnika i učenika na satu ponavljanja i uvježbavanja naučenog jezičnog sadržaja

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p><u>Lingvometodički predložak – izborni diktat</u></p> <p><u>Trgovac i učitelj</u> <i>Jednom davno neki trgovac htio da mu sin brzo izuči školu. Upitao je učitelja: „Jao, zar moj sin mora tako puno učiti? Ne biste li mogli skratiti program?“ Učitelj odgovori: „Oh, ovisi o tome kakvu budućnost želite za sina. Vidite, da Bog ovdje stvara hrast, trebalo bi mu oko dvadeset godina, ali ako treba stvoriti tikvu, e pa onda su mu dovoljna i dva mjeseca.“</i> <i>(prilagođeno prema priči nepoznatog autora)</i></p> <p><u>Faza zapažanja jezične pojave</u> Nakon kratke emocionalno-intelektualne pauze i kratkog razgovora potaknutog pitanjima o razumijevanju teksta, zapaža se jezična pojava tijekom pisanja izbornog diktata.</p> <p>Nastavnik ponovno čita kratku priču, sada polaganijim, ravnomjernim tempom.</p>	<p>Učenici slušaju. Cilj je izbornim diktatom potaknuti interes učenika za nastavnu jedinicu te zanimljivošću priče potaknuti kulturu čitanja.</p> <p>Učenici se pripremaju za tekst koji se čita.</p> <p>Učenici sintetiziraju dojmove, odgovaraju na pitanja i potvrđuju odgovorima razumijevanje teksta (pretpostavlja se da im se priča svidjela, ima pouku koju pronalaze u posljednjoj rečenici koju drže duhovitom).</p> <p>Potom slušaju i zapisuju nepromjenjive riječi koje prepoznaju u tekstu dok slušaju ponovno čitanje.</p>

<p>Učenici tijekom izbornog diktata zapisuju sve nepromjenjive riječi iz teksta.</p> <p><u>Faza promatranja jezične pojave</u> Razvrstajte riječi zapisane tijekom diktata u pet stupaca, svaki za pojedinu vrstu riječi; prilozi, prijedlozi, veznici, čestice, uzvici. Čitajte jedan po jedan naglas riječi koje ste zapisali.</p> <p><u>Faza opisivanja jezične pojave</u> Slijedi navođenje obilježja svake vrste nepromjenjivih riječi.</p> <p>Ponavljajte ili čitanje iz udžbenika definicije o svakoj vrsti riječi te objašnjavanje dodatnih obilježja koje povezujemo uz svaku vrstu riječi. Prijedlozi; izricanje i čitanje definicije iz udžbenika.</p> <p>U kojim sve padežima mogu biti riječi uz koje se pojavljuju prijedlozi? Te padeže nazivamo kosim ili zavisnim padežima.</p> <p>Igra s košarom i raznobojnim papirićima (pitanja za svaku vrstu nepromjenjivih riječi posebno):</p> <p>Prijedlozi; učenici vade nasumce papiriće iz košare na kojima su prijedlozi i odgovaraju uz koji padež ili padeže dolazi taj prijedlog.</p> <p>Veznici; učenici vade nasumce papiriće iz košare na kojima su veznici i odgovaraju o kojoj se vrsti veznika radi (sastavni, rastavni...).</p>	<p>Učenici čitaju riječi, jednu po jednu smještaju u stupce, već prema vrsti riječi kojoj pripada. Učenici provjeravaju i usustavljaju znanje o nepromjenjivim vrstama riječi.</p> <p>Učenici izriču ili čitaju definiciju.</p> <p>Mogu biti u genitivu, dativu, akuzativu, lokativu i instrumentalu.</p> <p>Učenik opisuje službu i značenja nepromjenjivih riječi u rečenici.</p> <p>Primjenjuje morfosintaktička znanja o vrstama riječi pri oblikovanju teksta. Proširuje i produbljuje znanje o nepromjenjivim riječima, razvija logičko mišljenje.</p>
---	--

<p>Ponovimo pravila za pisanje zareza uz veznike, piše li se zarez uz sastavne i rastavne veznike, navedimo primjer, piše li se uz suprotne, isključne i zaključne?</p> <p>Prisjetimo se riječi koje nisu <i>pravi</i> veznici, već imaju samo njihovu funkciju (pravi i nepravi veznici).</p>	
--	--

Faza provjere naučenog i uspostavljanja kontinuiteta u radu u I. razredu srednje škole: sintaktička služba i značenje nepromjenjivih vrsta riječi u rečenici

Primjer pokazuje aktivnosti nastavnika i učenika na satu ponavljanja i uvježbavanja na novim primjerima. Odlikuje se brojnošću primjera i detaljno osmišljenim heurističkim razgovorom koji odiše postupnošću, detaljnošću pripreme, sustavnošću i logičkom povezanošću.

Tablica 22. Aktivnosti nastavnika i učenika prigodom rješavanja nastavnog listića za provjeravanje i uvježbavanje na novim primjerima

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p><u>Faza provjera naučenoga i uspostavljanje kontinuiteta u radu</u></p> <p>O kojim smo nepromjenjivim vrstama riječi danas razgovarali? Koliko rečeničnih uloga može imati prilog?</p> <p>Koja je najčešće rečenična uloga koju može imati prilog? Koje još dvije rečenične uloge može imati prilog?</p> <p>Pronađite primjer u kojem prilog ima rečeničnu ulogu atributa.</p> <p>Koja je uloga veznika u rečenici?</p>	<p>O prijedlozima, priložima, česticama, veznicima i uzvicima.</p> <p>Tri uloge.</p> <p>Prilog najčešće ima ulogu priložne oznake. Može imati ulogu imenskoga dijela predikata i ulogu atributa.</p> <p><i>Dogovorio je sastanak naslijepo.</i></p> <p>Veznici povezuju rečenične članove i rečenice, a rijetko mogu biti i subjekti.</p>

<p>Koja je sintaktička uloga čestica i uzvika?</p> <p>Slijedi nastavni listić na kojem su zastupljeni primjeri s pravilnom uporabom prijedloga, priloga i veznika; rješavanjem zadataka učenici ponavljaju i prema planu ploče.</p> <p>Rješavanje nastavnog listića</p> <p>Kojoj vrsti riječi pripadaju označene riječi u rečenicama?</p> <ol style="list-style-type: none"> On je preblizu. Preplašila sam se nasmrta. Sada mogu i na kraj svijeta. Dogovorio je sastanak naslijepo. Ovdje se nalaze sve tajne svijeta. <p>*Pretpostavlja se da učenici neće prepoznati da je u četvrtom primjeru prilog naslijepo atribut u rečenici te će ih nastavnik pokušati navesti na odgovor potpitanjima.</p> <p>Kojoj vrsti riječi pripada riječ naslijepo? Rekli smo da je naslijepo prilog po vrsti riječi.</p> <p>Na koju se riječ u rečenici odnosi riječ naslijepo? Odnosi li se riječ naslijepo na glagol dogovorio ili na imenicu sastanak?</p>	<p>Uglavnom je nema, no ponekad mogu biti u službi subjekta.</p> <p>Učenici rješavaju prvi i drugi zadatak, potom čitaju rješenja.</p> <p>U prvom zadatku označene riječi su prilozima.</p> <p>Osnovna rečenična uloga priloga je priložna oznaka – mjesta, vremena i načina.</p> <p>Učenik čita rješenja, no ne zna rješenje četvrtoga primjera.</p> <p>Riječ naslijepo je prilog.</p> <p>Riječ naslijepo odnosi se na imenicu sastanak.</p> <p>Sastanak naslijepo.</p> <p>Članovi koji odgovaraju na pitanja koji, kakav i čiji imaju ulogu atributa, nesamostalnog rečeničnog člana.</p> <p>Učenici zapisuju u svoje bilježnice</p>
---	---

Ako pitamo kakav je to sastanak, što ćete odgovoriti?

Koju sintaktičku ulogu imaju članovi koji odgovaraju na pitanja koji, kakav i čiji?

Prema tome, možemo zaključiti da u ovom primjeru prilog ima ulogu atributa i zapisati koje rečenične uloge može imati prilog.

Prilog može imati rečenične uloge: priložne oznake, imenskoga dijela predikata i atributa.

U trećem zadatku nalaze se primjeri rečeničnih priloga. Koja je uloga rečeničnih priloga?

- a) **Zaista**, vjerujem vam.
- b) On je **zaista** dobar.
- c) **Zaista** je dobar.

Pogledajte prvi primjer u trećem zadatku. Što se iskazuje riječju, odnosno prilogom **zaista**?

Rečenični prilozi izriču stav govornika prema sadržaju rečenice te sintaktički ne pripadaju rečenici, no ipak postoje pravopisna pravila o uvrštavanju rečeničnih priloga u rečenice.

U prvom primjeru vidimo da je rečenični prilog odvojen zarezom od ostatka rečenice i u pravilu se rečenični prilozi u rečenici odvajaju zarezom, no u ostalim dvama primjerima nisu odvojeni zarezom.

Na koju se riječ u drugoj rečenici odnosi rečenični prilog **zaista**?

Prilogom **zaista** iskazuje se stav govornika. Odnosi se na riječ **dobar**.

<p>Upravo zato se ne odvaja zarezom. Dakle, kada se rečenični prilog odnosi na jednu riječ - ne odvaja se zarezom.</p> <p>Koja se riječ nalazi iza priloga zaista u trećem primjeru?</p> <p>Kojoj vrsti riječi pripada?</p> <p>Ponovimo; što su to enklitike ili zanaglasnice?</p> <p>Pravilo, prema tome, glasi da se rečenični prilog ne odvaja zarezom kada iza njega slijedi enklitika.</p> <p>Pročitajmo rješenja 4. zadatka.</p> <p>Kako možemo biti sigurni da je u prvom primjeru riječ o prilogu?</p> <p>Dakle, prilog nam daje informaciju o tomu kako je izgovorio tajnu, pa u ovom slučaju imaju sintaktičku ulogu priložne oznake načina.</p> <p>Koju sintaktičku ulogu ima prijedlog u drugom primjeru?</p> <p>Pronađimo priložne oznake iz 5. zadatka.</p> <p>Pročitajmo objekte iz 6. zadatka.</p> <p>Koje se nepromjenjive vrste riječi ponavljaju u priložnim oznakama i objektima koje ste sada pročitali?</p> <p>Imaju li prijedlozi u ovim primjerima ulogu rečeničnih članova? Objasnite.</p>	<p>Iza priloga nalazi se riječ je.</p> <p>Je je pomoćni glagol biti (nenaglašeni oblik prezenta pomoćnog glagola biti).</p> <p>To su riječi koje nemaju svoj naglasak i zato tvore izgovornu cjelinu s riječju koja se nalazi ispred njih.</p> <p>U prvom primjeru riječ je o prilogu, a drugom primjeru nalazi se spoj prijedloga i imenice.</p> <p>Jer odgovara na pitanje kako je izgovorio tajnu.</p> <p>(v. nastavni listić na str. 115).</p> <p>Uz imenicu glas postaje dio objekta</p> <p>Ponavljaju se prijedlozi.</p> <p>Imaju jer i njih označavamo kao priložne oznake, odnosno objekte.</p>
--	--

<p>Prijedlozi inače nemaju rečeničnu ulogu, no u prijedložnim izrazima je dobivaju. Baš kao što se to događa u ovim primjerima. Zapišite u svoje bilježnice da prijedlozi nemaju rečenične uloge, ali da je dobivaju u prijedložnim izrazima.</p> <p>7. zadatak - Kojim vrstama riječi pripadaju označene riječi?</p> <p>Imaju li veznici, čestice i uzvici sintaktičku ulogu, odnosno ulogu rečeničnoga člana?</p> <p>Koja je uloga veznika u rečenici? Što još veznici povezuju?</p> <p>Veznici povezuju rečenične članove i rečenice i samim time na neki način ipak imaju ulogu u rečenici, pogotovo ako se prisjetimo nezavisnosloženih rečenica koje su dobile nazive prema veznicima kojima se povezuju.</p> <p>Zapišite u svoje bilježnice da veznici povezuju rečenične članove i rečenice.</p> <p>Koju ulogu ima veznik u rečenici <i>I je veznik</i>?</p> <p>Vidimo da u nekim situacijama i veznici mogu biti subjekti, pa to dopišite u svoje bilježnice.</p> <p>Koju ulogu imaju čestice i uzvici?</p> <p>Čestice su riječi kojima možemo preoblikovati rečenicu, a uzvicima se iskazuju osjećaji ili raspoloženja. Prema tome, imaju li čestice i uzvici ulogu u rečenici?</p>	<p>Označene riječi su: veznici, čestice i uzvici.</p> <p>Nemaju.</p> <p>Veznici povezuju riječi. Veznici povezuju i rečenice.</p> <p>Učenici zapisuju u svoje bilježnice.</p> <p>I je subjekt u ovoj rečenici.</p> <p>Učenici zapisuju u svoje bilježnice.</p> <p>Čestice su kao pomoćne riječi, a uzvici iskazuju osjećaje.</p> <p>Nemaju.</p>
---	--

Najčešće čestice i veznici nemaju rečeničnu ulogu. Zapišite u svoje bilježnice. (Nastavnica piše na ploču.)

No što je s primjerom koji glasi *Li je čestica*.

Vidimo da i čestica može dobiti ulogu rečeničnoga člana, no to su iznimne situacije. Zapišite u svoje bilježnice da čestica može biti i subjekt, baš kao i uzvik. Kako bi glasila rečenica u kojoj je uzvik subjekt?

Učenici zapisuju u bilježnice.

Sada je **li** subjekt.

Hej je uzvik.

Školska interpretacija lirske pjesme *Samoglasnici* Arthura Rimbauda u III. razredu srednje škole

Prikazuje se dio faze interpretacije u kojem se pitanjima u vođenom razgovoru nastoji prepoznati i interpretirati tematiziranje životnog ciklusa u pjesmi *Samoglasnici* Arthura Rimbauda.

U razgovoru koji slijedi u nastavku interpretacije, a koji se ovdje ne navodi, učenici će, ponovnim čitanjem određenih stihova te napose čitanjem pjesme u cijelosti uočiti, prepoznati i opisati glavne karakteristike Rimbaudove simbolističke poetike i navesti i oprimjeriti stilske figure koje se pojavljuju u pjesmi.

Tablica 23. Aktivnosti nastavnika i učenika na satu školske interpretacije lirske pjesme u fazi interpretacije (heuristički razgovor)

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p><u>Interpretacija</u> Zatvorimo oči. Jesmo? Jasno potihom izgovarajte „Aaaaaaaaaa“... Koju boju zamišljate? Na koju vas boju podsjeća glas [a], s kojom ga bojom povezujete? Kako vam zvuči, toplo ili hladno, blago ili snažno, mračno ili svijetlo? Asocirajte... Što saznajemo o tom glasu u pjesmi? Kako je predstavljen samoglasnik A? Pročitajmo stihove! Samoglasnik A u roju muha. Okrutan smrad. Crno... Prisjetimo se abecede. Koje je prvo slovo abecede? A! A je početak. Crno. Roj muha na okupu. Podsjeća li vas to na nešto? Jeste li ikada vidjeli ultrazvuk nerođenog djeteta? To je početak svakog čovjeka. A je crno. Kakvo je E? Kako vi doživljavate samoglasnik E? Zatvorimo oči. Izgovorite ga. Što čujemo? Što vidimo? Koju boju zamišljate kada čujete zvuk glasa E? Koje je boje vaše E? Rekli ste da vam je A mračno, tamno, je li vam i E takvo? Svjetlije je, nježnije, mekše. Pročitajmo stihove u kojima vidimo kako Rimbaud doživljava samoglasnik E. Što su zatoni sjene i gorde sante? Kakve su? Kakvo je E onda? Što predstavlja bijela boja?</p>	<p>Učenici uglas: „Aaa...“ A je nekako oštro, kao sivo.</p> <p>Samoglasnik A je <i>crn kosmat pojas muha što blistavo nad okrutnim smradom kupe se i znoje.</i></p> <p>Prvo slovo abecede je A.</p> <p>Da, ne. Rođenje je početak, ishod.</p> <p>E je blaže, mekanije, svjetlije. E je bijelo, zatoni sjene, koplja gordih santi, bjelina šatora, cvijeće zanjihano. Zatoni su uvale, a gorde sante su ponosne, velike sante, imponiraju veličinom. Bijela boja predstavlja čistoću i nevinost.</p>

Što su zatoni sjene i gorde sante?
Kakve su? Kakvo je E onda? Što
predstavlja bijela boja?

A sada razmislimo o samoglasniku I.
Kakvim ga osjećate dok izgovarate I?
Koje su vaše asocijacije na zvuk glasa
I? Je li I blago, mekano, tamno, oštro,
hrapavo? Koju boju zamišljate dok
izgovarate glas I?

Potražimo u pjesmi stihove koji
govore o Rimbaudovu doživljaju
glasa I u pjesmi. Kako opisuje
samoglasnik I? Što kaže o njemu,
kakav je samoglasnik I? Koje je boje?
Na što nas asocira? Koje motive
prepoznajete u pjesmi? Pročitajte
nam stihove.

Kakav je to smijeh?

To je, dakle, iskrivljen, izobličen
smijeh. Samoglasnik I je crven.

Koju boju biste povezali uz
samoglasnik U?

Što o samoglasniku U saznajemo iz
pjesme?

Pročitajmo stihove!

Razumijete li stihove? Znete li što
je to alkemija? Što oživljavaju i za
čim tragaju alkemičari? Što to, i
uz pomoć čega, stječu učenjaci?
Dakle, U simbolizira spokoj, nešto
božansko. Izgovorimo – uuuuu.

Koje asocijacije budi u vama zvuk
samoglasnika O? Zatvorimo oči i
tiho izgovorimo oooo.

Cjelovito nešto. Mirno.

Dobro. Pročitajmo kako je O
okarakterizirano u pjesmi.

Bravo! Plava boja je boja božanskog,
transcendentalnog.

E je snažno, gorko poput sante, ali i
nevino, čisto.

Šiljasto je. Hladno.

Rimbaudovo I je rujno, crveno,

*krv ispljujuta, smijeh što gnjevno
plamti na usnama lijepim, u kajanju
pjanom.*

To je smijeh kada si pijan, onako
iskrivljen.

Motivi su: krv, smijeh, usne.

U je umirujuće.

U je zeleno.

*... drhtanje kružno božanstvenih
mora, spokoj pašnjaka i stada, spokoj
bora koje alkemijom stječu učenjaci;*

Stječu spokoj, mir, uz pomoć
alkemije, učenja. Traže vrijednosti,
zlato, mudrost.

Oblo je, prostrano, široko...

<p>Znate li zašto je riječ truba napisana velikim početnim slovom? Truba i Anđeli su motivi preuzeti iz Biblije. Truba simbolizira sudnji dan, posljednje trenutke, kraj svijeta. Koja riječ iz posljednje strofe još ukazuje na to? Pročitajte stihove. Čije su to oči u stihu <i>oči njene</i>? Na koga se tu misli? To su oči Majke Prirode. Dobro, sažmite misli i zaključite – što je O?</p> <p>Pogledajte ponovno motive u pjesmi. Razlikuju li se motivi na početku pjesme od onih prema kraju pjesme i po čemu se razlikuju? Obrazložite. U kakvu su odnosu?</p> <p>Motivi su u kontrastu. Pročitajte stihove i potkrijepite svoje mišljenje primjerima u pjesmi. Kojim stilskim izražajnim sredstvom pjesnik postiže taj učinak postupnih promjena? Kako se zove stilsko sredstvo stupnjevanja, u ovom slučaju od ružnijeg prema ljepšemu?</p> <p>Koja je tema ove pjesme?</p> <p>Izdvojite stih koji po vašem mišljenju skriva temu pjesme.</p> <p>Autor simbolima – bojama i samoglasnicima - predočava čovjekov život.</p> <p>Na početku se tijelo, fetus formira, začinje, počinje život. Zatim kroz život ide kao nevino dijete, postaje ponosan, onako kao gorostas. Pa je rujan, u naponu snage, tjelesan. I onda dolazi do popuštanja snage, drhti, postaje slab i nemoćan, željan mira i spokoja. I naposljetku dolazi do smrti, kraja ovozemaljskog života, doživljava mir i spokoj. Od alfe do omega.</p> <p>(...)</p>	<p>O je nešto mirno. Cjelovito. Blago. O je plavo,</p> <p><i>... vrhovna Truba, puna cike lude, mir kojim Anđeli i svjetovi blude, Omega, Očiju Njenih modri zraci.</i></p> <p>Plava je simbol božanskog.</p> <p>Učenici odmahuju glavom kao znak negacije. Omega, to je kraj krajeva. Možda Majka Priroda? O je kraj, konačan mir.</p> <p>U kontrastu su. Na početku je zujanje muha, smrad, krv, a pred kraj je mir, spokoj, božansko. Na početku je ružno, no postaje lijepo kako pjesma ide kraju.</p> <p>Gradacija. Možda opisivanje slova? Bojanje i zvukovi slova. Simbolika slova.</p> <p><i>Tajna rođenja vam tu je.</i> Tema je čovjek. Čovjekov život. Život cijelog čovječanstva, čovjeka općenito. Pjesnik simbolički boja pridaje novo značenje zvuka kako bi otkrio tajnu života. Čudno je jer počinje crnom, a završava bijelom, obrnuto od uobičajene simbolike boja u našem kulturnom ozračju – bijelo je rođenje, crno smrt.</p>
--	---

Primjer povezivanja faze doživljajno-spoznajne motivacije i faze objave dojmova: Vladan Desnica: *Proljeća Ivana Galeba* u IV. razredu srednje škole

Tablica 24. Aktivnosti nastavnika i učenika na satu lektire

NASTAVNI SADRŽAJI ILI AKTIVNOSTI NASTAVNIKA	AKTIVNOSTI UČENIKA
<p><u>Doživljajno-spoznajna motivacija</u> Koja književna djela su ostavila trag u vašem životu?</p> <p>Nastavnik dodaje da svatko od njih ima neku posebnu knjigu koju posebno voli, a zatim pita učenike: Što su vas naučila vaša omiljena književna djela?</p> <p>Nastavnik sluša učeničke odgovore koji su dio slike o tome kako se učenici odnose prema književnosti. Stvara ozračje za razgovor s učenicima u kojem oni mogu slobodno izraziti svoje misli, dio sata u kojem nema krivih odgovora.</p> <p>Upućuje učenike da zatvore oči i zamisle neko svoje sretno mjesto za koje znaju samo oni. Zatim dodaje da u tom sretnom mjestu zamisle sebe kao pisca koji je taman sjeo i počeo pisati novo djelo.</p>	<p>Pretpostavlja se da će učenici odgovoriti raznoliko, pa je moguće da navode djela koja su čitali kao lektiru, ali i djela koja su birali za samostalno čitanje.</p> <p>Pretpostavlja se da će to biti <i>Hamlet</i>, <i>Zločin i kazna</i>, <i>Mali princ</i>, <i>Stranac</i>, <i>Gospodar prstenova</i>, <i>Hobbit</i>, <i>Igre prijestolja</i>, <i>Lovac u žitu</i>, <i>Vodič kroz galaksiju za autostopere</i>, <i>Koralina</i> i <i>tajna ogledala</i>, <i>Osmi povjerenik</i> (djela različitih žanrova).</p> <p>Pretpostavlja se da će učenici odgovarati različito, ovisno o tipu izabranog djela. Pretpostavlja se da će učenici dati neke opće odgovore, poput toga da su ih knjige naučile voljeti, razumjeti svijet oko sebe, pažljivo čitati, razmišljati o svijetu i ljudima, pokušati objasniti njihove postupke i slično.</p> <p>Učenici zatvaraju oči i zamišljaju. Pretpostavlja se da bi istakli važnost fabule i prozu kao ono što čitalačka publika cijeni.</p>

<p>Savjetuje učenicima da pokušaju zamisliti kako izgleda njihov radni prostor u kojem pišu, prostor pisca, da zamisle u kakvim okolnostima se nalaze i kako su dugo pisali.</p> <p>Nakon nekoliko trenutaka, nastavnica govori učenicima da otvore oči.</p> <p>Tko bi volio podijeliti svoje misli?</p> <p>Nastavnik sluša učenike i upućuje dio učenika koji manje sudjeluje u razgovoru da podijele svoje misli s ostalima, pohvaljuje njihovu kreativnost.</p> <p>Kako biste sebe predstavili kao pisce, kada biste bili sami svoj marketinški agent u izdavačkoj kući.</p> <p>Kakva biste djela pisali, kakva bi vas tematika privukla i što mislite o tome što bi vaša publika željela čitati (primjerice, tematika, fabula, književni rodovi i vrste i sl.?)</p> <p>Pohvaljuje učenike i njihove odgovore. Jednog dana će, ako budu radišni i uporni, svakako vidjeti svoju knjigu u izlozima knjižare).</p>	<p>Pretpostavlja se da će učenici zamisliti sami sebe kao pisce u svojoj radnoj sobi. Pretpostavljeni odgovor: Pisao bih večerima u sobi koju ispunjavaju knjige, a vani je mrak. Sam bih pisao, tišina bi mi pružala prostor za pisanje. Pisao bih cijelu noć, sve dok ne bih ugledao prve sunčane zrake.</p> <p>Pretpostavljeni odgovor: Pisao bih o nesretnoj ljubavi između dvoje ljudi koji ne mogu završiti zajedno, o ubojstvu koje detektiv treba riješiti, o mističnom strancu koji se pojavio u gradu, o računalnoj igri koja je postala stvarnost, o dolasku izvanzemaljaca, o svemirskom brodu koji dolazi iz budućnosti. Pretpostavlja se da će svi učenici reći kako bi njihovo djelo imalo fabularne elemente.</p>
---	---

<p><u>Objava dojmova</u></p> <p>Nakon interpretativnog čitanja ulomka iz Desničina romana <i>Proljeća Ivana Galeba</i>, nakon emocionalno-intelektualne pauze, nakon što se u razredu osjetila mala napetost i počeo žamor, nastavnica pita učenike:</p> <p>Kako ste se osjećali slušajući ulomak iz čitanke i zašto?</p> <p>Smatrate li da postoje djela koja ne govore ni o čemu, to jest djela u kojima se ne događa ništa?</p> <p>Mogu li takva djela biti zanimljiva za čitanje? Biste li vi čitali takva djela?</p>	<p>Pretpostavlja se da će učenici odgovoriti:</p> <p>Zbunjeno, ljutito jer Galeb želi stvoriti djelo u kojem bi obmanuo čitatelja, napadnuto jer podcjenjuje naše čitateljske odabire ...</p> <p>Pretpostavlja se da će učenici odgovoriti: Možda postoje, ali nisu čitana.</p> <p>Takva djela nisu zanimljiva za čitanje, nema fabule i priče koja bi nas tjerala da saznamo nešto o liku ili događaju.</p> <p>Pretpostavlja se da će učenici odgovoriti kako ne bi voljeli čitati takva djela.</p>
---	--

ZAKLJUČAK

Dok je udžbenik za studente na nastavnoj praksi bio tek u zamišljaju, bilježile su se točke koje njime valja obuhvatiti i pristupi njihove obradbe. Na temelju tih bilježenja moglo se sastaviti nekoliko udžbenika, od kojih se svaki, s tog misaonog gledišta, činio najboljim, ali je istodobno svakom nedostajalo ponešto onog drugog u nizu.

Već to što je školski predmet Hrvatski jezik opsežan i zahtjevan sa svojim trima nastavnim područjima, otežavalo je donošenje konačne odluke o udžbeniku namijenjenom studentima na školskoj praksi. U takvom bi udžbeniku moralo sve biti podjednako zastupljeno, a to je i moguće i nemoguće. Moguće je pristupi li se matematički jasnim rasporedom sadržaja pa se od svakog uzme uvijek ista količina i isti način razradbe. No, to ne bi bilo u skladu s prirodom predmeta. Pretpostavlja se da se slično događa i s ostalim školskim predmetima. S jedne je strane sve metodički dobro posloženo, jasno navedeno, ispravno popisano, provjereno, uspješno ostvareno, a s druge strane mnogo toga ostaje fluidno, nezavršeno, nedorečeno, upitno, podložno dodatnim propitivanjima. Čini se da su ta dva načina promatranja razvidna i u ovome udžbeniku.

U prvome se poglavlju navode relevantne teorijske činjenice koje su vrlo precizno određene i kojih se sudionici školske i nastavne prakse Hrvatskoga jezika nastoje pridržavati. Posrijedi su smjernice koje umnogome pomažu u organiziranju, vođenju i sudjelovanju u svim obveznim i izbornim aktivnostima u sklopu školske i nastavne prakse Hrvatskoga jezika.

Drugo poglavlje donosi brojne primjere jezičnih i književnih, donekle i medijskih sadržaja metodički raspoređenih u skladu s potrebama metodičke prakse. Prikazanim se primjerima želi studente potaknuti na istraživanje i stvaralaštvo tijekom fakultetske mikronastave na metodičkim kolegijima, napose tijekom praćenja nastave Hrvatskoga jezika u školama vježbaonicama i osobito tijekom pripremanja za svoje izvedbe u osnovnoj i srednjoj školi.

Metodički modeli (uzorci) objavljeni u drugome poglavlju u dvostrukoj su funkciji. Ponajprije, studenta upućuju na neke bitne odrednice, kao što su npr. vođenje razgovora s učenicima u određenoj nastavnoj situaciji, oblikovanje pitanja i zadataka, povezivanje među nastavnim fazama tijekom školske interpretacije književnog teksta ili tijekom obradbe novog jezičnog pojma. Druga se pak funkcija odnosi na to da metodičke modele ne treba shvaćati kao gotove recepte za obradbu određenog književnog, jezičnog ili medijskog sadržaja u nastavi Hrvatskoga jezika, nego kao poticaje za iznalaženje novih mogućnosti. Njima se želi potvrditi znanje, sposobnosti i vještine studenata, kao i njihove vrijednosti, stavove i navike u okružju komplementarnome onom fakultetskom, a to je školski predmet u živoj neponovljivoj praksi.

Stjecanjem iskustva na metodičkoj praksi student postupno razvija svoju samostalnost i odgovornost u obavljanju osnovnih aktivnosti učitelja u osnovnoj školi, odnosno nastavnika u srednjoj školi. Tijekom metodičke prakse uz pomoć sveučilišnog nastavnika, voditelja metodičke prakse i mentora u školama vježbaonicama primjenjuje teorijska znanja stečena metodičkim obrazovanjem na fakultetu. To mu pomaže u boljem sagledavanju odgojno-obrazovnog sustava u koji će ući po završetku studija. Postignute će se kvalitete neminovno provjeravati pri zapošljavanju i student, sada već učitelj/nastavnik pripravnik, pristupit će polaganju stručnoga ispita. Time završava prvo opsežnije razdoblje pripreme za djelovanje u školskome sustavu. Uslijedit će godine radnog iskustva te će zahvaljujući određenim vrednovanjima, sada kao već iskusniji učitelj/nastavnik u sustavu odgoja i obrazovanja primjereno napredovati.

SAŽETAK

Udžbenik *Hrvatski jezik u osnovnoj i srednjoj školi* namijenjen je studentima budućim učiteljima i nastavnicima Hrvatskoga jezika i njihovim mentorima u školama vježbaonicama, kao i svim zainteresiranima za poučavanje jezičnih, književnih i medijskih sadržaja u početnoj praksi.

Udžbenik je sastavljen od dvaju poglavlja i zaključka.

U prvome se poglavlju izlažu teorijske činjenice o metodičkome obrazovanju na studiju kroatistike, s posebnim osvrtom na kolegij *Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi*. U tom se poglavlju temeljito govori o boravku studenata u školama vježbaonicama. To obuhvaća praćenje nastave, pripremanje za izvođenje nastave, samostalno izvođenje nastavnih sati iz hrvatskoga jezika, književnosti i medijske kulture, vrednovanje svekolike studentske metodičke prakse i evaluacija rada mentora i sveučilišnog voditelja metodičkih vježbi. Izdvaja se dio u kojem se sustavno navode najčešće poteškoće tijekom samostalnog rada studenta u nastavi.

Drugim su poglavljem obuhvaćeni primjeri iz studentske nastavne prakse. Primjeri se odnose na motivaciju za recepciju književnoga teksta, na izbor lingvometodičkoga predloška i izbor vježbi, na zadatke za stvaralački rad nakon pročitane teksta te na izbor iz cjelovitih metodičkih modela nastavnih priprema za Hrvatski jezik. Prikazani su primjeri i za osnovnu i za srednju školu.

U zaključnoj se misli ističe važnost poticanja studenta na istraživanje i stvaralaštvo tijekom praćenja i pripremanja sadržaja za nastavu Hrvatskoga jezika.

Premda su slijedom vremena neminovne promjene u školskome i nastavnom sustavu, prema tome i u metodičkome obrazovanju, vjeruje se da će mnoge od sastavnica studentske prakse navedenih u ovome udžbeniku ostati trajno u uporabi i utjecati na razvijanje metodičke teorije i metodičke prakse jezičnoga, književnoga i medijskoga odgoja i obrazovanja.

SUMMARY

The textbook *Croatian Language in Primary and Secondary Schools* is intended for students who study to become teachers of Croatian language and their mentors in training schools, as well as for all those interested in teaching language, literature and the media content in initial teacher practice.

The textbook consists of two chapters and a conclusion.

In the first chapter, some theoretical facts about methodical education in the study of Croatian studies are presented with special reference to the course *Croatian Language and Literature in School Practice*. The amount of time students spend in training schools is discussed in details in this chapter. The activities included in the time spent at schools include monitoring classes, preparing for classes, independent delivery of classes in Croatian language, literature and media culture, the evaluation of all students' methodical practices, the evaluation of the work of mentors as well as that of university head of methodology department. The part of the chapter that systematically lists the most common difficulties during the independent work of students in a class is highlighted.

The second chapter covers examples from students' teaching practice. These examples refer to the motivation for the reception of a literary text, the choice of a linguistic-methodical model and the choice of exercises, the tasks for creative work after reading the text, and the choice from complete methodological models (samples) of Croatian language lessons. The examples are given for both primary and secondary schools.

The importance of encouraging students to research and to create while monitoring and preparing content for the teaching of the Croatian language is emphasized in the conclusion.

Changes in schools and the teaching system are inevitable in the course of time, and consequently also in methodical education. However, we believe that many of the components of students' practice listed in this textbook will remain in permanent use and will influence the development of methodical theory and methodical practice in teaching language, literature and the media.

KAZALO IMENA³³**A**

Anakreont 147
Aristotel 148

B

Banaš, Leopoldina Veronika 40, 205
Begović, Milan 114
Belošević, Nikolina 18, 37, 205
Bjelčić, Ratko 133, 138
Bognar, Ladislav 161, 206
Brešan, Ivo 154
Brešić, Vinko 154, 208
Brlić-Mažuranić, Ivana 117, 139, 140,
214, 154

C

Cvjetković, Aleksandar 153

Č

Čajkovski, Petar Iljič 91, 92

D

David, Gerard 96
De Iacovo, Lorenzo 153
Delprato, Luciano 152
Desnica, Vladan 179, 191
Devidé, Vladimir 73
Diklić, Zvonimir 131, 151, 161, 205, 208
Drljača Margić, Branka 37, 205

F

Frankopan, Fran Krsto 127

G

Gaarder, Jostein 81, 82
Gavran, Miro 71, 82
Grgin, Tomislav 46, 205
Grubišić-Belina, Linda 29, 46, 205
Gudelj-Velaga, Zdenka 40, 205

H

Homer 148, 149
Horacije, Flak Kvint 86, 89
Host, Alen 54, 205

J

Jurec, Marica 205
Jurić Zagorka, Marija 109
Juvenal, Decim Junije 148

K

Kandinski, Vasilij 89, 90
Kapetanović, Amir 147, 208
Katul, Gaj Valerije 86, 89
Kipling, Rudyard 133, 163, 173, 177
Kolarić-Kišur, Zlata 71, 73, 75, 76, 78, 208

L

Listeš, Srećko 29, 46, 205
Lorenzi, Marco 153
Lovrenčić, Sanja 140, 208

M

Marcijal, Marko Valerije 86, 89
Matoš, Antun Gustav 71, 84, 153, 154,
208
Matsuo Bashō 73
Mattes, Wolfgang 48, 205
Mažuranić, Ivana
(v. Brlić-Mažuranić, Ivana)
Mihalić, Slavko 158

N

Nemeth-Jajić, Jadranka 54, 206
Neruda, Pablo 114
Netrebko, Anna 92
Novak, Slobodan 86, 95

³³ Kurzivom su označena imena i prezimena hrvatskih metodičara i znanstvenika.

O

Ovidije Nazon, Publije 145

P

Pandžić, Vlado 40, 206

Pavličić, Pavao 86, 93

Peko, Anđelka 40, 206

Perković, Franka 152

Petković, Dubravka 205

Pintarić, Ana 40, 206

Pirandello, Luigi 153

Poe, Edgar Allan 149, 153

Preradović, Petar 155

Pupačić, Josip 133, 140, 141

Puškin, Aleksandr Sergejevič 86, 91, 156

R

Rebreanu, Liviu 129

Rimbaud, Arthur 179, 187, 188, 189

Rosandić, Dragutin 91, 131, 153, 206

S

Sakade, Florence 110, 208

Sapfa 147

Schiller, Friedrich 114

Shakespeare, William 114, 152, 153

Slamnig, Ivan 156, 157, 158

Sofoklo 152

Sokrat 148

Storić, Šime 133, 135

Š

Šabić, Ana Gabrijela 131, 206

Škarić, Ivo 22, 23, 206

Šoljan, Antun 157, 158, 208

T

Težak, Stjepko 40, 50, 131, 206

U

Ujević, Tin 155, 156

V

Van Gogh, Vincent 84, 85

Vergilije Maron, Publije 145

Vida, Viktor 71, 78

Visinko, Karol 17, 27, 29, 40, 48, 55, 57,
75, 106, 113, 118, 131, 140, 206,
207

Vizek-Vidović, Vlasta 48, 207

Vodopija-Krstanović, Irena 37, 205

Z

Zagorka, Marija Jurić (v. Jurić Zagorka,
Marija)

KAZALO POJMOVA

A

aktivnosti na nastavnom satu
 studenta 8, 13, 24, 26, 36, 39, 60, 151
 učenika 22, 31, 37, 38, 39, 40, 44, 58,
 66, 67, 70, 72, 118, 131, 151, 161,
 164, 168, 174, 180, 182, 188, 191
 učitelja/nastavnika 18, 22, 23, 24, 26,
 34, 37, 44, 66, 67, 70, 72, 106, 118,
 161, 164, 168, 174, 180, 182, 188,
 191, 196

B

bilješka (bilješke) tijekom nastave i hos-
 pitacija 24, 26, 30, 35, 36, 41, 42,
 46, 47, 52

Č

čitanje 13, 24, 33, 38, 48, 50, 55, 56, 61,
 70, 72, 89, 109, 131, 154, 187
 čitanka 53, 56, 67, 193

D

defektolog (v. stručne službe škole)
 digitalni alati 30, 39, 41, 72, 73, 134, 135
 digitalne baze podataka 161
 upute za učitelje/nastavnike 72
 diktat 54, 113, 118, 180, 181
 diplomski sat (v. nastavni sat)
 djela za cjelovito čitanje (v. lektira)
 dnevnik školske prakse 21, 24, 25, 26, 35,
 36, 37, 118

E

evaluacija
 mentora 8, 24, 60, 197
 studenata 60
 voditelja metodičkih vježbi 60, 197

G

govorenje 33, 59, 163, 164, 165

H

HKO – Hrvatski kvalifikacijski okvir 17,
 37
 HNOS – Hrvatski nacionalni obrazovni
 standard 213
 hospitacije 8, 24, 26, 27, 28, 32, 34, 35,
 36, 38, 46
 hrvatski jezici i komunikacija (v.
 nastavna područja Hrvatskoga
 jezika)

I

IKT – informacijske i komunikacijske
 tehnologije 54
 individualni (ocjenski) sat (v. nastavni
 sat)
 interaktivna ploča 52
 interaktivni zadaci 134
 križaljka 134, 140-142, 147, 148, 150
 kviz 123, 124
 osmosmjerka 134, 135
 internet 13, 72, 73, 87, 88, 121, 166
 ishod (učenja) 17, 18, 28, 30, 33, 34, 39,
 41, 42, 43, 44, 50, 60, 106, 128,
 151, 156

J

jezično izražavanje 13, 27, 28, 31, 32, 33,
 37, 45, 46, 69, 71, 73, 74, 106, 154,
 162, 165, 166

K

knjižničar (v. stručne službe škole)
 kompetencija 13, 14, 15, 21, 24, 47, 60,
 61, 166
 komunikacija
 konvencionalna komunikacija 15, 21,
 22, 33, 60, 166
 na materinskom jeziku 14, 24, 61
 s učenicima 27, 31, 34, 50, 57, 58, 74

konzultacije
 obrazac 41
 s mentorom 25, 34, 39, 41
 s voditeljem metodičkih vježbi 34, 39, 41
 kultura i mediji (v. nastavna područja Hrvatskoga jezika)
 kurikulum (curriculum)
 nacionalni (obrazovni) 38, 42, 54
 predmetni 39, 40, 41, 43, 54
 školski 36, 40, 41, 43
 kviz (v. interaktivni zadaci)

L

lektira (djela za cjelovito čitanje) 13, 24, 33, 38, 71, 80, 156
 lingvometodički predložak 27, 33, 37, 53, 118, 119, 197
 polazni tekst 54, 65, 73, 108, 110, 112, 114, 118, 119, 120, 121, 164, 165, 166, 170, 180
 provjerbeni 54, 105, 120, 124
 vježbeni 54, 65, 105, 116
 logoped (v. stručne službe škole)

M

medijska kultura 26, 32, 45, 46, 47, 197
 mentor 7, 8, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 32, 34, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 59, 60, 61, 65, 196, 197
 metoda 30, 34, 39, 44, 67, 167
 metodika
 metodička literatura 24, 29, 32, 40, 44, 45, 50, 54, 57, 118, 131, 161
 metodička praksa 13, 15, 23, 32, 45
 metodički časopis 161
 metodički kolegiji 14, 23, 32, 39, 45
 mikronastava (v. mikropoučavanje)
 mikropoučavanje 18, 21, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 48, 51, 60, 69, 195

mjerila vrednovanja
 (v. vrednovanje; opisnici)
 motivacija 38, 51, 53, 56, 57, 65, 66, 69, 70, 72, 75, 80, 134, 164, 191, 197
 estetska glazbena 91, 92
 estetska likovna 84, 85, 89, 95, 96
 fantazijskim zamišljanjem 87, 93
 interaktivnim zadatkom 134
 iskustvena 73, 74, 77, 78, 79, 87, 93, 95, 96
 iskustvena – intelektualna 80, 81
 iskustvena – literarna 80, 81
 književnoteorijska 80
 komparativnim zadatkom 153
 motivacijskim pitanjem i debatom 156
 poticajnom riječju 78, 83, 108, 132
 problemskim pitanjem 80
 stilistička – personificiranjem 78, 79, 93, 94
 sugestijom 82, 83
 usmjerenim čitanjem 153
 živom učenikovom riječju 108
 mrežne stranice (v. internet)

N

nastavna područja Hrvatskoga jezika 14, 24, 37, 45, 118, 195
 hrvatski jezik i komunikacija 13, 25, 26, 54, 65, 69, 74, 154, 164
 književnost i stvaralaštvo 13, 25, 26, 65
 kultura i mediji 13, 25, 26, 65
 nastavna praksa (v. praksa)
 nastavnik (v. učitelj/nastavnik)
 nastavni listić 39, 44, 51, 52, 53, 105, 106, 107, 111, 113, 114, 115, 116, 120, 121, 127, 128, 129, 134, 146, 156, 158, 182, 183
 nastavni proces 27, 28, 38, 48, 51, 108
 nastavni rad 25
 individualni 70, 132
 u parovima 132, 148, 154
 u skupinama 123, 132, 145, 158

nastavni sat 17, 18, 25, 26, 27, 32, 33, 36,
37, 38, 39, 40, 45, 46, 47, 49, 50,
53, 54, 55, 58, 59, 67, 108, 197

internet 87

O

ocjenski sat (v. nastavni sat)

opisnici 29, 30, 32, 35, 45, 50

P

pedagog (v. stručne službe škole)

pisana priprema 39, 40, 42, 58, 59, 66,
161, 162

pisanje 24, 27, 29, 33, 48, 52, 61, 154, 180

plan ploče 28, 31, 34, 39, 44, 50, 52

rukopisno pismo 34, 52

pokusni sat (v. nastavni sat)

postignuća – obrazovna (v. ishod učenja)

poučavanja 8, 28

poučavanje 7, 14, 19, 24, 27, 28, 29, 37,

47, 49, 51, 54, 56, 59, 60, 61, 75,

162, 197

praksa

metodička 7, 8, 13, 14, 15, 17, 19, 23,

24, 35, 37, 38, 40, 46, 47, 48, 50,

60, 61, 195, 196, 197

nastavna 7, 8, 9, 25, 26, 38, 51, 60, 65,

162, 195, 197

školska 8, 9, 15, 17, 19, 23, 35, 37, 59,

60, 195

studentska 8, 15, 18, 108, 197

prezentacija

PowerPoint prezentacija 34, 52, 90,

114, 156, 164

slikokaz 34, 39, 44, 52, 53, 114

priprema (v. pisana priprema)

psiholog (v. stručne službe škole)

R

ravnatelj (v. stručne službe škole)

razgovor 24, 38, 51, 58, 66, 67, 74, 80,

87, 89, 93, 108, 132, 166, 173, 174,

180, 182, 187, 188, 191, 196

rukopisno pismo (v. plan ploče)

S

samostalno izvođenje / samostalna

izvedba nastavnog sata

(v. nastavni sat)

samovrednovanje – vježbe 32, 34, 47,

48, 60

slikokaz (v. prezentacija)

slušanje 7, 33, 58, 74, 91, 191, 192

slušanje, govorenje, čitanje, pisanje 164

stručne službe škole (defektolog,

knjižničar, logoped, pedagog,

psiholog, ravnatelj) 21, 23, 26, 36

student 7, 8, 9, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21,

22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 32, 33,

34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42,

44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52,

53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61,

65, 66, 67, 69, 70, 108, 132, 151,

161, 195, 196, 197, 206

studentska praksa (v. praksa)

studentsko javno predavanje (v. nastavni
sat)

sveučilišni nastavnik 8, 14, 23, 24, 37, 39,

49, 61, 196 (v. voditelj metodičkih

vježbi)

Š

škola

gimnazija 18, 55

osnovna škola 8, 18, 49, 119

škola vježbaonica 7, 8, 18, 21, 23, 25, 26,

32, 36, 41, 45, 60, 65, 195, 196, 197

srednja škola 8, 49, 119

strukovna škola 18

školska praksa (v. praksa)

školski kućni red 21, 22

školski predmet Hrvatski jezik 8, 24, 57,

195

T

tekst

dramski 65, 82, 83, 151, 153

književni 73, 87

književni (književnoumjetnički) 55,
73, 110
lirski 78, 89
neknjiževni 120
polazni 108, 110, 120
upućivački 154, 155 (v. lingvometodički
predložak)

U

učenik 7, 13, 14, 21, 22, 23, 27, 28, 32, 34,
36, 37, 39, 44, 47, 49, 51, 52, 53,
55, 56, 57, 58, 59, 66, 67, 69, 70,
72, 73, 74, 75, 78, 80, 87, 89, 95,
106, 108, 110, 114, 118, 119, 123,
131, 132, 134, 145, 148, 149, 151,
158, 161, 164, 166, 168, 174, 180,
182, 188, 191
učitelj (v. učitelj/nastavnik)
učitelj/nastavnik 7, 8, 13, 14, 17, 22, 24,
25, 26, 27, 31, 32, 34, 36, 37, 40,
45, 50, 56, 57, 59, 66, 67, 108, 118,
131, 161, 162, 164, 196, 197
udžbenik 45, 52, 53, 55, 67, 195
uvježbavanje 13, 26, 27, 32, 33, 34, 37,
47, 51, 54, 103, 105, 106, 109, 112,
113, 119, 121, 163, 176, 178, 180

V

vježbaonica (v. škola vježbaonica)
vježbe 7, 8, 32, 34, 38, 46, 48, 49, 50, 51,
52, 55, 59, 69, 106, 161
voditelj metodičkih vježbi 15, 23, 26, 27,
34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 46,
47, 48, 49, 50, 51, 59, 60, 61, 65,
196, 197 (v. sveučilišni nastavnik)
vrednovanje
formativno 46
mjerila vrednovanja 35, 45
studentske prakse 24, 46, 48, 49, 197
sumativno 46 (v. samovrednovanje)

Z

zadaci
interaktivni (v. interaktivni zadaci)
komparativni 151, 153, 155
kreativni 78, 132
prepoznavanja 135
rekonstruiranja 135, 149
reproduciranja 135, 149
stvaralački 65, 72, 73, 131, 132, 134,
135, 145, 149, 151, 153, 154, 155,
156, 158, 197

LITERATURA

ZNANSTVENE I STRUČNE KNJIGE I ČLANCI

1. Banaš, Leopoldina Veronika. 1991. *Estetska komunikacija s književno-umjetničkim tekstom*. Zagreb: Školske novine.
2. Belošević, Nikolina i dr. 2023. *Priručnik za studente i mentore izvan sustava visokoga obrazovanja*. Filozofski fakultet u Rijeci.
3. Diklić, Zvonimir. 1989. *Lik u književnoj, scenskoj i filmskoj umjetnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Diklić, Zvonimir. 2009. *Književnoznanstveni i metodički putokazi nastavi književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.
5. Drljača Margić, B., Vodopija-Krstanović, I., 2018. *Language development for English-medium instruction: Teachers' perceptions, reflections and learning*. *Journal of English for Academic Purposes* 35, 31 – 41
6. Drljača Margić, B., Vodopija-Krstanović, I., 2018. *Microteaching through the medium of English: University content teachers' practice and learning*. U M. Brala-Vukanović, A. Memišević (ur.), *Language and Its Effects*. Proceedings from the CALS Conference 2017, 29 – 41. Frankfurt am Main: Peter Lang.
7. Grgin, Tomislav. 1999. *Školsko ocjenjivanje znanja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
8. Gudelj-Velaga, Zdenka. 1990. *Nastava stvaralačke pismenosti*. Zagreb: Školska knjiga.
9. Host, Alen i dr. 2018. *Uvođenje novih tehnologija u nastavni proces*. Rijeka: Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.
10. Jurec, Marica i Petković, Dubravka. 2020. *Paleta jednostavnih digitalnih alata u nastavi*. Zagreb: Hrvatska akademska i istraživačka mreža CARNET. file:///C:/Users/knjiznica/Downloads/R6-Paletajednostavnihalata_FINAL.pdf
11. Listeš, Srećko i Grubišić-Belina, Linda. 2016. *Kompetencijski pristup nastavi Hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
12. Mattes, Wolfgang. 2007. *Rutinski planirati – učinkovito poučavati*. Prev. Slavica Bilić. Zagreb: Naklada Ljevak.

13. Nemeth-Jajić, Jadranka. 2018. *Hrvatski jezik u nastavi. Metodičke rasprave i ogledi*. Split: Redak.
14. Pandžić, Vlado. 1989. *Hrvatski roman u školi*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
15. Peko, Anđelka i Pintarić, Ana. 1999. *Uvod u didaktiku hrvatskoga jezika*. Osijek: Pedagoški fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera.
16. *Poticanje stvaralaštva u odgoju i obrazovanju: Priručnik za sadašnje i buduće učiteljice i učitelje*. 2009. Ur. Bognar, Ladislav i dr. Zagreb: Profil international. https://bib.irb.hr/datoteka/458444.Poticanje_stvaralatva_u_odgoju_i_obrazovanju.pdf
17. Rosandić, Dragutin. 1986. *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Školska knjiga.
18. Rosandić, Dragutin. 2005. *Metodika književnoga odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
19. Šabić, Ana Gabrijela. 1991. *Učenik i lirika: razvijanje literarnih sposobnosti učenika u komunikaciji s lirskom poezijom*. Zagreb: Školske novine.
20. Škarić, Ivo. 2000. *Temeljci suvremenoga govorništva*. Zagreb: Školska knjiga.
21. Težak, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. Knjiga 1. Zagreb: Školska knjiga.
22. Težak, Stjepko. 1998. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika*. Knjiga 2. Zagreb: Školska knjiga.
23. Visinko, Karol. 1991. *Osposobljavanje studenata za provođenje jezičnog odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Suvremena metodika nastave hrvatskoga jezika 3. 146-151.
24. Visinko, Karol. 2000. *Osposobljavanje studenata za jezični i književni odgoj i naobrazbu*. Zagreb: Metodika. Vol. 1/ br. 1. 111-119.
25. Visinko, Karol. 2003. *Basna u srednjoškolskoj nastavi književnosti*. Zbornik radova sa znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem Zlatni danci 4 – Basne. Ur. Ana Pintarić. Osijek: Pedagoški fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera. 173-184.
26. Visinko, Karol. 2010. *Jezično izražavanje u nastavi Hrvatskoga jezika. Pisanje*. Zagreb: Školska knjiga.

27. Visinko, Karol. 2014. *Čitanje. Poučavanje i učenje*. Zagreb: Školska knjiga.
28. Visinko, Karol. 2016. *Diktat. Komunikacijsko-funkcionalna primjena u nastavi Hrvatskoga jezika*. Zagreb: Profil Klett.
29. Visinko, Karol. 2018. *Zvona zvone jer su potezana: Primjena poslovi-
ca u nastavi hrvatskoga jezika, jezičnoga izražavanja i književnosti*.
Zagreb: Profil Klett.
30. Vizek-Vidović, Vlasta i sur. 2003. *Psihologija odgoja i obrazovanja*.
Zagreb: IEP. VERN.

DOKUMENTI

1. *Kurikulum za međupredmetnu temu Uporaba informacijske i komu-
nikacijske tehnologije za osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj*.
2019. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
2. *Kurikulum za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gi-
mnazije u Republici Hrvatskoj*. 2019. Zagreb: Ministarstvo znanosti i
obrazovanja.
3. *Smjernice za strategiju odgoja, obrazovanja, znanosti i tehnologije*.
2012. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.

MREŽNI IZVORI

1. http://www.ss-jelkovec.skole.hr/skola/ploca?news_id=867 (pristupljeno
10. kolovoza 2023.)
2. [https://ffri.uniri.hr/files/Studentska/2020-2021/Ugovor_o_studiran-
nju-HR_EU.pdf](https://ffri.uniri.hr/files/Studentska/2020-2021/Ugovor_o_studiranju-HR_EU.pdf) (pristupljeno 1. prosinca 2022.)
3. <https://ffri.uniri.hr/studiranje/programi/diplomski/hjk-2-nast/> (pristuplje-
no 18. rujna 2023.)
4. [https://gimnazijavk.hr/wp-content/uploads/2021/06/Kucni-red-skole.
pdf](https://gimnazijavk.hr/wp-content/uploads/2021/06/Kucni-red-skole.pdf) (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
5. https://gsfk-osijek.hr/wp-content/uploads/2018/07/Kucni_red.pdf
(pristupljeno 10. kolovoza 2023.)

IZVORI ZA NASTAVU (KNJIŽEVNI I NEKNJIŽEVNI TEKSTOVI)

1. *Autobiografije hrvatskih pisaca*. 1997. Ur. Brešić, Vinko. Zagreb: AGM.
2. Brlić-Mažuranić, Ivana. 1968. *Autobiografija*. U: V. Brešić (ur.) *Autobiografije hrvatskih pisaca*. Zagreb: AGM. 1997: 521–528.
3. Kapetanović, Amir. 2010. Lucidarij iz Petrisova zbornika. Građa za povijest književnosti hrvatske, (37), 3-33. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/68597>
4. *Ključ za književno djelo, Metodičke upute uz interpretacije književnih djela*. 1993. Ur. Diklić, Zvonimir i dr. Zagreb: Školska knjiga.
5. Kolarić-Kišur, Zlata. 1985. *Moja Zlatna dolina*. Zagreb: Mladost.
6. Lovrenčić, Sanja. 2006. *U potrazi za Ivanom*. Zagreb: Umjetnička organizacija autorska kuća.
7. Matoš, Antun Gustav. 1923. *Autobiografija*. U: V. Brešić (ur.) *Autobiografije hrvatskih pisaca*. Zagreb: AGM. 1997: 501–505.
8. Mažuranić, Ivana. 2010. *Dobro jutro, svijete! (dnevnički zapisi 1888–1891)*. Zagreb: Mala zvona.
9. *Najljepše japanske priče za djecu*. 2003. Ur. Sakade, Florence. Zagreb: Biovega.
10. Šoljan, Antun. 1992. *Zadjenuti za škrlak*. Republika, (48), 11/12: 9-10.

IZVORI ZA NASTAVU (MREŽNI IZVORI)

1. <http://dhk.hr/tribina-dogadanja/hrvatska/haiku-tribina> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
2. <http://dnc.nsk.hr/Journals/Default.aspx> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
3. <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/Default.aspx> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
4. <http://lektire.skole.hr> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
5. <http://www.bulaja.hr/klasici/klasici.htm> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)

6. <https://dabar.srce.hr> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
7. <https://digitalna.nsk.hr> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
8. <https://e-laboratorij.carnet.hr/> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
9. <https://lektire.skole.hr/autor/tit-makcije-plaut/> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
10. <https://www.enciklopedija.hr> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)
11. <https://www.savjetnica.com/zdrava-prehrana-za-tinejdzere/> (pristupljeno 10. kolovoza 2023.)

Bilješka o *Literaturi* i podrubnim bilješkama (fusnotama)

Svi su izvori iz popisa *Literature* primjereno navedeni u tekstu udžbenika. U podrubnim bilješkama (fusnotama) navedeni su podaci koje su autorice smatrale dopunom primjera u tekstu, radi dokumentarnosti, popratnih informacija ili zanimljivosti. Te navedene izvore nisu smatrale nužnim navesti u *Literaturi*.

Zahvaljujemo i navodimo imena studenata i kolega čiji su radovi pisani za kolegij *Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi* poslužili kao osnova za neke od navedenih primjera:

Ivana Brčić, Nika Čunović, Ivona Dukarić, Selma Elkasović, Renata Filčić, Ivan Fras, Lara Furjan, Ivana Galunić, Emilia Granulić, Sara Grgorinić, Matea Jakovljević, Martina Jandri, Manuel Jelić, Fran Katarinčić, Matea Krmpotić, Vlatka Krpan, Samanta Kuhar, Zoran Kušić, Antonela Laić, Sunčana Lelkić, Tihana Lukić, Magdalena Mamić, Nera Meliš, Sara Mihalić, Matea Obajdin, Petra Oplanić, Nela Pavlica, Katarina Papoči, Andrej Pejnović, Valerija Pintarić, Andrea Poje, Dora Posel, Ines Puškarić, Jelena Sertić, Dorja Stupičić, Sanja Šteković, Sven Toljan, Petra Vinski, Nikolina Vukelić.

BILJEŠKE O AUTORICAMA

Prof. dr. sc. Karol Visinko rođena je 1962. godine u Rijeci, gdje je završila osnovnu i srednju školu te 1985. godine studij hrvatskoga jezika i književnosti. Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu magistrirala je 1989. i doktorirala 1993. godine.

Radila je na poslovima učitelja Hrvatskoga jezika u osnovnoj školi. Od 1987. godine radi na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci (prethodni naziv: Pedagoški fakultet) gdje je prošla sve sveučilišne stupnjeve - od mladog istraživača - asistenta, znanstvenog asistenta i višeg asistenta, docenta (1996 – 2001), izvanrednog (2001 – 2006) i redovitog profesora (2006 - 2011) te redovitog profesora u trajnom zvanju (2011. do danas). Usporedno s dužnošću asistenta vodila je novinarsku i recitatorsku družinu u osnovnoj školi te za potrebe istraživanja dijelom zadržala vezu s nastavnom praksom u osnovnoj školi.

Sudjelovala je u nekoliko znanstvenih projekata, među kojima se izdvaja znanstveni projekt *Recepcija hrvatske dječje priče* kojemu je bila glavni istraživač. Od 2021. godine sudjeluje u znanstvenom projektu *Paradigmatski modeli Hrvatskoga jezika* (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu).

Dosad je objavila sedam (7) knjiga, među kojima se osobito izdvajaju *Jezično izražavanje u nastavi Hrvatskoga jezika: Pisanje* (2010), *Čitanje: poučavanje i učenje* (2014), *Diktat: komunikacijsko-funkcionalna primjena u nastavi hrvatskoga jezika* (2016) i *Zvona zvone jer su potezana: primjena poslovice u nastavi hrvatskoga jezika, jezičnoga izražavanja i književnosti* (2018). Objavila je i četiri (4) udžbenika za zavičajnu nastavu (u suautorstvu) i osam (8) priloga u knjigama skupine autora. Brojni su njezini znanstveni radovi u zbornicima i časopisima i stručni radovi u časopisima i ostalim publikacijama. Osobito je zapažena njezina recenzentska djelatnost: recenzirala je mnogo znanstvenih i stručnih knjiga te znanstvenih i stručnih članaka i sveučilišnih udžbenika. Recenzirala je i niz udžbenika, vježbenica i priručnika namijenjenih nastavi Hrvatskoga jezika u osnovnoj i srednjoj školi. Zapažena su i njezina pozvana predavanja u Hrvatskoj i inozemstvu.

Uz znanstveni rad valja istaknuti nastavnu i stručnu djelatnost i njezin dodatni angažman u vezi s radom na odgojno-obrazovnim institucijama. Na Filozofskom (tada Pedagoškom) fakultetu izvodila je nastavu iz kolegija

Stilistika (predavanja i seminare), Teorija književnosti (seminare), Lutkarstvo i scenski izraz i Dječja književnost (predavanja i seminare). Nakon izbora u docenta (znanstvenog suradnika) držala je predavanja, seminare i vježbe iz metodičkih kolegija na jednopredmetnome i dvopredmetnome studiju Hrvatskog jezika i književnosti. U sklopu nastavničkoga modula tijekom promjena studijskih programa a nakon uvođenja Bolonjskog procesa, koncipirala je niz obveznih i izbornih kolegija na jednopredmetnome i dvopredmetnome diplomskome studiju Kroatistike. Tako do danas organizira i izvodi nastavu na sljedećim obveznim kolegijima: *Osnove poučavanja hrvatskoga jezika i književnosti, Metodika jezičnoga i književnoga odgoja i obrazovanja, Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi* te sljedećim izbornim kolegijima: *Čitanje i pisanje u školi, Čitateljski interesi i lektira, Literarne i novinarske učeničke družine, Scensko izražavanje učenika i Učeničke aktivnosti u nastavi Hrvatskoga jezika.*

Dugo je godina radila i na programu metodičkoga obrazovanja iz hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi. Budućim učiteljima u razrednoj nastavi i učiteljima na doškolovanju predavala je *Metodiku nastave hrvatskoga jezika* (od izbora u docenta do zaključno 2002./2003. akademske godine). Nastavnu suradnju s Učiteljskim fakultetom u Rijeci ostvarila je i akademske 2011./2012. godine u kojoj je izvodila nastavu na kolegijima *Lektira u razrednoj nastavi* i *Pisano izražavanje u razrednoj nastavi*. Iste je godine sudjelovala i u ciklusu predavanja i radionica u projektu *Sveučilište za treću dob* svojim programom pod nazivom *Stvaralačko čitanje i pisanje*.

Od 1997. do 2011. redovito je sudjelovala kao predavač i voditelj radionica na državnim seminarima za učitelje i studente hrvatske nacionalne manjine iz inozemstva i hrvatske iseljenike.

Od 2012. do 2014. godine sudjelovala je u stručnome projektu Grada Rijeke kojim se ostvarila zavičajna nastava u riječkim osnovnim školama (suautorica je udžbenika *Moja Rijeka*).

Sudjelovala je u programu poslijediplomskoga studija Književnost i društveno-humanistički kontekst na Filozofskom fakultetu u Rijeci.

Na Filozofskom fakultetu u Rijeci bila je predsjednica Povjerenstva za nastavnički modul u okviru novih sveučilišnih nastavnih programa, i to od osnutka 2004. do 2008. godine. U tome je Povjerenstvu djelovala sve do listopada 2010. Od 2011. do 2021. godine aktivno je djelovala u Centru za obrazovanje nastavnika na Filozofskom fakultetu u Rijeci. Usto je od 2016. do 2021. godine

bila voditeljica Odbora metodičara na istome Fakultetu. U nekoliko je mandata obavljala funkciju predstojnice Katedre za metodiku nastave hrvatskoga jezika i književnosti i opće filološke predmete pri Odsjeku za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Rijeci.

Sudjelovala je i sudjeluje u programima stručnoga usavršavanja učitelja hrvatskoga jezika u predmetnoj i razrednoj nastavi hrvatske osnovne škole te u izradbi programskih sadržaja. Tako je sudjelovala u izradi HNOS-a za osnovnu školu za predmet Hrvatski jezik, osobito za predmetno područje *jezično izražavanje* te u izradbi novog *Nastavnog plana i programa za osnovnu školu* (2006.). Bila je voditeljica stručne radne skupine za hrvatski jezik koja je pripremila sadržaje eksperimentalne provjere obrazovnih postignuća iz hrvatskoga jezika u 8. razredu osnovne škole u Hrvatskoj pri Nacionalnom centru za vanjsko vrednovanje obrazovanja u suradnji s Institutom «Ivo Pilar» u Zagrebu.

Predmet njezine znanstvene i stručne djelatnosti je hrvatski jezik i književnost u svim oblicima jezičnoga i književnoga odgoja i obrazovanja, poučavanje učitelja za jezični i književni odgoj i obrazovanje te recepcija i interpretacija hrvatske i svjetske književnosti za djecu i mladež. U posljednje se vrijeme osobito posvetila istraživanju *nastave jezičnoga izražavanja*. U skladu je s tim objavila knjige i znanstvene članke, održala mnoga pozvana predavanja na županijskim i državnoj razini. Istraživala je poučavanje pisanju i čitanju. Sada se bavi slušanjem i govorenjem.

Doc. dr. sc. Sanja Grakalić Plenković rođena je u Rijeci. Diplomirala je 1994. na Filozofskom fakultetu u Rijeci (hrvatski jezik i književnost), a 2004. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (bibliotekarstvo). Za obje struke položila je stručni ispit. Na Filozofskom fakultetu u Rijeci magistrirala je 2008. i doktorirala 2012.

Dvanaest godina radila je u nastavi i kao knjižničarka u desetak škola u Rijeci i okolici. Godine 2001. nagrađena je naslovom profesora godine te nagradom Grada Opatije.

Od listopada 2006. stalno je zaposlena na Veleučilištu u Rijeci. Voditeljica je Knjižnice Veleučilišta u Rijeci, a kao vanjska suradnica od ak. god. 2012./2013. do danas je nositeljica nekoliko kolegija na prijediplomskim i diplomskim stručnim studijima Poduzetništvo i Promet (*Poslovno komuniciranje, Osnove metodologije izrade znanstvenog i stručnog rada, Metodika stručnog i istraživačkog rada, Vještine pisanja i prezentiranja*).

U ak. god. 2021./2022. kao vanjska suradnica na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli predaje kolegij *Dječja književnost* na prijediplomskom i integriranom prijediplomskom i diplomskom sveučilišnom studiju (Predškolski odgoj i Učiteljski studij).

Od 2013. do danas je vanjska suradnica na Filozofskom fakultetu u Rijeci, gdje je, ovisno o akademskoj godini, predavala nekoliko kolegija (*Metodički praktikum - Metodika književnog odgoja i obrazovanja, Hrvatski jezik i književnost u školskoj praksi, Čitateljski interesi i lektira, Osnove poučavanja hrvatskoga jezika i književnosti, Metodika jezičnog i književnog odgoja i obrazovanja*). U znanstveno zvanje znanstvenog suradnika u znanstvenom području humanističkih znanosti, polje filologija, grana teorija i povijest književnosti izabrana je u listopadu 2018., a u naslovno znanstveno-nastavno zvanje docenta iz znanstvenog područja humanističkih znanosti, polja filologije, grane kroatistike u svibnju 2020. godine. U zvanje višeg knjižničara izabrana je u svibnju 2021.

Kao gost predavač na Odsjeku za književnost Sveučilišta u Oslu održala je pozvano predavanje naslovljeno *A Century of Ivana Brlić-Mažuranić's Croatian Tales of Long Ago (Priče iz davnine)* (2016.). Sudjelovala je izlaganjima na 20-ak međunarodnih znanstvenih i stručnih skupova u Hrvatskoj i inozemstvu. (Simpozij Makedonsko-hrvatske književne, kulturne i jezične veze, Ohrid 2013. i Rijeka 2017., Međunarodni znanstveni skup CHILD 5, Childhood: Exploitation and Danger; Mansfield College, Oxford, United Kingdom, 2015., International Slavic Studies Conference, Sofia University St. Kliment Ohridski, 2016., Međunarodna naučna konferencija Sarajevski filološki susreti, Sarajevo 2018. i 2021., Međunarodni znanstveni skup pri Institutu za slavensku filologiju Šleskoga sveučilišta u Katowicama, Katowice 2019.) te na stručnim skupovima i stručnim vijećima za učitelje i nastavnike hrvatskoga jezika.

Područja njezina znanstvenog interesa jesu poučavanje hrvatskoga kao materinskog jezika, čitanje i razvoj čitalačkih kompetencija, dječja književnost i književni odgoj i jezično obrazovanje u Hrvatskoj, kao i književna previranja 20. i 21. stoljeća, osobito hrvatska moderna i autobiografski diskurs. Knjiga *Moderna u osobnom zrcalu: autobiografije hrvatskih modernista* (2018.) nastavak je istraživanja započetog doktorskom disertacijom.

Obrazuje se i usavršava u okviru programa Erasmus+. Tako je 2017. godine gostovala na Technische Hochschule Wildau u Berlinu, 2019. godine surađivala je s Instituto Politécnico de Bragança u Portugalu i 2023. godine s Visokom školom u Češkim Budjevicama (Vysoká škola technická a ekonomická v Ceských Budejovicich).

